

**ANADİL VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE VE
İNGİLİZCE'DE METİN İŞARET ADILLARI İLE SÖYLEM
BAĞLAÇLARININ DENEYSEL PSİKODİL BİLİM
YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ**

Proje No: 108K405

Prof.Dr. Şükrüye Ruhi
Araş. Gör. Derya Çokal

EYLÜL 2011
ANKARA

Ankara, Eylül 2011

Önsöz

İlişikte kesin rapor metni sunulan TÜBİTAK 108K405 no.lu ve **Anadil Ve Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizce’de Metin İşaret Adılları ile Söylem Bağlaçlarının Deneysel Psikodilbilim Yöntemiyle İncelenmesi** başlıklı proje çalışmasında, deneysel psikodilbilim yöntemleri ve EyeLink 10002/K göz izleme cihazı ile yazılı metinlerde Türkçe ve İngilizce metin işaret adılları (*bu, şu, o ve it, this, that*) ile söylem bağlaçlarının çevrimiçi ortamda nasıl yorumlandıklarını ve metin üretimini nasıl yönlendirdiklerini anadil ve ikinci dil konuşuculara araştırmayı hedeflemiştir. Proje süresi içinde yapılan deneylerde, İngilizce metin işaret adıllarının İngilizceyi anadil ve yabancı dil olarak konuşan kişiler tarafından işleme gözlendiği, Türkçe tek dilli konuşanlar için Türkçe metin işaret adılları üzerine deney metinleri hazırlanmıştır. İki dil arasındaki adıl kullanımı farklılıkları, eşdeğer deneysel metin oluşturma ve metinlerdeki metin yapısı koşullarını sadeleştirme zorunlulukları nedeniyle projede öngörülenden ayrı olarak metin işaret adılları için ayrıntılı, yeni deneyler tasarlanmış ve uygulanmıştır. Bazı verilerin analiz süreçlerinin devam etmesi nedeniyle, bu raporda anadili İngilizce olan deneklerden elde edilen *this, that* ve *it* adıllarının bilişsel işleme ile ilgili karşılaştırmalı çözümleme sonuçları sunulmakta, iki dilli Türk katılımcılardan elde edilen veri türleri betimlenmektedir. Metin işaret adıllarının işleme sürecinin ancak ayrıntılı incelenmesinden sonra metin işaret adılı-söylem bağlacı ilişkisine bakılması mümkün olacağından, bu konuyla ilgili çalışmalar rapor kapsamı dışında tutulmuştur. Tüm analizler tamamlandığında anadil ile ikinci dil konuşucuların adılları işleme ve metin üretiminde kullanımları üzerine daha ayrıntılı karşılaştırma olanağı elde edilebilecektir.¹

Bu proje çalışması, kurum desteğini Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden almaktadır.

---

¹ Analiz çalışmalarının devam ediyor olması ve bir doktora tezi kapsamında sunulacak olması nedeniyle projenin başlığında bir değişiklik yapılmamıştır.

İçindekiler

	Sayfa
Önsöz.....	3
İçindekiler.....	4
Özet.....	9
1.0 GİRİŞ	10
2.0 ANADİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA THIS VE THAT ÜZERİNE YAPILAN DENEYLER	
2.1 Deney 1: <i>This</i> ve <i>That</i> 'in Sağ ve Sol Sınıra Ulaşılabilirliğinin İncelenmesi.....	12
2.1.1 Yöntem.....	13
2.1.2 Desen.....	14
2.1.3 Katılımcılar.....	14
2.1.4 Deney işlemi.....	15
2.1.5 Veri analizi.....	15
2.1.6 Deney sonuçları.....	15
2.2 <i>This</i> ve <i>That</i> Üzerine Derlem Analizi.....	15
2.2.1 Derlem toplama.....	17
2.2.2 Yöntem.....	17
2.2.3 Sonuçlar ve tartışma.....	18
2.3 Deney 2: Çevrimiçi <i>This</i> ve <i>That</i> 'li Cümlelerin Kullanılması.....	19
2.3.1 Materyal ve desen.....	20
2.3.2 Katılımcılar.....	20
2.3.3 Deney Süreci.....	21
2.3.4 Veri Analizi.....	21
2.3.5 Sonuçlar.....	22
2.3.5.1 Göz hareketleri sonuçları.....	23
2.3.5.2 Deney 2'deki diğer kategori bulguları.....	24
2.4 Deney 3: Çevrimiçi <i>This</i> ve <i>That</i> 'in Sağ ve Sol Sınıra Ulaşılabilirliğinin İncelenmesi.....	25
2.4.1 Desen ve Tasarım.....	26
2.4.2 Katılımcılar.....	26
2.4.3 Deney süreci.....	26
2.4.4 Veri analizi.....	26
2.4.5 Sonuç ve tartışma.....	27
2.4.6 <i>This</i> ve <i>That</i> Üzerine Genel Tartışma.....	28
3. 0 ANADİLİ TÜRKÇE, YABANCI DİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA YAPILAN THIS VE THAT DENEYLERİ	
3.1 Deney 1: <i>This</i> ve <i>that</i> 'in sağ ve sol sınıra ulaşılabilirliğinin incelenmesi.....	29
3.1.2 Desen.....	30
3.1.3 Katılımcılar.....	30
3.1.4 Deney işlemi.....	30
3.2 Çevrimiçi <i>This</i> ve <i>That</i> 'li Cümlelerin Kullanılması.....	30
3.2.1 Materyal ve desen.....	31
3.2.2 Katılımcılar.....	31
3.2.3 Deney Süreci.....	31
3.3 Çevrimiçi <i>This</i> ve <i>That</i> 'in Sağ ve Sol Sınıra Ulaşılabilirliğinin İncelenmesi.....	31
3.3.1 Desen.....	31
3.3.2 Katılımcılar.....	31
3.3.3 Deney işlemi.....	31
4.0 TÜRKÇE ve İNGİLİZCE DENEYLERİN ÇEVİRİLEBİLİRLİĞİ SORUNU VE ÇÖZÜM	32
5.0 ANADİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA IT VE THIS ÜZERİNE YAPILAN DENEYLER	
5.1 Deney 1: <i>It</i> ve <i>this</i> 'in önermeye veya ad öbeğine gönderiminin incelenmesi.....	33
5.1.2 Desen.....	34
5.1.3 Katılımcılar.....	35
5.1.4 Deney işlemi.....	35
5.1.5 Veri Analizi.....	35
5.1.6 Deney sonuçları.....	35

5.2. Deney 2: <i>It</i> ve <i>This</i> 'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin Daraltılmış Bağlamda İncelenmesi.....	38
5.2.1 Deney cümleleri ve deseni.....	38
5.2.2 Denekler.....	39
5.2.3 Deney işlemi.....	39
5.2.4 Veri Analizi.....	39
5.2.5. Sonuçlar.....	39
5.3 Deney 3: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelemesi.....	43
5.3.1 Katılımcılar.....	43
5.3.2 Deney Deseni.....	43
5.3.3. Deney Süreci.....	43
5.3.4 Veri Analizi.....	43
5.3.5 Sonuçlar.....	44
5.3.5.1 Diğer kategorisi.....	44
5.4. Deney 4: Özne konumundaki <i>it</i> ve <i>this</i> 'in iki ad öbeğine gönderiminin incelenmesi.....	45
5.4.1 Katılımcılar.....	46
5.4.2 Deney deseni.....	46
5.4.2 Deney süreci.....	46
5.4.3 Veri Analizi.....	46
5.4.4 Sonuç.....	46
5.5. Deney 5: Çevrimdışı <i>it</i> ve <i>this</i> 'li cümlelerin üretimini inceleme.....	47
5.5.1 Katılımcılar.....	48
5.5.2 Deney deseni.....	48
5.5.3. Deney süreci.....	48
5.5.4. Veri analizi.....	48
5.5.5 Sonuçlar.....	49
5.6 Deney 6: Nesne Durumundaki <i>It</i> ve <i>This</i> 'in Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	50
5.6.1 Katılımcılar.....	50
5.6.2 Deney deseni.....	51
5.6.3 Süreç.....	51
5.6.4 Veri Analizi.....	51
5.6.5 Sonuçlar.....	51
5.7 Deney 7: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li cümlelerin üretimini İncelenmesi.....	52
5.7.1 Katılımcılar.....	53
5.7.2 Deney deseni.....	53
5.7.3 Deney Süreci.....	53
5.7.4 Veri Analizi.....	53
5.7.5 Sonuçlar.....	53
5.8 <i>It</i> ve <i>This</i> Üzerine Genel Tartışma.....	54

6.0 ANADİLİ TÜRKÇE, YABANCI DİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA YAPILAN *IT* VE *THIS* ÜZERİNE DENEYLER

6.1. Deney 1: <i>It</i> ve <i>This</i> 'in Bir Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	55
6.2 Deney 2: <i>It</i> ve <i>This</i> 'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin Daraltılmış Bağlamda İncelenmesi.....	56
6.3 Deney 3: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelemesi.....	56
6.4. Deney 4: Özne Konumundaki <i>It</i> ve <i>This</i> 'in İki Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	56
6.5. Deney 5: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi.....	56
6.6 Deney 6: Nesne Durumundaki <i>It</i> ve <i>This</i> 'in Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	57
6.7 Deney 7: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi.....	57

7.0 ANADİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA *IT* VE *THAT* ÜZERİNE YAPILAN DENEYLER

7.1 Deney 1: <i>It</i> ve <i>That</i> 'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	57
7.2. Deney 2: <i>It</i> ve <i>That</i> 'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin Daraltılmış Bağlamda İncelenmesi.....	57
7.3 Deney 3: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>That</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi.....	58
7.4. Deney 4: Özne Konumundaki <i>It</i> ve <i>That</i> 'in İki Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	58
7.5. Deney 5: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi.....	58
7.6 Deney 6: Nesne Durumundaki <i>It</i> ve <i>This</i> 'in Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi.....	58
7.7 Deney 7: Çevrimdışı <i>It</i> ve <i>This</i> 'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi.....	58

8.0 ANADİLİ TÜRKÇE, YABANCI DİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA YAPILAN VE ANALİZİ DEVAM EDEN <i>IT</i> VE <i>THAT</i> ÜZERİNE DENEYLER	58
GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	59
KAYNAKLAR.....	62

Tablo ve Şekiller

		Sayfa
Tablo 1	<i>This-that</i> 'in öncül olarak seçebileceği kategoriler	21
Şekil 1a	Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms.): sağ sınır	15
Şekil 1b	Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms.): sol sınır	15
Şekil 2a	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms.): sağ sınır	17
Şekil 2b	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms.): sol sınır	17
Şekil 3	<i>This</i> ve <i>that</i> 'in öncül türü yüzdeleri	18
Şekil 4	Pilot uygulama sonuçlarının yüzdelerle dökümü	20
Şekil 5	<i>This</i> ve <i>that</i> 'in öncülleri	22
Şekil 6a	Bölgelerde geri dönüşlü okuma süreleri (ms): sol sınır	23
Şekil 6b	Bölgelerde geri dönüşlü okuma süreleri (ms): sol sınır	23
Şekil 7a	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sol sınır	24
Şekil 7a	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sağ sınır	24
Şekil 8	Diğer kullanımların yüzdelik dağılımı	25
Şekil 9	Sıfat bölgesinde geri dönüşlü okuma süreleri	27
Şekil 10a	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sol sınır	27
Şekil 10b	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sağ sınır	27
Şekil 11a	Bölgelerde ilk okuma süreleri: önermeye gönderim	35
Şekil 11b	Bölgelerde ilk okuma süreleri: ad öbeğine gönderim	35
Şekil 12	Bağlayıcı bölgesinde ortalama ilk okuma sonuçları	36
Şekil 13a	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): önermeye gönderim	36
Şekil 13b	Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): ad öbeğine gönderim	37
Şekil 14	Son bölgede ortalama ikinci okuma sonuçları	37
Şekil 15	Son bölgeden dışarıya çıkış oranları	38
Şekil 16a	Bölgelerde ilk okuma süreleri: önermeye gönderim	39
Şekil 16b	Bölgelerde ilk okuma süreleri: ad öbeğine gönderim	40
Şekil 17	Son bölgede ortalama ilk okuma sonuçları	40
Şekil 18a	Bölgelerde ikinci okuma süreleri: önermeye gönderim	40
Şekil 18b	Bölgelerde ikinci okuma süreleri: ad öbeğine gönderim	41
Şekil 19	Son bölgede ikinci okuma sonuçları	41
Şekil 20	Belirsizlik çözüm bölgesinde geri dönüşlü okuma sonuçları	42
Şekil 21	Son bölgeden dışarıya çıkış oranları	42
Şekil 22	Bağlayıcı bölgesinde toplam okuma sonuçları	42
Şekil 23	<i>It</i> ve <i>this</i> 'in öncül oranları	44
Şekil 24	Diğer kategori dağılımı	45
Şekil 25a	Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms): uzak özne olarak ad öbeği	46
Şekil 25b	Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms): nesne olarak yakın ad öbeği	47
Şekil 26	Son bölgede ortalama ilk okuma süreleri	47
Şekil 27	Son bölgede geri dönüşlü okuma süreleri	47
Şekil 28	<i>This</i> ve <i>it</i> 'in öncül dağılımları	49
Şekil 29a	'Diğer' kategorisinde <i>it</i> 'in gönderge dağılımı	49
Şekil 29b	'Diğer' kategorisinde <i>this</i> 'in gönderge dağılımı	50
Şekil 30	Belirsizlik çözümleme bölgesinde ilk okuma süreleri ortalaması	51
Şekil 31	Artgönderim bölgesinde içeri dönüşlü okuma yüzdeleri	52
Şekil 32	Artgönderim bölgesinde dışarı çıkışlı okuma yüzdeleri	52
Şekil 33	<i>It</i> ve <i>this</i> 'in ilk ve ikinci ad öbeği seçimi yüzdeleri	54
Şekil 34	Üretim deneyinde 'diğer kategorisi' yüzdeleri	54

ÖZET

Bu proje EYELINK göz izleme cihazı ve psikodilbilim deney tasarımları yöntemiyle, Türkçe ve İngilizcede metin işaret adlarının (*it, this, that; bu, şu, o*) anadil ve yabancı dil konuşanları tarafından hem öncül yorumu hem de metin tamamlama ortamlarındaki kullanımlarını yazılı metinlerde araştırmayı ve bunların söylem bağlaçları ile ilişkisini incelemeyi hedeflemiştir. Bu raporda, İngilizceyi anadil ve yabancı dil olarak kullanan kişilerden 2X2 deney tasarımları ile hem çevrimiçi hem de çevrimdışı koşullarda *it, this* ve *that* sözcüklerini nasıl işlemediklerini izleyebilmek için toplanmış olan veriler betimlenmekte ve tamamlanmış olan analizler tartışılmaktadır. Raporda ayrıca Türkçe metin işaret adları ile İngilizcedeki öğeleri benzer deney tasarımları ile karşılaştırabilmek için ne tür deneylerin yapılacağı sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Türkçe ve İngilizcede metin işaret adları, göz izleme yöntemi, metin yapısı, çevrimiçi bilişsel bilgi işleme

ABSTRACT

Using EYELINK eye-tracker and psycholinguistic experimental designs, this project aims to investigate the processing of discourse deictic markers in the comprehension and the production of written texts by first and foreign language speakers of Turkish and English. It also aims to investigate the relation between these markers and discourse connectives. This report describes the data collected from first and second language speakers of English concerning the processing of *it, this* and *that* in the context of online and off-line 2X2 experiments, and discusses the results of the data that have been processed to date. For the comparison with English, the report also presents the nature of the experiments that will be carried out with Turkish discourse deictics.

Key words: discourse deictic demonstratives and pronouns in Turkish and English, eye-tracking, discourse structure, online cognitive information processing

Anadil Ve Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizcede Metin İşaret Adılları ile Söylem Bağlaçlarının Deneysel Psikodilbilim Yöntemiyle İncelenmesi

1.0 GİRİŞ

Metin işaret adlarının (İng. *it, this* ve *that*) (Tr. *bu, su* ve *o*) ve söylem bağlaçlarının gönderimsel özellikleri nedeniyle, metinlerin retorik yapılarını oluşturmada ve yorumlanmasını yönlendirmede önemli işlevler yüklenirler (GROSZ ve SIDNER, 1986; MURPHY, 2001; TURAN 1997). Ancak, metin işaret adları (İng. *it, this* ve *that*) (Tr. *bu, şu* ve *o*) (kısaca, MİA) ve söylem bağlaçlarının (kısaca, SB) bilişsel boyutunu çevrimiçi ortamda metin anlama ve üretimde nasıl işlemlendiği günümüze kadar göz izleme yöntemi kullanılarak psikodilbilimsel SB'nin çevrimiçi işlemlenmesi ve MİA ile oluşturdukları işleme ilişkileri de pek incelenmemiştir (bkz., örn. BONFIGLIOLI, FINOCCHIARO, GESIERICH, ROSITANI ve VESCOVI, 2009; DIESSEL, 2002). Bu bölümde, günümüze kadar yapılan çalışmalar MİA'ya odaklanarak kısaca gözden geçirip bazı temel varsayımları dile getirdikten sonra raporun kapsamı sunulacaktır.

Psikodilbilimde sözlü söylemde adillerin incelenmeye başlandığını görmekteyiz (örn., BOSH, KATZ ve UMBACH, 2007; FOSSARD ve RIGALLEAU, 2006; KAISER ve TRUESWELL, 2008; BROWN-SCHMIDT, BYRON ve TANENHAUS, 2005). Örnekleme gerekirse, İngilizce sözlü söylemde BROWN-SCHMIDT, BYRON ve TANENHAUS (2005) işaret adları *it* ve *that*'i incelemişler, Almanca sözlü söylemdeki işaret adları ve kişi adları BOSH, KATZ ve UMBACH (2007) tarafından araştırılmış, Fincedeki işaret adları ve kişi adlarını KAISER ve TRUESWELL (2008) incelemiş, Fransızcadaki işaret adlarını ise FOSSARD ve RIGALLEAU (2006) ele almışlardır. Görüldüğü gibi bu çalışmalar sözlü söylemdeki işaret adlarını veya sıfatlarını incelemiş veya kişi adlarıyla işaret adları karşılaştırılmış ve sadece çevrimiçi analiz yapılmıştır.

Bu proje kapsamında yapılan araştırma yukarıda anılan tür çalışmalardan şu açılardan farklılaşmaktadır: (a) adiller yazılı metinlerde incelenmiş; (b) artgönderim sözcüğü ve metin işareti adları olarak *it*'in odak oluşturmadaki işlevleri çevrimiçi ve çevrimdışı araştırılmış; (c) metin işaret adlarının kendi aralarında metin bölümlerine ulaşılabilirliği incelenmiş; (d) deney desenlerinde hem üretim ve hem anlama deneylerinin yapılması ve birbirini bütünleyen farklı bilişsel işlemlerde bu sözcüklerin işlevi gözlenmiş; (e) anadil konuşucularıyla ikinci dil konuşucularının artgönderim ifadelerini işleme ve üretimini karşılaştırarak ikinci dil konuşucularının artgönderim ifadelerindeki farklılıkları ortaya koymayı hedeflemiştir.

Psikodilbilimde ZWAAN (1996) İngilizce anlatıda dikkat odağı değişimlerini ve bu değişimlerin katılımcılar tarafından hala hatırlanıp hatırlanmadığını araştırmıştır. Çalışmasında birbirini takip eden fakat birbirleriyle ilintili olmayan olay yapıları kullanmış ve olay yapılarının bitip yenisinin başladığını zaman süreleriyle kontrol altında tutmuştur (örn., *bir saat sonra ve bir gün sonra*). ZWAAN, ilk gerçekleşen olay yapısının unutulduğunu gözlemlemiş ve bunların odak dışında kaldığını ileri sürmüştür. ANDERSON, Garrod ve Sanford (1983) okuma esnasında iki odağın kullanıldığını ileri sürmüşlerdir. Okuma modeline göre okuyucunun zihninde hem odağa giren son olay (İng. explicit focus) hem de daha önce bahsedilmiş fakat odak dışı öğeler (İng. implicit focus) aktiftir.

Bu çalışmada ayrıca ZWAAN'nın ve ANDERSON, Garrod ve Sanford'ın deneysel çalışma sonuçlarını ve WEBBER (1988) ile McCHARTHY'nin (1995) kuramsal çalışmalarındaki hipotezleri göz önünde bulundurarak metin işaret adları olan *this* ve *that*'in ulaşılabilirliklerini inceledik. Kuramsal tanımlar düşünülerek bu ifadelerin metinde bahsedilmiş fakat dikkat odağından çıkmış olay yapısını tekrar dikkat odağına getirebillep getirilemeyeceğini araştırdık. Bu ve yukarıda anılan araştırma odakları nedeniyle, söz konusu proje araştırması bize ayrıca MİA'nın zihinsel canlandırılmalarını (İng. mental representation) incelememizi de sağlıyor. Bu çalışma, geneksel çalışmalardaki artgönderim tanımlamasının, yani argönderim ifadelerinin, sadece bir metin öncülü olarak olmadığını, zihninde öncül temsil işlemi yapılmasını sağladıklarını göstermektedir. Öte yandan, proje deneyleri MİA'ların işlevleri tanımlanırken kısa belleğin işlevsel fonksiyonun göz ardı edilmemesi gerektiğini de görmemizi sağlıyor (bkz. Bölüm 2.1-2.4). Bu bulguyu kuramsal çalışmalardan elde etmek mümkün değildir.

MİA'la bağlantılı olarak, ad öbeğinin öncül olma durumuna alanyazında baktığımızda, iki farklı düşünce görmekteyiz. Birinci gruba göre, *it, this* ve *that* birbirinden farklı ad öbeklerini odağa getirir ve bu yüzden farklı bilişsel işlemler gerçekleşir (ÇOKAL, 2005; GUNDEL, HEDBERG ve ZACKARSKI, 1993; McCHARTHY 1995; PETCH-TYSON, 1996; WEBBER, 1989). Diğer gruba ise

bu artgönderim ifadeleri işlevsel olarak ayrılamazlar ve aynı işlevi ve odağı öncül olarak seçerler (ARIEL, 2004, 1998; PASSONNEAU, 1989; GUNDEL, HEGART ve BORTHEN, 2003). Ancak, bu çalışmalarda çevrimiçi deneyler yapılmamıştır.

Diğer taraftan psikodilbilim çalışmalarına baktığımızda, artgönderim ifadelerinin işleme farklılıkları ve bunlarla ilgili araştırmaları görüyoruz. Örneğin, artgönderim çözümlenmesinde etkili olan faktörler incelenmiştir. SAG ve HANKAMER (1984) artgönderim ifadelerini iki grupta ele almış 'deep ve surface anaphora' ve 'model interpretive anaphora' diye bir işleme modeli ortaya sürmüşlerdir. 'Surface anaphora' söylemdeki ad öbegine, 'deep anaphora' ise söylemde ortaya çıkan önermeye gönderimde bulunur. SAG ve HANKAMER'i takip eden çalışmalarda bu iki artgönderimin birbirinden farklı olduğu ifade edilmiştir (bkz. BÉLANGER, 2004; TANENHAUS ve CARLSON, 1984; TANENHAUS ve CARLSON, 1990). Anılan çalışmalar şu ifadeleri incelemişlerdir: (a) kişi adları (b) eksiltili biçimler (c) 'do it' artgönderim ifadesi; (d) dönüşlü adlar. Görüldüğü gibi MIA ve artgönderim ifadesi bu çerçevede ışığında incelenmemiştir.

İşlemede kullanılan faktörler arasında (a) sonralık etkisi (İng. recency effect) (bkz. CLARK ve SENGUL, 1979; STURT, SCHEEPERS ve PICKERING, 2002); (b) belirginlik etkisi VE ÖZNE İLE NESNE OLMA durumu (İng. saliency account) (CRAWLEY, STEVENSON ve KLEINMANN, 1990; HUDSON-D'ZMURA ve TANENHAUS, 1998; GORDON, JARVIKIVI, GOMPEL, HYONA ve BERTRAM, 2005); (c) odak olmanın nesne ve ozne durumuna bağlı olmaması (CLIFTON ve FERREIRA, 1987). Bu faktörlere dayanarak bazı artgönderim işleme modelleri ileri sürülmüştür. Aşağıda iki tanesinden kısaca söz ediyoruz. kaynaklar

Model 1: Katılımcılar bağlamdaki alternatif öncülleri hemen ellerer ve artgönderim belirsizliğini ortadan kaldırırlar. Bunu yapmak için özne ve nesne durumuna öncelik verirler ve tahmin etme metodunu kullanırlar (LUCAS, TANENHAUS ve CRALSON, 1990)

Model 2: Katılımcılar iki aşamada işleme yaparlar. Birinci aşama bağlama aşaması (İng. bonding); ikinci aşama ise çözümlenme aşamasıdır (İng. resolution stage) (GARROD, 1994; GARROD ve SANFORD, 1994; STURT, 2003; SANFORD, GARROD, LUCAS ve HENDERSON, 1983). Metin işaretleri ve artgönderim ifadesi *it* ile ilgili çalışma olmadığı için işlemede hangi modelin kullanıldığını bilmiyoruz ve çalışmamız bu modellerin değerlendirilmesine metin işaretleri açısından ışık tutacaktır.

Bu projedeki deneylerde *this*, *that* ve *it*'in hangi durumlarda inceleneceğini metindilbilimsel çalışmalardaki hipotezler sağlamıştır. *This* ve *that*'in sağ ve sol sınır ulaşılabilirliğini WEBBER (1989) ve McCHARTY'nin (1995) çalışmaları ışığında belirlerken *it*, *this* ve *that*'in karşılaştırıldığı ad öbeği durumuna ulaşılabilirlik incelemesinde ARIEL (2001), PASSONNEAU (1989), McCHARTY (1995), LINDE (1979) ve WEBBER (1988)'deki hipotezler temel alınmıştır. Bu nedenle, *it*'in sağ ve sol sınır ulaşılabilirliği incelenmemiştir; çünkü alanyazında bunun üzerine bir hipotez gözlenmemiştir. Ayrıca, deneylerde artgönderim ifadesi olarak ikişer öge ele alınmıştır (örn. *this X that*, *it x this* veya *it x that*). Bunun nedeni bu ifadelerin kısa ve işlevsel sözcükler olmaları ve okunmadan geçilme olasılığı bulunmasıdır. Bu nedenden ötürü, deney cümlelerin ve katılımcı sayısı fazla tutulmuştur.

Bu projede yapılmış olan deneylerin dil edinimi ve kullanımı araştırmalarına ışık tutacağı beklenmektedir. Söz konusu alandaki araştırmaların gösterdiği gibi özellikle ikinci dil edinimde, MIA kullanımı anadil kullanıcılarına göre önemli farklılıklar göstermektedir (RUHÍ ve ÇOKAL, 2006; NIIMURA ve HAYASHI, 1996). Öte yandan, elde edilen bulguların söz konusu dilbilimsel öğeler üzerine yapılacak çevrimiçi araştırmalar, dilbilimde gönderim kuramlarının ve anadil/yabancı dil edinimi araştırmalarında psikodilbilimsel geçerliği olan modeller geliştirilmesine önemli girdi sağlayabilecektir (FOSSARD, 2003).

Aşağıdaki bölümlerde, ilk önce anadili İngilizce olan katılımcılarla *this* ve *that* üzerine yapılan ve sağ ile sol sınır tartışmalarını da içeren deneyler sunulacaktır (Bölüm 2). Bölüm 3'te anadili Türkçe ve yabancı dili İngilizce olan katılımcılarla yapılan *this* ve *that* deneyleri betimlenecektir. Bölüm 4'te Türkçe adlar üzerine deney tasarımları kısaca sunulacaktır. Anadili İngilizce olan katılımcıların *this* *this*'i işlemlenmeleri Bölüm 5'te ele alınmaktadır. Bölüm 5'teki deneylerin İngilizceyi yabancı dil olarak konuşan ve anadili Türkçe olan katılımcılarla uygulanma koşulları Bölüm 6'da sunulmuştur. Anadili İngilizce olan katılımcıların *it* ve *that*'i işleme deneyleri Bölüm 7'de tanıtılmıştır. Bölüm 8'de ise analizleri halen devam etmekte olan ve İngilizceyi yabancı dil olarak kullanan Türk öğrencilerle yapılmış olan *it* ve *that* karşılaştırması deney uygulamaları listelenmiştir. Bölüm 9'da genel bir değerlendirme yapıp bazı öneriler dile getirilmektedir.

2.0 ANADİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA *THIS* VE *THAT* ÜZERİNE YAPILAN DENEYLER

Bu Bölümde *this* ve *that* üzerine anadili İngilizce olan kişilerle yapılan deneyler sunulup çeşitli deney koşullarına göre işleme özellikleri değerlendirilecektir. Alanyazında *this* ve *that*'in metin işaret adılı olarak metin yapısı ile ilişkisi sıkça incelenmiş ve kullanım koşulları tartışılmıştır (POLANYI, 1988; WEBBER, 1988). İngilizceyi yabancı dil olarak kullanan anadili Türkçe konuşanları da sıkça kabul edilebilir olmayan bir şekilde bu adilleri kullanmaktadırlar (ÇOKAL ve RUHİ, 2006). Bu nedenle önce *this* ve *that* üzerinde durulacaktır.

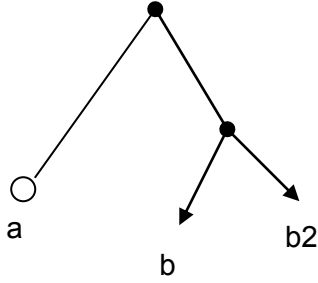
2.1 Deney 1: *This* ve *That*'in Sağ ve Sol Sınıra Ulaşılabilirliğinin İncelenmesi

WEBBER (1998) bir metnin tümceleri arasındaki hiyerarşik ilişkiyi ağaç çizerek açıklamıştır. Webber MİA ve SB'nın sağ sınırdaki bir varlığa göndergede bulanabileceğini ancak sol sınırdaki varlıkları gönderge olarak seçemeyeceğini ileri sürer. TURAN (1997)'e göre de, Örnek 1'deki *bunları* ad öbeği 'değişik birimleri' gönderge olarak seçmiştir ve sol sınıra yani tümce (a)'ya ulaşmamaktadır.

Örnek (1)

- (a) Arkeologların en yakıcı sorunlarından biri buluntuları tarihlemektir. (b) *Değişik birikintileri* dikkate inceleyerek, (b2) *bunların* hangi sırayla yığıldıklarını hesaplamak olanaklıdır (TURAN 1997: 202)

Bu yapı aşağıdaki gibi gösterilebilir.

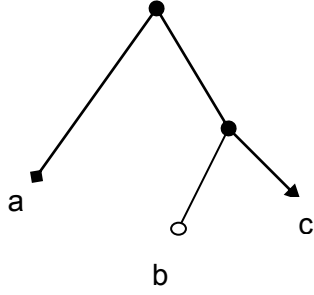

Ancak yeni çalışmalarda, sağ sınır kuralının geçerli olmadığı gözlenmektedir (ÇOKAL KARADAŞ, 2008). Örnek 2'de *bu* tümce (a)'daki önermeyi işaret etmektedir. *Bu* sol sınırdaki bir varlığı gönderme olarak seçmektedir.

Örnek 2

- (a) Lenguistik Metodu çok uzun bir dönemdeki dil çalışmalarını anlatan bir Türkçe kitap olduğu için, oldukça *çok sayıda dilbilim teriminin de ilk kez Türkçe karşılığının bulunması gerekiyordu*. (b) Özellikle kitabın XX. yy. Dilbiliminin ele alındığı bölümlerde **buna** daha çok gereksinim vardı. (c) **Bu**, hiç de kolay bir girişim değildi.²

² Metin, Ozil (2001:14)'den alıntılanmıştır.

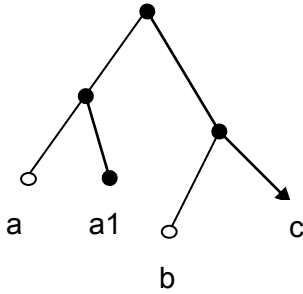

Yukarıdaki *bu* gibi, Örnek 3'te İngilizce metin işaret adlı *that*'in sol sınıra ulaşabildiği görülmektedir (ÇOKAL, 2005). *That* b'deki önerme yerine a1'de bulunan önermeye göndergede bulunmaktadır.

Örnek 3

(a) However, when implicit reference is made to such an image, (a1) *it can act as an input to further inferencing*. (b) **This**, in fact, appears to be Tanaka's claim. (c) What is important is that an attention-grabbing device is just exactly **that** (s.729)

(Cook, J. (2004). On overt communication in advertising. *Journal of Pragmatics* 36: 715-738.)

Bütün bu örnekler göstermektedir ki, mevcut çalışmalarda MİAnın ve SBnın ulaşılabilirliği üzerine farklı savlar bulunmaktadır.

Mevcut dilbilim çalışmaları göz önünde bulundurularak ilk deneydeki hipotezlerimiz şöyledir:

- 1- *this-that* birbirlerinden farklı olarak katılımcıların dikkatlerini metnin farklı bölümlerine yönlendirir.
- 2- *this-that*'in öncüllerini bulmak için katılımcılar farklı bilişsel işleme süreci takip ederler; çünkü bu metin işaretleyicileri birbirinden farklı odak oluştururlar.

2.1.1 Yöntem

Bu hipotezleri sınamak için 2x2 deney tasarımı yapılmıştır. Bu deneyde olay yapısı ve olayların aldığı zaman süresi kontrol altında tutulmuştur. Olay yapısı uzun süren ve bu uzun zamanla ilişkilendirilen kısa süren olaylardan oluşturulmuştur. Deneyde uzun zaman alan olayları aşağıdaki gibi örneklendirebiliriz:

Edinburgh'tan Birmingham'a arabayla seyahat etmek, yeni bir daireye taşınmak, fırında patatesli hindi hazırlamak ve gül dikmek.

Bu uzun süre alan olaylar 1 saat ve 2 ay süre aralığında gerçekleşmektedir. Kısa süren olayların zaman süresi 5 ve 45 dakika arasında değişmektedir. Kısa süren olaylardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

arabaya benzin almak, skype'tan anne ile konuşmak ve ekilen gülleri sulamak.

Bir olayın bittiğini ve başka bir olayın başladığını belirteç tümcesi kullanılarak (örn. when he arrived in Birmingham; once she had wrapped everything) ifade edilmiştir. Uzun süren olaylar hep birinci cümlede ve kısa zaman alan olaylar hep ikinci cümlede verilmiştir.

Aşağıdaki örnek deney metinlerinde de görüldüğü gibi, zaman ifade eden bölümler (örn *this - that* took him/her 2 hours/15 minutes) kontrol metinlerinde aynı tutulmuş, sadece zaman süreleri değiştirilmiştir.

1- *Angus had a lovely breakfast with his family, enjoying the sun outside. After he had eaten the delicious breakfast, he went to the toilet with the newspaper. This took him 2 hours, and eventually he was pleased to spend some time at home.*

2- *Angus had a lovely breakfast with his family, enjoying the sun outside. After he had eaten the delicious breakfast, he went to the toilet with the newspaper. That took him 15 minutes, and eventually he was pleased to read his favourite column.*

Deney metinleri ana dili İngilizce olan iki laboratuvar asistanı tarafından kontrol edilmiştir. Ayrıca, daha sonra Edinburgh ve Strathclyde Üniversitelerinde halen doktoralarını yapmakta olan iki doktora öğrencisi tarafından deney metinlerindeki dil ve olayların aldığı zaman süreleri tekrar kontrol edildi. Onların verdiği geribildirim ışığında bazı deney cümleleri ve zaman süreleri değiştirildi.

WEBBER (1988) ve LASCARIDES (2003)'ün tanımlamasıyla, uzak olayın bulunduğu cümleyi sol sınır ve yakın olayın bulunduğu cümleyi ise sağ sınır olarak tanımlayabiliriz. Webber'a göre sağ sınır her zaman söylemde yeni oluşturulacak konuyu barındırır ve metin işaretleri (*this-that*) için açıktır. Deney 1'deki deney koşulları ve olay sırası şu şekildeydi:

Koşul 1: *this* söylemin sol sınırında bulunan uzun zaman süren olaya gönderimde bulunuyor.

Örn. "John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he filled up the car with petrol. *This* took him 5 hours, and afterwards he was happy to have enough time to go to his hotel to have a rest."

Koşul 2: *that* söylemin sol sınırında bulunan uzun zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he filled up the car with petrol. *This* took him 5 hours, and afterwards he was happy to have enough time to go to his hotel to have a rest."

Koşul 3: *this* söylemin sağ sınırında bulunan kısa zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he *filled up the car with petrol*. *This* took him 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee."

Koşul 4: *that* söylemin sağ sınırında bulunan kısa zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he *filled up the car with petrol*. *That* took him 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee."

2.1.2 Desen

This-that içeren 40 deney paragrafı ve deney cümlelerine benzeyen 60 dolgu (İng. filler items) paragrafı hazırlandı. Bu deney ve dolgu paragraflarından 4 dosya oluşturuldu ve her dosyada her koşul bir kez katılımcılara sunuldu. Katılımcıların okumasını sağlamak ve gerçekten okuyup okumadıklarını anlamak için %30 oranında okuduğunu anlama sorusu soruldu.

2.1.3 Katılımcılar

Deney toplam 70 katılımcıyla yürütüldü (yaş aralığı 21-24). Katılımcılar başka ikinci dil bilmemektedirler. 8 kişinin verisi okuduğunu anlama sorularına doğru cevap verme oranının %85'in altında olması nedeniyle çıkarıldı. 10 kişinin verisinde kalibrasyon sorunu olduğu anlaşıldı ve bu veriler de çıkarıldı. İlk önce 42 kişinin veri analizi yapıldı. Daha sonra kuvvet analizi (İng. power

analysis) yapmak için toplam 10 katılımcıdan daha veri toplandı. Sonuçta, deney sonuçları toplam 52 katılımcı verisine göre ele alınmıştır.

2.1.4 Deney işlemi

Eyelink 1000-2K göz izleme cihazı kullanılmıştır. Sağ göz izlenmiştir. Deneye başlamadan katılımcıları deneye alıştırmak için 8 deneme metni katılımcılara sunulmuştur. Her deney metnini almak için katılımcılardan ekrandaki siyah kare kutucuğa bakmaları istenmiştir. Böylece katılımcının herbir deney metnini okumadan önce göz kalibrasyonu yapılmıştır. Her metni okuduktan sonra kontrol butonundaki X düğmesine basarak soruları ekranda görmüşlerdir. Eğer doğru cevap ekranın sağında ise sağ tuşa, solunda ise sol tuşa basmışlardır.

2.1.5 Veri analizi

Veri analizini yapmak için deney metinleri aşağıdaki gibi 9 bölgeye ayrılmıştır. Örneğin,

Diana packed her belongings/ with the help of her best friend. Once she had wrapped everything,/ she put the packages in her small car with great care./ This took her/ 8 minutes,/ and subsequently/ she was/ pleased to/ have fitted them all into her car./

Deneyde önemli olan ve analizde kullanılan bölgeler şöyledir:

- 1- uzun süren olay bölgesi (örn. Diana packed her belongings)
- 2- Niteleyici ve söylem işaretleyici veya zarf (örn. with the help of her best friend. Once she had wrapped everything)
- 3- kısa süren olay bölgesi (örn. she put the packages in her small car with great care)
- 4- metin işaretinin bölgesi (örn. This-that took her)
- 5- zaman süresi bölgesi (örn. 8 minutes)
- 6- bağlaç ve belirteç'in bulunduğu bölge (örn. and subsequently)
- 7- adil ve koşaç bölgesi (örn. she was)
- 8- sıfat bölgesi (örn. pleased to)
- 9- sıfat sonrası

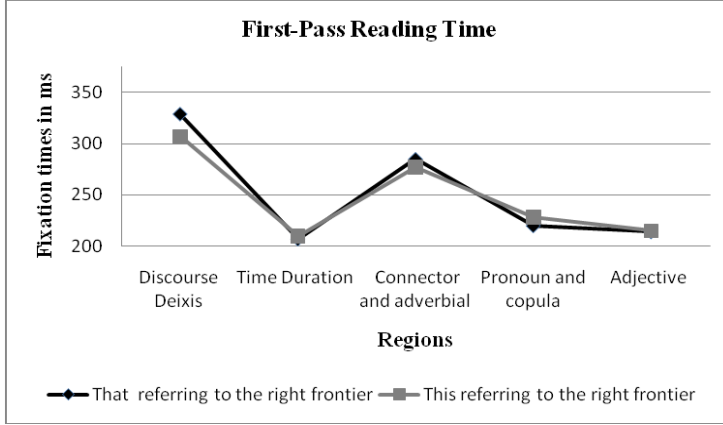
80ms altında ve 1200ms üstünde olan göz sabitlemeleri analizden çıkarılmıştır.

2.1.6 Deney sonuçları

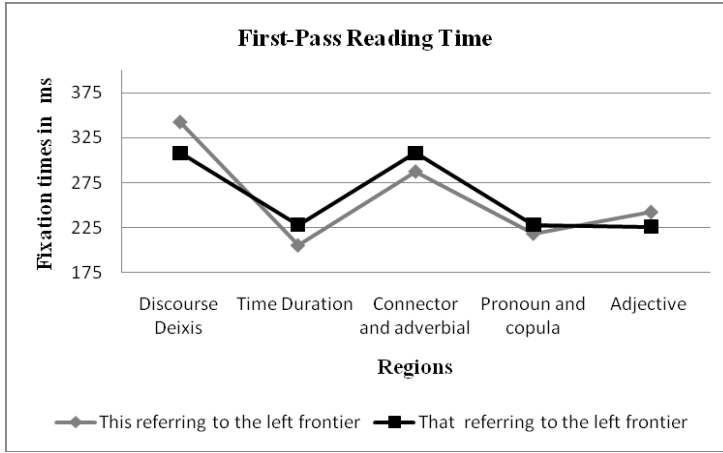
Her katılımcının herbir bölgedeki göz hareketlerinin ortalamalarını katılımcı için F1 deney cümleleri için F2 değerleri ANOVA kullanılarak verildi. ANOVA'da metin işaretleri (this/that) ve söylem bölümü (sağ/sol sınırlar) faktör olarak ele alındı. Analizlerde aynı bölge ve birbirine takip eden bölgelerle ilgili farklı ölçüm sonuçları verilmesi gerekmektedir. Böylece, bir ölçümde gözlenen önemli etkileşimin gerçek olup olmadığını (İng. TYPE 1 ve TYPE II ERRORS) başka bir göz ölçümüyle anlaşılacaktır. Bu sebepten dolayı betimlemelerimizde birbiriyle ilintili ölçümlere ve bölgelere yer verdik.

Aşağıda veri analizlerini iki göz izleme ölçümü ışığında alacağız: İlk okuma (İng. first-pass reading time) ve ikinci okuma (İng. second-pass reading time) göz hareketleri ölçümleri. Geri Dönümlü (İng. Regression-path Times) okuma ölçüm sonuçları ikinci okuma sonuçlarına yakın olduğu için bu analizin sonuçlarını burada vermiyoruz.

İlk okuma analizi katılımcının göz bebeği belli bir bölgeye soldan girdiği ve o bölgeyi sağa veya sola terk ettiği ana kadar yapılan toplam göz sabitlemeleridir. Bu ölçümün verisi Şekil 1a ve 1b'de verilmektedir.

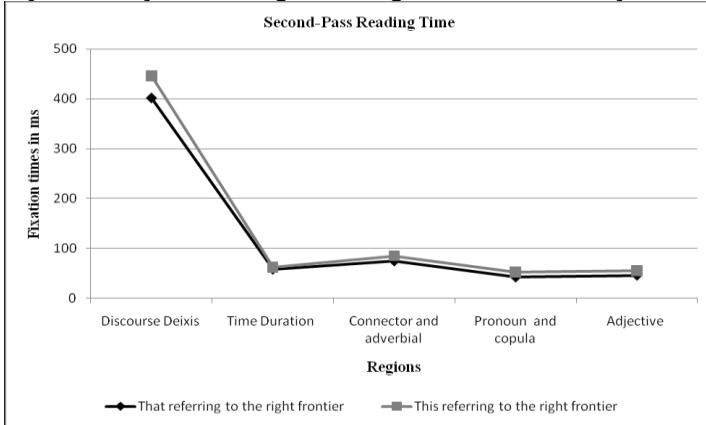

Şekil 1a. Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms.): sağ sınır

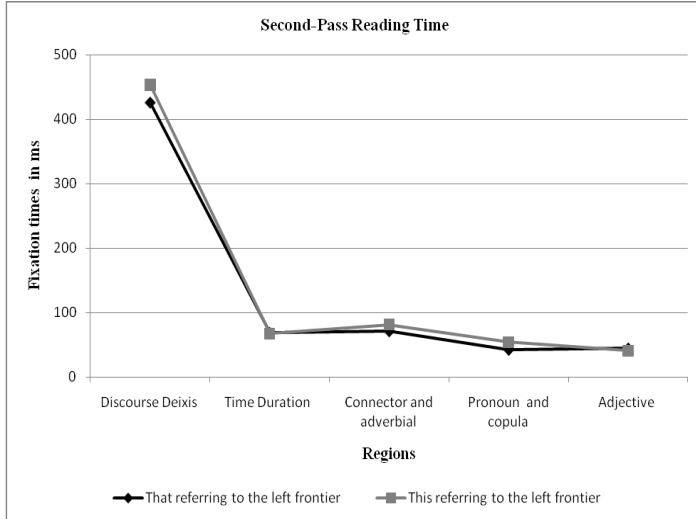
Şekil 1b. Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms.): sol sınır

Bağlaç ve belirtecin bulunduğu bölgede (*and afterwards*), önemli metin işaret adıl etkisi görüldü, $F(1,51)=5.22$, $MSE=2160.58$, $p<.05$; $F(1,39)=7.69$, $MSE=1383.21$, $p<.05$. *That*'in bulunduğu koşullar *this*'e göre daha uzun okunmuştur, *That*=297 ms, $SE=14.032$; *This*=282ms, $SE=11.489$. İlk okuma analizi sonuçlarına göre *that*'in okunması *this*'e göre bütün bölgelerde hep uzun olmuştur, fakat bu bölgelerde önemli bir söylem bağlaç etkisi görülmemiştir. Bağlaç ve belirtecin bulunduğu bölgede sol sınır koşullarının okunması sağ sınıra göre uzun sürmüştür. Aynı, sınır ulaşılabilirliği etkisi metin işaretleri, $F(1,51)=5.91$, $MSE=3701.377$, $p<.05$; $F(1,39)=4.32$, $MSE=5052.16$, $p<.05$; *Sol Sınır*=338ms, $SE=14.767$; *Sağ Sınır*=218ms, $SE=12.322$ ve sıfat bölgesinde de görülmüştür, $F(1,51)=15.38$, $MSE=1358.895$, $p<.05$; $F(1,39)=11.48$, $p<.05$, $MSE=1085.259$; *Sol Sınır*=234ms, $SE=9.393$; *Sağ Sınır*=214ms, $SE=8.260$. İlk okuma ölçümleri tüm bölgelerde metin işaret adıları ve söylem bölümleri arasında önemli bir etkileşim göstermemiştir. Bir sonraki analiz ikinci okuma ölçüm sonuçlarıdır. Bölgelerdeki göz sabitlemeleri Şekil 2a ve Şekil 2b'de gösterilmiştir.

Şekil 2a. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms.): sağ sınır

Şekil 2b. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms.): sol sınır

Metin işaret bölgesinde *this* ve *that* önemli bir etki göstermemiştir, $F(1,51)=.989$, $MSE= 4202.859$, $p>.05$; $F(1,39)=.841$, $MSE=3526.955$, $p>.05$. Fakat aynı bölgede söylem bölümü etkisi görülmüştür, $F(1,51)=8.59$, $MSE=5691.857$, $p<.05$; $F(1,39)= 8.56$, $MSE= 4613.733$, $p<.05$. Metin işaret adıkları sol sınıra göndergede buldukları koşullarda, göz sabitlenmeleri yani okuma süresi daha uzun olmuştur, *Sol sınır*=148ms, $SE=17.692$; *Sağ sınır*=118ms, $SE=13.965$. Bağlaç ve belirtecin bulunduğu bölgede söylem bölgesi ve metin işaret adıl etkisi görülmemektedir, $F(1,51)= 2.09$, $MSE=2691.086$, $p>.05$; $F(1,39)=3.25$, $MSE=1504.728$, $p>.05$; $F(1,51)=.251$, $MSE= 2636.147$, $p>.05$; $F(1,39)=.091$, $MSE=2806.284$, $p>.05$. Adıl ve koşaç'ın bulunduğu bölgede katılımcı analizinde önemli metin işaret etkisi görülmekte, fakat aynı etki F2 analizinde marjinal değerlerdedir, $F(1,51)=3.74$, $MSE=1663.990$, $p>.05$; $F(1,39)=9.08$, $MSE=704.887$, $p<.05$. *This that*'a göre daha uzun okunmuştur, *This*=54 ms, $SE=7.919$; *That*=42 ms, $SE=6.132$. Aynı bölgede ve diğer bölgelerde metin işareti ve söylem bölümleri arasında önemli bir etkileşim görülmemiştir, tüm p'ler $p>.05$ 'dir.

Deney 1'in sonuçlarını özetlersek, *this*'in sağ sınırdaki kısa süren olay yapısına göndergede bulunacağını *that*'in ise sol sınırdaki dikkat odağı dışındaki olay yapısına göndergede bulunacağını tahmin etmiştik. Deneyimizde bu yönde bir etkileşim gözlemlenemedik. Bu bulgu, McCARTHY (1994)'ü ve ASHER and LASCARIDES (2003, 2008)'in beklentisiyle desteklememektedir. Metin işareti olarak *this* veya *that*'in kullanımı fark etmeden, sağ sınırdaki olay örgüsü olay yapısının süreciyle uyumlu olduğu sürece sol sınıra göre daha hızlı okunmuştur. Bu nedenle şunu diyebiliriz: Anadili İngilizce olan katılımcılar için sol sınır koşullarının okunması daha uzun zaman almıştır. Bu bulgu WEBBER (1988)'deki sağ sınırın ulaşılabilirliği hipotezini desteklemektedir.

Bu nedenle *this* ve *that* ile ilgili diğer deneylere geçmeden önce öykü anlatı metinleri üzerinde derlem analizi yaparak *this* ve *that*'in metinlerdeki ulaşılabilirliğine bir kez daha bakıldı. Anlatı derlem analizi bize *this* ve *that*'in öncüllerinin söylem bölümleri açısından tekrar değerlendirme olanağı sağlamıştır.

2.2 This ve That Üzerine Derlem Analizi

2.2.1 Derlem toplama

Bu analiz için *British National Corpus*'tan toplam 200 metin seçildi, 100 metin *this* için ve 100 metin *that* için. Deney 1'deki metinler göz önünde bulundurularak metinler öykü anlatı türünden alındı. Her metinde ortalama kelime sayısı 670-770 arasındadır. Sadece adıl işlevi olan *this* ve *that* seçilmiştir.

2.2.2 Yöntem

Adılların öncül kodlamalarını iki değerlendirmeci yapmıştır. Bu değerlendirmecilerden birisi mevcut çalışmayı yapanlardan bir tanesi, diğeri ise anadili İngilizce olan ve dil üzerine çalışmalar yapan bir

İngilizce öğretmenidir. Bu derlem analizinde sadece sözü edilen işaretlerin metin bölümlerindeki ulaşılabilirliğine bakılmıştır. Metinlerde bilgisel yapı analizi bu çalışmanın amacı değildir.

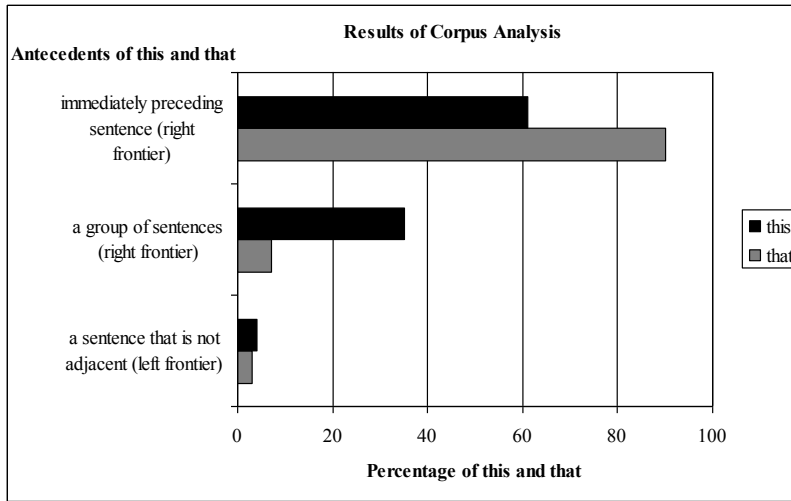
2.2.3 Sonuçlar ve tartışma

Değerlendirmecilerin *this* ve *that*'in öncüllerini belirlemelerindeki güvenilirlikleri Kappa istatistiği kullanılarak ölçülmüştür. Değerlendirmeciler arasındaki güvenilirlik *this* için $Kappa=0.80$, ($p < 0.001$); *that* için, $Kappa=0.78$, ($p < 0.001$).

Elde edilen bulgulara göre *this* ve *that*'in öncülleri ve metindeki ulaşılabilirlik şu şekildedir:

- Kendisinden önceki yakın cümle veya cümlecik
- Kendisine en yakın cümleyi içererek birden fazla cümle
- Bitişik olmayan cümle, cümlecik veya birden fazla cümle

Şekil 3'te 1 *this-that*'in öncülleri yüzdelerle verilmiştir.

Şekil 3. *This* ve *that*'in öncül türü yüzdeleri

That'in %90 kullanımında en yakın cümleyi yani kendisinden hemen önceki cümleyi öncül olarak seçtiği saptandı. Diğer taraftan %61 ile, *this*'in kendisinden önceki cümleye gönderimde bulunduğu gözlemlendi (bkz. Metin 1 ve 2).

Metin 1

*It's just that I could never remember it afterwards, and anyway everyone seemed to pronounce it differently. At the time I was not even listening properly. "Ooh, a belly dancer," I said to annoy Claire. "Everyone says she's exquisite," Claire said dreamily. She wasn't listening either. "Spasmo," I said. **Magnus could have made one of his rude jokes which would really have got Claire going. That** might have been fun. But Magnus had boring chicken-pox and Claire ignored me.*

Metin 2

*Mark paused again to take a very long drink. "Fortunately Britain can win if we learn from past mistakes, and I would now like to conclude by outlining certain strategic proposals for your consideration, which would put Britain firmly on the upward path to meet the Prime Minister's long-term objectives." Mark then described a ten point plan and summarised its resultant effect. **The UK vehicle and component industry sectors alone would progressively benefit to the value of eight billion pounds sterling by year five. This** would correct the Motor industry trade imbalance without the need to export one additional unit. Unemployment in the sector would be reduced by two hundred thousand, and existing manufacturing capacity, previously made idle by imports, would once more be fully utilised, thus improving operating profit and return on investment.*

Metin 1'de, *that* kendisinden önceki koyulaştırılmış bölümü öncül olarak seçmiştir. Bir başka deyişle, *that*'in öncülü bir önceki en yakın cümledir. Metin 1'de *that* Magnus'un şaka yapması ve Claire'in bu şakalar karşısındaki duygularına gönderimde bulunmaktadır. Aynı şekilde Metin 2'de

this kendisinden önceki en yakın cümleyi öncül olarak seçmektedir. *This*'in göndergesi Birleşik Krallık'taki otomotiv ve yan sanayinin beş yıldaki kârıdır.

Bir başka bulgu ise, *that* ile karşılaştırıldığında, *this* daha geniş bir alanı öncül olarak seçmektedir (bkz. Metin 3). Ayrıca, %35 ile *this* kullanımında *this* birden fazla cümleyi öncül olarak seçerken sadece %7 ile *that* kullanımında *that* birden fazla cümleye gönderimde bulunmaktadır. Metin 3'te *this*'in öncülü Maggie'nin erkek arkadaşının özellikleridir.

Metin 3

Maggie felt symptoms of panic: prickling facial heat, intermittent interference with her hearing. Why on earth had she been so precise in depicting her supposed ideal man to Caroline and Roger? She heard that his flat, to which she foresaw she would soon be invited, was a mixture of Victorian (the furniture) and deco (the mirrors, the glass). He hated all soaps, especially Neighbours. He did a great deal of walking. He played tennis. He didn't jog. He rarely ate red meat. This was terrible; he was exactly as she had envisaged. What could she do? Caroline returned, "Everything all right?" and offered them both more wine. Maggie looked desperately around the room. She was small and cold.

This ve *that*'in diğer bir öncülü ise kendilerine bitişik, diğer bir deyişle, yakın olmayan cümlelerdir (bkz. Metin 4). %3 ile *this* kullanımında, *this* kendisine bitişik –yakın olmayan– cümleyi öncül alırken, %4 ile *that* kullanımı bu tür cümleleri öncül olarak seçmiştir. Metin 4'te *this*'in öncülü cenaze törenine giden bir kadının sanki bir kokteyl partisine gidiyor muşçasına hazırlanmış olmasıdır. Burada *this* kendisinden önceki Wexford'un ölen kişi hakkında ne bildiğiyle ilgili cümle 5'e değil cümle 4'e gönderimde bulunmaktadır.

Metin 4

(1) The widow's suit looked brand-new and Wexford couldn't help wondering if she had actually been out the previous afternoon to buy it. (2) She wore a white blouse with an ostentatious frilly jabot and a big paste spray on one lapel. (3) Her stockings were dark and her shoes, though also apparently new, the outdated stiletto-heeled pointed kind of gleaming black patent. (4) **She looked as if she were about to set off for a provincial cocktail party, an office party of female executives.** (5) At first Wexford felt a curious distaste and then he thought about the dead man and what he knew of him. (6) *This* was the way Charlie Hatton would have liked his widow to look, brave, defiant, bedizened. (7) The last thing a cocky little man like Hatton would want was a kind of spiritual suttee.

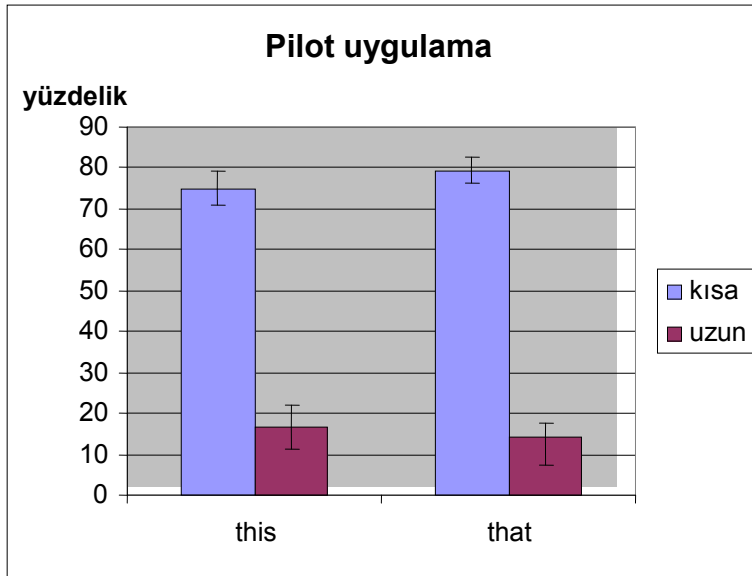
Derlem bulgularını kısaca özetlersek, *this-that* çoğunlukla kendilerine yakın cümleleri öncül olarak seçmiştir. Fakat bu tür kullanımlarda *that*'in kullanım oranı *this*'e göre daha yüksektir. Diğer taraftan *this* kendisinden önce gelen birden fazla cümleye gönderimde bulunurken *that*'in bu kullanımda dağılımı çok düşüktür. Hem *this* hem *that* kendilerine bitişik veya yakın olmayan cümleleri öncül olarak seçmiştir.

Yeni bir göz izleme deneyi yapmadan önce çevrimdışı üretim pilot çalışması yaparak katılımcılar *this* ve *that*'in öncüllerini metnin hangi bölümü olarak seçtikleri incelendi. Bölüm 2.3'te önce bu pilot uygulamadan kısaca bahsedilecek.

2.3 Deney 2: Çevrimiçi *This* ve *That*'li Cümlelerin Kullanılması

Çevrimiçi üretim deneyini göz izleme cihazıyla yürütülmeden önce bir pilot üretim deneyi yapıldı. Her katılımcıya toplam 40 deney ve 60 dolgu paragrafı kitapçık halinde verildi. Toplam 110 paragraf tamamladılar. Pilot uygulama verisi 8 katılımcıdan toplandı. Katılımcılardan 1 saat 20 dakika içerisinde cümleleri tamamlamaları istendi. Katılımcıların cümle tamamlamaları kategorilere ayrıldı:

- 1- uzun olay
- 2- kısa olay

Şekil 4. Pilot uygulama sonuçlarının yüzdelerle dökümü

Elde edilen bulgulara göre, üretim deneyinde yakınlık etkisi (İng. recency effect) görülüyor. Yani katılımcılar kısa olaya daha çok gönderimde bulunuyorlar. Şekil 4'te de görüldüğü gibi, *that*'in kısa süren olaya gönderim ortalaması %79 iken *this*'in kısa olaya gönderim ortalaması %75'dir. *This* ve *that*'in uzun olayı öncül alma oranları birbirine yakındır. *This*'in uzun olaya gönderim oranı %16 iken *that*'in oranı %14'tür.

Aynı uygulamada katılımcılar cümleleri işaret sıfatı olarak *this-that* de kullanarak tamamlamışlardır. Sıfat ve adıl kullanımındaki *this-that* arasında önemli fark olup olmadığına t-test yapılarak araştırıldı. Test sonuçlarına göre adıl konumunda *this-that* arasında önemli bir fark var, $t(6)=-4.41$, $p<.05$. Ayrıca, adıl konumundaki *this* ve sıfat *this* arasında anlamlı bir fark vardır, $t(6) =3.73$, $p<.05$. Adıl konumundaki *that* ve sıfat *that* arasında önemli bir fark vardır, $t(7) =13.2$, $p<.05$.

Bütün bu bulguları göz önünde bulundurularak çevrimiçi üretim deneyine geçildi. Bu deneyi yapmamızın amacı katılımcıların *this* ve *that*'i gördüklerinde metnin hangi bölümlerine bakma ihtiyacı duydukları, metnin hangi bölümüyle *this* ve *that*'i ilişkilendirdikleri ve bu ilişkilendirmede metin bölümlerinin etkisinin ne derecede olduğunu araştırmaktır. Ayrıca bu çevrimiçi deney pilot uygulamadan farklıdır. Deneyde katılımcıların biraz daha metinler üzerine düşünceleri ve üretim yapmaları istenmiştir.

Bu deneyde katılımcıların *this-that*'le başlayan cümleleri tamamlarkenki çevrimiçi üretim stratejilerini araştırıldı. Deneyde şunlar araştırılmıştır:

- Katılımcılar *this-that*'i okuduklarında metnin hangi bölümlerine gözlerini daha çok sabitledikleri ve daha uzun okudukları
- This-that* ile başlayan cümle doldurmak için metnin hangi bölümlerini öncül olarak seçtikleri.

Bu deneyde birinci deneyde kullanılan kontrol ve dolgu paragrafları kullanılmıştır. Birinci deneyden farklı olarak, *this-that*' den sonraki cümleler silindi (bkz. Örnek deney cümleleri).

Örnek deney cümleleri

1- *Davy reorganised the seating plan, considering the PhD students' seating preferences. After he arranged the new seating plans in the offices, he went to his office on the first floor to have a strong coffee with whipped cream. This. ....*

2- *Harry flew back from Turkey to Edinburgh, travelling with his wife. When he arrived at Heathrow, he went to the Duty Free Shop to buy whisky for his father-in law. That. ....*

2.3.1 Materyal ve desen

40 deney cümlesi ve 60 dolgu cümlesi katılımcılara sunuldu. Her cümlenin iki versiyonu oluştu ve bu versiyonlar iki farklı dosyada sunuldu.

2.3.2 Katılımcılar

Deney, Deney 1'e katılmayan 35 katılımcıyla yürütüldü (yaş aralığı: 21 ve 24). Katılımcılar ikinci bir dil bilmemektedir. Ses kayıtlarının tam yapılmaması ya da anlaşılmaz olmasından dolayı 5 katılımcının verisi analizden çıkarıldı.

2.3.3 Deney Süreci

Eyelink 1000-2K uzaktan kontrol modundan kullanıldı. Katılımcılar monitöre 60cm uzaklıkta oturdu. Katılımcıların baş ve göz hareketlerini kontrol etmek için katılımcıların alınlarına etiket yapıştırıldı. Böylece kalibrasyon ayarı yapıldı. Katılımcılardan deney cümlelerini almadan önce siyah kutucuğa bakmaları istendi. Bu kutucukta kalibrasyon ayarı kontrol altında tutuldu. Her deney cümlesinin başında 30ms bip sesi kullanıldı ve bip sesiyle birlikte katılımcıların sesleri kaydedildi. 4 dakikalık ses kaydı yapıldı.

2.3.4 Veri Analizi

Deney metinlerinde 5 bölge bulunmaktadır:

- 1- Uzun olayın geçtiği bölge
- 2- Niteleyici ve zarf cümlecği
- 3- Kısa olayın geçtiği bölge
- 4- *This-that*'in bulunduğu bölge
- 5- *This- that*'den sonra 13 noktayla belirtilen boş bölüm.

Katılımcıların üretmiş oldukları cümleler için kategoriler belirlendi (bkz. Tablo 1).

Tablo 1 *This-that*'in öncül olarak seçebileceği kategoriler

1- Eğer <i>this-that</i> kısa olayı seçtiyse, öncülü <u>kısa olay</u> olarak kodlandı.
<ul style="list-style-type: none">
• <i>Harry flew back from Turkey to Edinburgh, travelling with his wife. When he arrived at Heathrow, he went to the Duty Free Shop to buy whisky for his father-in law. This ended being a disaster as there was no whisky at all.</i>
• <i>Kelly had face-to-face meetings with her clients, highlighting the new product features. Before she left her office, she visited the ladies room downstairs. That was where she met her new best friend.</i>
2- Eğer <i>this-that</i> uzun olayı seçtiyse, öncülü <u>uzun olay</u> olarak kodlandı.
<ul style="list-style-type: none">
• <i>Daniel reorganised some files in his office, planning to make space for his new books and files. While he was moving them, he read one of the documents. This was how he found some of his old works.</i>
• <i>Gail enjoyed a camping trip in Glencoe, leaving all the stress of work and family behind her. When she got back home, she read her emails and letters. That was where she received the job offer.</i>
3- Eğer sıfat <i>this-that</i> uzun olayın geçtiği ilk cümlecği seçtiyse, öncülü <u>ilk cümlecik</u> diye kodlandı.
<ol style="list-style-type: none">
1. <i>Charles argued with his wife about their financial problems, hoping that the children would not hear. After the argument, he had a hot shower to calm down. This argument had really shaken him up.</i>
2. <i>Graeme drove from Mumbai to New Delhi, admiring the scenery on the way. When he arrived in New Delhi, he looked for a cheap restaurant to have dinner. That drive from Mumbai to New Delhi had really given him an appetite but he didn't want to spend too much money.</i>
4- Eğer sıfat <i>this-that</i> kısa olayın geçtiği yakın bir cümlecği seçtiyse, öncülü <u>yakın cümlecik</u> diye kodlandı.

- *Graeme drove from Mumbai to New Delhi, admiring the scenery on the way. When he arrived in New Delhi, he looked for a cheap restaurant to have dinner. This time he decided to have a very hot curry he was feeling daring.*
- *Kelly had face-to-face meetings with her clients, highlighting the new product features. Before she left her office, she visited the ladies room downstairs. That toilet was much cleaner than the toilet upstairs.*

5- Eğer sıfat *this-that* birden fazla cümleciği seçtiyse, öncülü birden fazla cümle diye kodlandı.

- *Gavin did his weekly shopping, picking up all the goods on the shopping list. When he arrived back at his flat, he put the groceries into the fridge and cupboards. This process helped Gavin as he had had a busy day up till then.*
- *Harry flew back from Turkey to Edinburgh, travelling with his wife. When he arrived at Heathrow, he went to the Duty Free Shop to buy whisky for his father-in law. That trip back from Turkey was the longest trip Harry had done.*

6- Eğer *this-that* birden fazla cümleyi seçtiyse, öncülü birden fazla cümle diye kodlandı.

- *Jessie baked a cake and some scones, following the recipe in Jamie's Kitchen. After she finished the scones, she washed the dishes on the counter. This left her kitchen with freshly baked scones and no mess.*
- *Gavin did his weekly shopping, picking up all the goods on the shopping list. When he arrived back at his flat, he put the groceries into the fridge and cupboards. That kept him satisfied for the next week.*

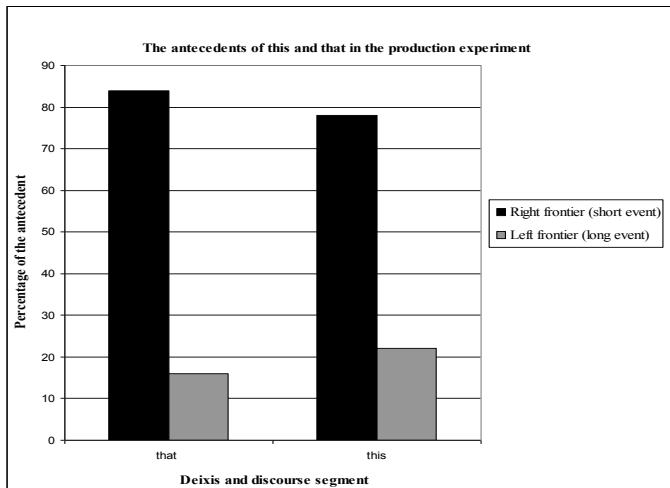
7- Diğer kategoriler:

Şu durumlarda *this-that* kullanımını *diğer kategori* altında incelendi:

Eğer *this-that*'in öncülü belirgin değilse
this-that metne yeni bir konu tanıtmışsa
this-that zaman ifadeleriyle kullanılmışsa (örn. *This night, that evening*)
this-that kullanıldığı cümle paragrafın bir öncesiyle uyumlu değilse

2.3.5 Sonuçlar

Sağ ve sol sınıra ulaşılabilirlik orantısını modellemek için ilk önce *logistic mixed effect* analizi yapıldı. Geneksel analizde katılımcı ve deney cümleleri rastgale faktörler olarak ayrı ayrı ele alınır ve analizi yapılır. *Logistic mixed effect* modeliyle bu iki faktör birbirinden bağımsız faktörler olarak ele alınarak bir model içerisinde incelenir. Analizi yapmak için R (versiyon 2.4.1) ve lme4 paketi (BRYSAERT, 2007) kullanıldı. Şekil 5 katılımcıların metnin hangi bölümünü öncül olarak seçtiklerini göstermektedir.

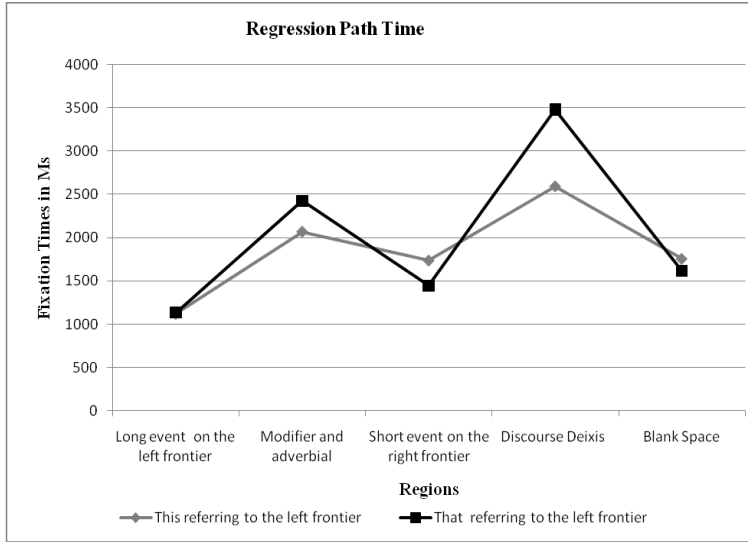
Şekil 5. *This ve that*'in öncülleri

Söz konusu analiz Deney 1 ve derlem analizinde gözlemlenen yapıyla örtüşmektedir. Hem *this* hem *that* en çok kendilerine en yakın olay yapısını öncül olarak seçmişlerdir. Analiz ayrıca *that*'in sağ sınırdaki olay yapısına ulaşılabilirliğini *this*'e göre daha yüksek olduğunu göstermiştir, $Z = 2.746$, $p < .05$; *That*=84%, *This*=78%. Diğer taraftan *this*'in sol sınıra ulaşılabilirliği *that*'e göre daha yüksektir, *That*=16%; *This*=22%. Bu da bize *that*'in değil *this*'in sol sınıra ulaşılabilir olduğunu. Bu bulgu Deney 1 ve derlem analiz bulguları ile örtüşmektedir.

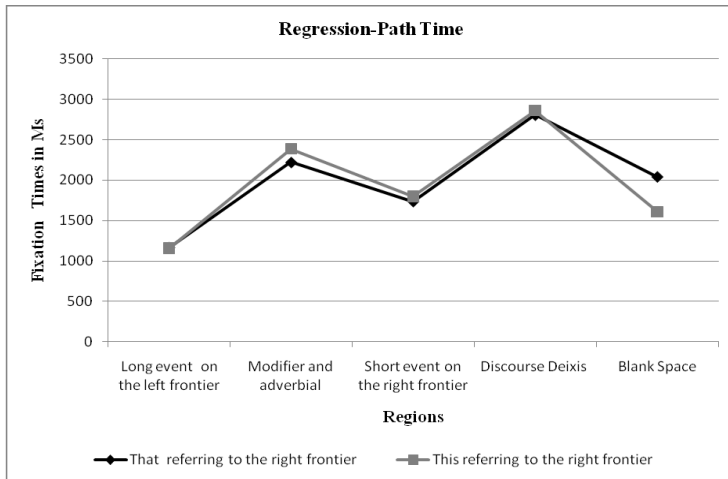
Göz hareketlerini çevrimiçi üretim analizinde incelemek için *linear-mixed effect* model kullanıldı. Göz hareketleri sonuçları geri-dönüşlü ve ikinci okuma ölçümleri ışığında verilecektir.

2.3.5.1 Göz hareketleri sonuçları

İlk önce geri dönüşlü okuma sonuçları verilecektir. Şekil 6a and 6b tüm bölgelerdeki geri dönüşlü okuma ölçümlerini vermektedir.

Şekil 6a. Bölgelerde geri dönüşlü okuma süreleri (ms): sol sınır

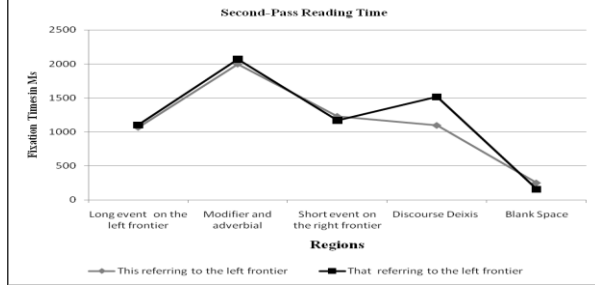

Şekil 6b. Bölgelerde geri dönüşlü okuma süreleri (ms): sağ sınır

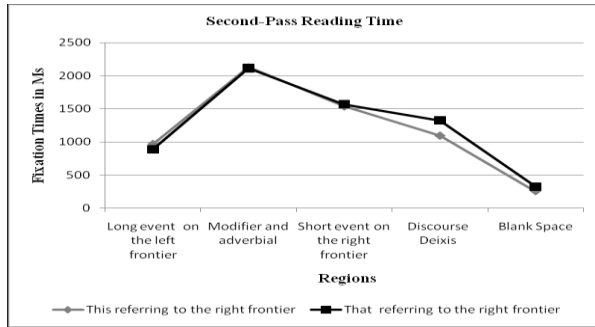
This- that den sonra 13 noktayla belirtilen boş bölümde metin işaretleyicisi görülmekle birlikte metin işaretleri ve cevaplar arasında önemli bir etkileşim görülmüştür, $t=1.914$, $p<.05$. Niteleyici ve zarf cümlecığı bölümündeki sonuçların aksine, bu bölgede *that* kısa olay yapısını seçerken *this*'e göre daha uzun okunmuştur, *That* = 2043ms; *This* = 1610ms. *This, that*'e göre uzun süren olay yapısına gönderimde bulunurken göz sabitlemesi daha uzundur, *This* = 1755ms; *That* = 1617ms. Bu bize

şunu göstermektedir: bu bölgede katılımcılar boşluğa bakarak düşünmekte ve cümleyi nasıl tamamlayacaklarını ve metnin hangi bölümüne gönderimde bulunacaklarını tasarlamaktadırlar. Bu yüzden, daha önceki deney sonuçlarını destekleyen bir bulgu ortaya çıkmaktadır. *That*'in kullanıldığı cümlelere bakıldığında, *that* kullanılırken *this*'e göre extra bir zamanlamaya ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Diğer bölgelerde metin işaretleri ve cevaplar arasında önemli bir etkileşim görülmemiştir.

İkinci okuma analizi ve göz sabitlemeleri bölgelere göre Şekil 7a ve 7b'de verilmektedir.

Şekil 7a. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sol sınır

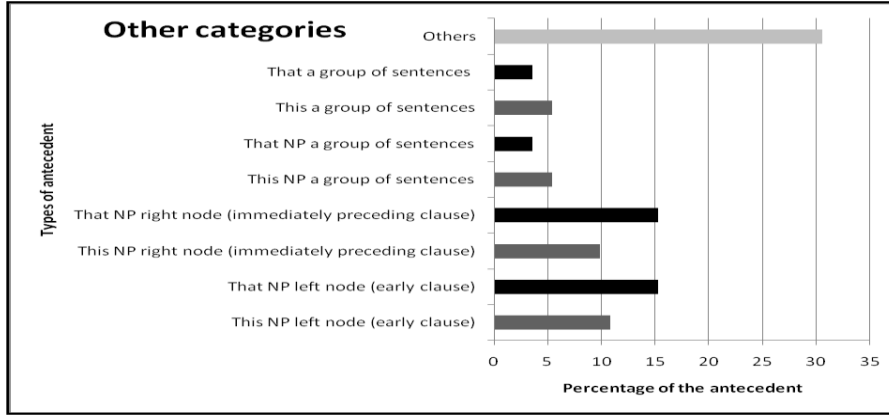
Şekil 7b. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sağ sınır

Kısa süren olayın geçtiği bölgede (örn. arabaya benzin doldurma) önemli cevap etkisi gözlenmektedir, $t=2.224$, $p<.05$. *That* ile uzun süren olay yapısına gönderimde bulunurken göz sabitlemesi 1170ms iken, *this* ile 1128ms. Sağ sınırda göz sabitlemesi *that* için 1570ms, *this* için 1537ms'dir. Bu bölge sağ sınırın okumada daha uzun zaman aldığı göstermektedir. Ayrıca göz sabitlemeleri uzun süren eylemler ve kısa süren eylem yapıları çaprazlama durumundadır. Yani uzun süren eylem yapısının bulunduğu sol sınır sağ sınıra göre daha uzun sabitlenirken, kısa süren eylem yapısının bulunduğu bölgede sağ sınır sol sınıra göre daha uzun göz sabitlemesi gerçekleştirmiştir. Bu bulguya dayanarak şunu söyleyebiliriz: katılımcılar öncül olarak seçecekleri bölgeyle ilgili daha uzun düşünmektedirler. Bu bulgu boşluk bölgesinde de tekrarlamaktadır: *this that*'e göre sol sınıra gönderimde bulunduğu koşullarda daha uzun okunmuştur, *This* = 210ms; *That*=155ms. *That* kısa süren eylemleri seçtiğinde *this*'e göre daha uzun okunmuştur, *This*=253ms; *That* = 323ms. Bu bulgu yine gönderimde bulunulan metin bölümünün işlemlenmesinin daha uzun sürdüğünü göstermektedir.

2.3.5.2 Deney 2'deki diğer kategori bulguları

Katılımcılar *this-that*ı sıfat olarak da kullanmışlardır. Bu kullanımlardan kısaca bahsetmek bizim *this-that* kullanımlarını daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Şekil 8'te bu diğer kategorilerin yüzdelsel dağılımlarını verilmektedir. Elde edilen bilgiye göre %10.8 sıfat *this* ve % 15.3 sıfat *that* ilk cümlecige yani uzun olayın anlatıldığı bölümü öncül olarak seçmiştir. % 9.9 sıfat *this* ve %15.3 sıfat en yakın cümlecige göndergede bulunmuştur. Sıfat *that*'in ilk ve yakın cümlecige öncül olarak seçmesi *this*'e göre daha yüksektir. %5.4 sıfat *this* ve % 3.6 prenominal *that* birden fazla cümlecige öncül olarak seçmiştir. %5.4 adıl konumundaki *this* ve %3.6 *that* birden fazla cümlecige öncül olarak seçmiştir. %30 *this-that* kullanımında *this-that*'in öncülleri net değildir, *this-that* zaman ifadeleriyle birlikte kullanılmış veya bu metin işaretlerinin kullanıldığı cümleler paragrafın daha önceki bölümleriyle uyumlu değildir..

Şekil 8. Diğer kullanımların yüzdeler dağılımı

2.4 Deney 3: Çevrimiçi *This* ve *That*'in Sağ ve Sol Sınıra Ulaşılabilirliğinin İncelenmesi

Deney 1'in bulguları *this-that*'in gönderimde buldukları eylemlerin cümlelerdeki yerlerini değiştirerek işlemlenmesini araştırmayı gerekli kılmıştır. Deney 1'de *this-that*'in metnin hangi bölümlerini öncül olarak seçtiği incelenmişti. *This-that*'in öncülleri kısa ve uzun zaman süren eylemler olmasını *this-that*'den sonra gelen zaman süresiyle kontrol altında tutulmuştu. Deney 1'de sol sınırın, yani uzun zaman alan eylem bölgesinin, katılımcı için sağ sınıra göre ulaşılabilir olmadığını görmüştü. Bu durumda sorulması gereken soru şudur: Acaba uzun ve kısa olayların yerini değiştirdiğimizde de aynı sol sınır etkisi gözlemlenebilecek mi? Bu amaçla *it* ve *this*'in işlemlenmesini incelemeye önce bu soruyu yanıtlayabilecek bir deney tasarlandı ve uygulandı.

Deney 3'te sınan hipotez şudur:

- Olay sırasının, yani kısa süren veya uzun süren olayların, önce veya sonra verilmesi metin işaretlerinin işlemlenmesinde ve söylem bölümlerine ulaşılabilirliğe etkisi olmadığı

Bu hipotezi sınamak için Deney 1'deki tasarımın aynısı uygulandı: 2X2, metin işaretleri (*this*X*that*) ve söylem bölümleri (sağ X sol *sınır*). Metin işaretleri kendi içerisinde 2 katmandan oluşmaktadır: *this* ve *that*. Söylem bölümleri yine 2 katmandan oluşmaktadır: sağ ve sol.³

Deney 3'deki koşul cümleleri şöyledir:

Koşul 1: *this* söylemin sağ sınırda bulunan uzun zaman süren eyleme gönderimde bulunuyor

Örn. "John filled up the car with petrol, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Edinburgh to Birmingham. This took him 5 hours, and afterwards he was happy not to have had to stop on his way."

Koşul 2: *that* sağ sınırda bulunan uzun zaman süren eyleme gönderimde bulunuyor

Örn.. "John filled up the car with petrol, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Edinburgh to Birmingham. That took him 5 hours, and afterwards he was happy not to have had to stop on his way."

Koşul 3: *this* sol sınırda kısa zaman eyleme gönderimde bulunuyor

Örn. "John filled up the car with petrol, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Edinburgh to Birmingham. This took him 5 minutes, and afterwards he was happy not to have stained his trousers."

³Deney cümleleri Deney 1'de olduğu gibi çeşitlendirilememiştir çünkü deneyde faktör ve değişken sayısı sınırlı ve kontrol altında tutulmak istenmiştir. Deneysel psikodilbilim araştırması olarak, değişken sayısı artırıldığında önemli bir bulguya varılamayacağı düşünülmüştür.

Koşul 4: *that* sol sınırdaki kısa zaman eyleme gönderiminde bulunuyor

Örn. "John filled up the car with petrol, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Edinburgh to Birmingham. That took him 5 minutes, and afterwards he was happy not to have stained his trousers."

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Deney 1'de uzun zaman süren olay hep söylemin sol sınırında ve ilk cümle olarak katılımcıya verilirken, kısa zaman süren eylem ise söylemin sağ sınırında ve metin işaretlerinden (*this* veya *that*) hemen önceki cümlede verilmiştir. Deney 3'de ise uzun zaman alan olay söylemin sağ sınırında ve kısa zaman alan olay ise söylemin sol sınırında katılımcıya sunulmuştur. Deney 3'de *this* ve *that* hem kısa hem de uzun zaman süren olaya gönderimde bulunmuştur.

Deney 1'de olduğu gibi, *this* ve *that*'in öncülleri uyumlu ve uyumsuz zaman-aralıklarıyla kontrol altında tutulmuştur (örn. "*this/that took him five hours/minutes*" göndergesi ya "*John drove from Edinburgh to Birmingham*" ya da "*he filled up his car with petrol*"). Kısa zaman alan olay bir niteleyici tümcecik ile birlikte verilmiştir (örn. *being careful not to spill any over his white wedding trousers*). Bir olayın bittiğini ve yeni bir olayın başladığı zarf (örn. *then*) veya söylem işaretleyicisi (örn. *afterwards*) kullanılarak belirtilmiştir. Deney 1'de söylem işaretleyicisi yerine zarf tümcecigi kullanılmıştır. Bu deneyde kullanılmamasının sebebi deney cümlelerinde sadeleştirmeyi sağlamak olmuştur (Prof. Chuck Clifton ve Dr. Partick Sturt, sözlü ileti).

2.4.1 Desen ve Tasarım

40 deney cümlesi 4 koşulda hazırlanmıştır. 4 dosya oluşturulmuş ve her koşul bir kez ve eşit sayıda katılımcıya sunulmuştur. Aynı uzunlukta 60 dolgu cümlesi oluşturulmuştur. Dolgu cümlelerinde karakterlerin başından geçen birbirleriyle ilintili olay cümleleri verilmiştir. Cümleler 3 veya 4 satır aralığında katılımcıya sunulmuştur. *This* ve *that* her zaman üçüncü cümlede ve satır ortasında bulunmaktadır. Katılımcılara tüm dolgu cümleleri sunulmuştur.

2.4.2 Katılımcılar

Yaşları 21 ve 24 arasında olup anadili İngilizce olan 32 kişiden ilk veri toplanmıştır. Daha sonra metin işaretleyici ve söylem bölümü arasında marjinal ilişki gözlemlenmesinden dolayı 8 kişiden daha veri toplanmıştır.

2.4.3 Deney süreci

Deney 1'de olduğu gibi 110 metin rastgele sıra ile katılımcılara sunulmuştur. Her dosyaya 10 denek atanmıştır. Katılımcıları deney işleyişine alıştırmak için deneye 8 dolgu cümlesiyle başlanmıştır. Eyelink 1000/2K göz izleme cihazı masa konumunda ve çenelik ile kullanılmıştır.

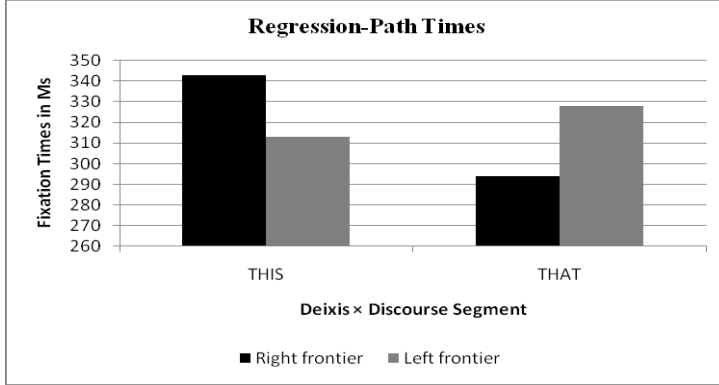
2.4.4 Veri analizi

Yazım hatasından dolayı 2 deney cümlesi 32 katılımcının verisinden çıkarılmıştır. Geriye kalan 8 katılımcının veri analizi 40 deney cümlesiyle yapılmıştır. Analizde Deney 1'de kullanılan bölgelerin aynısı kullanılmıştır. Fakat Deney 3'de Deney 1'den farklı olarak ilk bölge kısa zaman alan ve üçüncü bölge ise uzun zaman alan olaylardır. Aşağıdaki bölgelere göre deney metinleri bölümlere ayrıldı ve analiz yapıldı.

- 1- Söylemin en sol sınırında kısa süren eylem
- 2- Niteleyici ve söylem işaretleyici veya Zarf
- 3- Söylemin en sağ sınırında uzun süren eylem
- 4- Metin işaretleyicileri
- 5- Zaman Süresi
- 6- Bağlaç ve Belirteç bölgesi
- 7- Adil ve koşaç bölgesi
- 8- Sıfat bölgesi
- 9- Sıfat sonrası

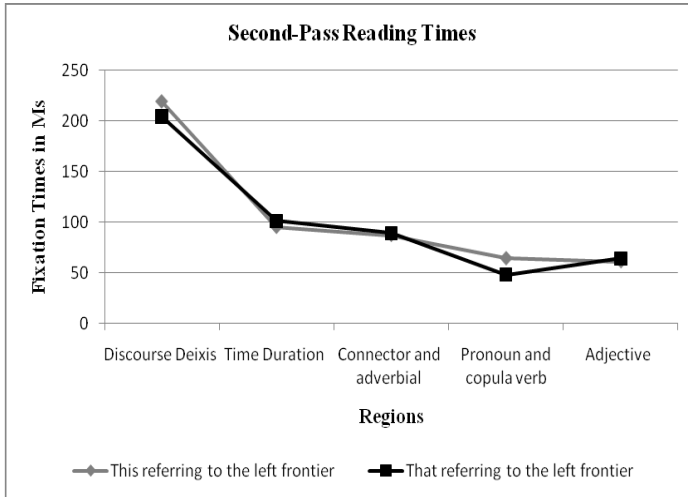
2.4.5 Sonuç ve tartışma

Deney 1'de olduğu gibi, her bölge için katılımcı ve deney cümlesi göz hareketleri ortalamaları alındı. Yine metin işaretleri ve metin bölümleri bağımsız değişkenlerdi. Bu bölümde kısaca önemli etki görülen bölgeler üzerinde duracağız. Şekil 9 geri dönüşlü okuma göz hareketlerinin sıfat bölgesindeki ölçümünü vermektedir (örn. *be leaving the country*).

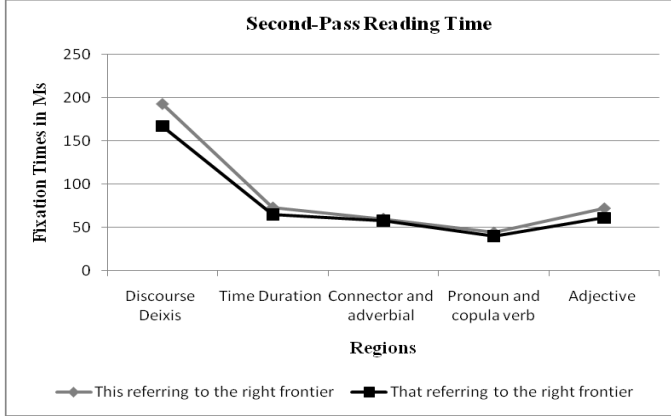

Şekil 9. Sıfat bölgesinde geri dönüşlü okuma süreleri

Geri dönüşlü okuma analizi marjinal metin işaretleri ve metin bölümleri arasındaki etkileşimi katılımcı analizinde (F_1) bulunurken, deney cümleleri analizinde (F_2) görülmektedir, $F_1(1,39)=3.17$, $MSE=13053.816$, $p<.05$; $F_2(1,39)=.073$, $MSE=18571.768$, $p>.05$. Bu bölgede *this*'in sağ sınırdaki uzun süren olay yapısına gönderimde bulunduğu koşulda göz sabitlenmesi *that*'e göre daha uzun sürmektedir, $This=343ms$, $SD=168.646$; $That=294ms$, $SD=141.202$. Diğer taraftan *that*'in sol sınırdaki verilen kısa süren eylemi seçtiği koşulda göz sabitlenmesinin *this*'e göre daha uzun olduğu saptanmıştır, $This=313ms$, $SD=139.522$; $That=328ms$, $SD=154.106$. Bu da katılımcıların *this*'in sol sınıra gönderimde bulunduğu koşulda *that*'in ise sağ sınıra gönderimde bulunduğu koşulda daha az işleme gücünü yaşadıklarını göstermiştir. Bu marjinal etkileşim derlem ve üretim deneyleri bulgumuzla örtüşmektedir.

Şekil 10a. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sol sınır

Şekil 10b. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): sağ sınır

İkinci okuma analizinde (Şekil 10a ve 10b), metin işaret bölgesinde marjinal söylem bölümü etkisi görülmektedir, *Sol sınır*=212ms, *SE*=17.363 ; *Sağ sınır*=180ms, *SE*=180.02. Bu etki zaman bölgesinde (örn. 1 hour) önemli seviyeye çıkmaktadır, $F(1,39)= 19.20$, $MSE= 1744.903$, $p < .05$; $F(1,39)=5.078$, $MSE= 6397.564$, $p < .05$; *Sol sınır*=98.092 ms, *SE*=12.669; *Sağ sınır*=69.151ms, *SE*=10.073. Bağlaç ve belirteç bölgesinde söylem bölümü etkisi önemlilik seviyesini katılımcı analizinde korurken, deney cümlesi analizinde marjinal seviyede görülmektedir, $F(1,39)=7.13$, $MSE= 1184.305$, $p < .05$; $F(1,39)= 3.30$, $MSE= 2376.083$, $p > .05$; *Sol sınır*=56ms, *SE*=6.760; *Sağ sınır*=42ms, *SE*=5.648.

Bulguları özetlersek, ikinci okuma ölçümünde *this that*'e göre uzun okunmuştur. Geri okuma ölçümünde marjinal bulguya göre *this* sol sınırdaki kısa süren olay örgüsünü seçerken *that* sağ sınırdaki uzun süren eylemi öncül olarak seçmiştir. Bir başka deyişle, katılımcılar bu koşulları okurken herhangi bir işleme zorluğu çekmemişlerdir. Deney 1 ve Deney 3 sonuçlarında sol sınır koşulundaki *this* veya *that*'li cümlelerin okunmasında sağ sınır koşulundaki cümlelere göre daha uzun göz sabitlenmesi gerçekleşmiştir. Bu da sol sınırın kısa veya uzun zaman süren eylemde olsa bu sınırı işlemede katılımcıların zorluk çektiğini göstermektedir. Bu bize sol sınırın ve metin işaretlerinin kısa veya uzun zaman alan eylemlerle bağlantılı olmadığını gösteriyor.

2.5 This ve That Üzerine Genel Tartışma

Deneylerimizdeki bulgular, sol sınırdaki kısa veya uzun zaman süren eylem de olsa bu sınırı işlemede katılımcıların zorluk çektiğini göstermektedir. Bu bulgu ZWAAN'ın (1996) öyküleme geçiş modelini (İng. narrative shift) çürütmektedir. ZWAAN'a göre, eğer olaylar birbirine bağlantılıysa ve olaylar arasında 1 saatten az zaman farkı varsa, ilk olay katılımcı tarafından ulaşılabilir. Eğer olaylar arasında 1 saatten fazla zaman farkı varsa katılımcı birinci olayı işlemede zorluk çeker. Bu çalışmadaki deney cümlelerinde olaylar birbirini takip etmektedir ve olaylar arasında herhangi bir zaman aralığı yoktur. Fakat buna rağmen katılımcının ilk olayı işlemediği çok güç olmuştur. Sol sınırın okuyucuya kapalı olmasını GARROD ve SANFORD'un (1977) 'odak bellek modeli' (İng. focus memory framework) ile açıklayabiliriz.

GARROD ve SANFORD'a göre okuyucu metinleri büyük parçalar (İng. chunk) halinde işlemler. İlk olay örgüsü anlatıya başlayıştır ve bu yüzden okuyucuya sağ sınıra göre daha az ulaşılabilir. GARROD ve SANFORD'un modelini deney cümlelerine uyguladığımızda ilk olay bölümü –yani sol sınır– 'örtük odak' (İng. implicit focus) olarak açıklanabilir ve ikinci olay 'aktif odak' (İng. explicit focus) olarak tanımlanabilir. Bu tanımlamalar GROSZ ve SIDNER (1986)'ın 'dikkat modeli' (İng. attentional model) ile de örtüşmektedir. GROSZ ve SIDNER'a göre öyküleme ilk anlatı öncelikli parçadır (İng. higher stack) ve en az ulaşılabilir. Bu demek değildir ki sol sınır işler belleğin (İng. working memory) parçası değildir. Sol sınır işler belleğin içerisinde fakat *this* ve *that* ile çok zayıf bir bağlantısı bulunmaktadır. Bu yüzden örtük odak olan sol sınırın tekrar harekette geçirilmesi çok zordur. Bu da bize neden *this* ve *that* arasında karşılaştırılabilir pragmatik bir fark bulamadığımızı açıklamaktadır. Bu durum ayrıca neden katılımcıların *this* ve *that*'i gördüklerinde güçlü geri dönüşlü okuma yapmadıklarını açıklamaktadır. Geleneksel yöntemlerle metin işaretlerini inceleyen dilbilimcilerin (ARIEL, 1996; DIESSEL, 2002; FILLMORE, 1982; LAKOFF, 1974; LEVINSON, 2003; WEBBER, 1988; MCCARTHY, 1995) varsayımlarının aksine, katılımcılar metin işaretlerini gördüklerinde tekrar geriye dönüşlü bir okuma gerçekleştirilmemiştir; çünkü *this* ve *that* genellikle aktif odağı öncül olarak seçmiştir. Sol sınır ise örtük odak olarak işler bellektedir ve *this* veya *that* için güçlü bir öncül olamamıştır.

Deney 3'te sağ sınır ile metin işaretiyle birlikte verilen zaman süresi anlamsal olarak örtüşmese bile (örn. *driving from Edinburgh to Birmingham... This-that took him 5 minutes*), katılımcılar bu koşulda bile sol sınırı işlemlerde zorluk yaşamışlardır. Bu da ASHER ve LASCARİDES'in (2003) sol sınır ile ilgili hipotezini sorgulamamıza neden olmaktadır. ASHER ve LASCARİDES metin işaretleri ve sol sınır arasında anlamsal bir bağ kurulduğunda sol sınır metin işaretleri için ulaşılabilir olduğunu ileri sürmüştür. Fakat bizim deneylerimiz, yazarın niyet durumuna (İng. intentional state (GROSZ and SIDNER 1986)) göre ulaşılabilir olsa bile okuyucu için sol sınırın ulaşılabilir olduğunu göstermektedir. ARIEL (1996), konuşucunun metin işaretlerini dinleyicinin zihinsel gösterimine göre seçtiğini belirtmiştir; fakat bizim okuma deneylerimiz okuyucunun ve yazarın söylem yapılandırılmasında zihinsel gösterimin farklı olduğunu göstermektedir.

Alanyazındaki araştırmalar, metin işaretlerinin işlevini yazar ve okuyucu açısından aynı anda ve çevrimiçi üretim ve okuma deneyleri ile ele almamıştır (ASHER, 1996; ARIEL, 1996; ÇOKAL, 2005; DIESSEL, 2002; GUNDEL ve diğ. 1988, 1993; FILLMORE, 1982; WEBBER, 1988; McCARTHY, 1995). Bu araştırmadaki çevrimiçi üretim deneyi ve derlem analizi, yazarın metin işaretlerini kullanmasıyla ilgili bilgi sunarken, çevrimiçi okuma deneyleri okuyucunun işlemleri açısından veri sağlamıştır.

Bütün bu çalışmalar göz önünde bulundurularak okuyucu veya yazar açısından metin işaretlerinin işlemleri ile ilgili ASHER ve LASCARİDES'in Bölümlenmiş Söylem Gösterim Kuramı (İng. Segmented Discourse Representation Theory (SDRT), GARROD ve SANFORD'un 'odak bellek modeli' ve GROSZ ve SIDNER'in niyet ve odak kavramları birleştirilerek metin işaretlerinin işlemleri üzerine bir model ortaya sürüyoruz. Okuma anında, örtük ve aktif odak işler belleğin parçalarıdır. Bu iki odak okuma halinde birbiriyle gönderim halindedir. Odağa yeni giren olay örgüsü aktif odakta tutulurken örtük odakta birden fazla bölümler açılmaktadır. Çevrimiçi okuma deneyinde, katılımcılar için sağ sınırı okumak kolay olmuştur; çünkü sağ sınır işler belleğin aktif odak bölgesindedir. Bizim varsayımımıza göre, sol sınır hala bellekte aktif durumda fakat *this* ve *that*'in bulunduğu cümle ile arasında zayıf gönderim mevcuttur. Bu yüzden *this* ve *that*'in sol sınıra gönderimde bulunduğu koşullarda sığ işleme gerçekleşmektedir (İng. shallow processing). Bu da metin işaretlerinin ancak aktif bellekteki olay örgüsünü öncül olarak işaret ettiğini ve okumada odaktaki değişimi güçlü bir şekilde işaret edemediklerini göstermektedir. Bu işaret edememenin sebebi işler belleğin odak yapısından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu bize geleneksel bakış açısıyla metin işareti metnin öncesindeki bir öncüle gönderimde bulunur fikrinin (İng.co-textual) metin işaretlerini tanımlamada yeterli olmadığını, bu işaretlerin okumadaki zihinsel gösterimde (İng. mental representation) odak-baskın olduğunu (İng. focus-marked) göstermektedir.

Öte yandan yazıda, *this* hem odak-baskın hem de niyet-baskın durumdadır çünkü sağ ve sol sınıra ulaşılabilir olduğu gözlenmiştir. ASHER ve LASCARİDES'in açıkladığı gibi *this* sol sınıra ancak anlamsal bir bağlantı yani yazarın niyetine göre ulaşılabilir. Bir başka açıklama ise, yazar için *this*'in odak değişimi göstermesi *that*'e göre daha doğal olmasıdır. Fakat derlemde *this*'in sol sınıra ulaşılabilirliği % 4 ve üretim deneyinde ise % 23'dür. *That* ise daha çok aktif odak-baskındır (İng. explicit focused-marked). Ayrıca, yazıda derin işleme (İng. deep processing) oluşmaktadır çünkü katılımcılar göndergede buldukları metnin bölümlerine tekrar geri dönme ihtiyacı duymuşlardır. Yazıda çoğunlukla *this* ve *that*'in öncüllü aktif odaktır.

Sunumda bütünlük sağlamak bakımından, anadili İngilizce olan katılımcılarla *it* ve *this* üzerine yapılan deneylere geçmeden önce anadili Türkçe ve yabancı dili İngilizce olan katılımcılarla yapılan deneyler Bölüm 3'te kısaca betimlenecektir. Bu deneylerin veri temizleme ve analizleri halen devam ettiğinden aşağıda sadece deney uygulamalarına yer verilecektir.

3. ANADİLİ TÜRKÇE, YABANCI DİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA YAPILAN VE ANALİZİ DEVAM ETMEKTE OLAN *THIS* VE *THAT* DENEYLERİ

Yukarıda Bölüm 2'de sunulan *this* ve *that* üzerine olan deneylerin (Deney 1 (bkz 2.1), Deney 2 (bkz. 2.3) ve Deney 3 (bkz. 2.4) aynısı anadili Türkçe, yabancı dili İngilizce olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü 4. ve 3. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Katılımcılarla *this* ve *that* üzerine yapılan deneyleri kısaca aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

3.1 Deney 1: *This* ve *that*'in sağ ve sol sınıra ulaşılabilirliğinin incelenmesi

Bu deneyde koşullar ve olay sırası şu şekildeydi:

Koşul 1: *this* söylemin sol sınırında bulunan uzun zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. “*Berk drove from Istanbul to Zonguldak, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Zonguldak, he filled up the car with petrol. This took him 5 hours, and afterwards he was happy to have enough time to go to his hotel to have a rest.*”

Koşul 2: *that* söylemin sol sınırında uzun zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. “*Berk drove from Istanbul to Zonguldak, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Zonguldak, he filled up the car with petrol. That took him 5 hours, and afterwards he was happy to have enough time to go to his hotel to have a rest.*”

Koşul 3: *this* söylemin sağ sınırında bulunan kısa zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. “*Berk drove from Istanbul to Zonguldak, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Zonguldak, he filled up the car with petrol. This took him 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee.*”

Koşul 4: *that* söylemin sağ sınırında bulunan kısa zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. “*Berk drove from Istanbul to Zonguldak, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Zonguldak, he filled up the car with petrol. That took him 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee.*”

3.1.2 Desen

This-that içeren 40 deney paragrafı ve deney cümlelerine benzeyen 60 dolgu (İng. filler items) paragrafı hazırlandı. Bu deney ve dolgu paragraflarından 4 dosya oluşturuldu ve her dosyada her koşul bir kez katılımcılara sunuldu. Katılımcıların okumasını sağlamak ve gerçekten okuyup okumadıklarını anlamak için %30 oranında okuduğunu anlama sorusu soruldu.

3.1.3 Katılımcılar

Deney toplam 52 katılımcıyla yürütüldü (yaş aralığı 21-24). Katılımcılar başka ikinci dil bilmemektedirler.

3.1.4 Deney işlemi

Eyelink 1000-2K göz izleme cihazı kullanılmıştır. Sağ göz izlenmiştir. Deneye başlamadan katılımcıları deneye alıştırmak için 8 deneme metni katılımcılara sunulmuştur. Her deney metnini almak için katılımcılardan ekrandaki siyah kare kutucuğa bakmaları istenmiştir. Böylece katılımcının herbir deney metnini okumadan önce göz kalibrasyonu yapılmıştır. Her metni okuduktan sonra kontrol butonundaki X düğmesine basarak soruları ekranda görmüşlerdir. Eğer doğru cevap ekranın sağında ise sağ tuşa, solunda ise sol tuşa basmışlardır. Bu deney işlemi anadili İngilizce olan katılımcılarla aynıdır. Deneyde kullanılan kelimelerin katılımcılar tarafından bilinip bilinmediği deneydeki tüm kelimelerin listesi yapılarak katılımcılara sunuldu ve katılımcıların deneyde kullanılan kelimeleri bildiği gözlemlendi.

3.2 Çevrimiçi *This* ve *That*’li Cümlelerin Kullanılması

Bu deney, anadili Türkçe, yabancı dili İngilizce olan katılımcıların *this-that*’le başlayan cümleleri tamamlarkenki çevrimiçi üretim stratejilerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Deney 1’de (bkz. 3.1) kullanılan kontrol ve dolgu paragrafları kullanılmıştır. Birinci deneyden farklı olarak, *this-that*’ den sonraki cümleler silindi (bkz. Örnek deney cümleleri).

Örnek deney cümlesi

1- *Berk drove from Istanbul to Zonguldak, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Zonguldak, he filled up the car with petrol. That took him 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee.*

3.2.1 Materyal ve desen

40 deney cümlesi ve 60 dolgu cümlesi katılımcılara sunuldu. Her cümlenin iki versiyonu oluştu ve bu versiyonlar iki farklı dosyada sunuldu.

3.2.2 Katılımcılar

Deney, Deney 1'e katılmayan 35 katılımcıyla yürütüldü (yaş aralığı: 21 ve 24). Ses kayıtlarının tam yapılmaması ya da anlaşılabilirliğinden dolayı 3 katılımcının verisi analizden çıkarıldı.

3.2.3 Deney Süreci

Eyelink 1000-2K uzaktan kontrol modundan kullanıldı. Katılımcılar monitöre 60cm uzaklıkta oturdu. Katılımcıların baş ve göz hareketlerini kontrol etmek için katılımcıların alınlarına etiket yapıştırıldı. Böylece kalibrasyon ayarı yapıldı. Katılımcılardan deney cümlelerini almadan önce siyah kutucuğa bakmaları istendi. Bu kutucukta kalibrasyon ayarı kontrol altında tutuldu. Her deney cümlesinin başında 30ms bip sesi kullanıldı ve bip sesiyle birlikte katılımcıların sesleri kaydedildi. Dört dakikalık ses kaydı yapıldı.

3.3. Çevrimiçi *This* ve *That*'in Sağ ve Sol Sınıra Ulaşılabilirliğinin İncelenmesi

Bu deneyde sağ ve sol sınırdaki eylem yapısı değiştirilerek aşağıdaki koşullar ve olay sırası kullanılmıştır:

Koşul 1: *this* söylemin sol sınırında bulunan kısa zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "*Berk filled up the car with petro, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Istanbul to Zonguldak. This took him 5 hours, and afterwards he was happy not to have had stop on his way.*"

Koşul 2: *that* söylemin sol sınırında kısa zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "*Berk filled up the car with petro, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Istanbul to Zonguldak. That took him 5 hours, and afterwards he was happy not to have had stop on his way.*"

Koşul 3: *this* söylemin sağ sınırında bulunan uzun zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "*Berk filled up the car with petro, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Istanbul to Zonguldak. This took him 5 minutes, and afterwards he was happy not to have stained his trousers*"

Koşul 4: *that* söylemin sağ sınırında bulunan uzun zaman süren olaya gönderimde bulunuyor

Örn. "*Berk filled up the car with petro, being careful not to spill any over his white wedding trousers. Then he drove from Istanbul to Zonguldak. That took him 5 minutes, and afterwards he was happy not to have stained his trousers.*"

3.3.1 Desen

This-that içeren 40 deney paragrafı ve deney cümlelerine benzeyen 60 dolgu (İng. filler items) paragrafı hazırlandı. Bu deney ve dolgu paragraflarından 4 dosya oluşturuldu ve her dosyada her koşul bir kez katılımcılara sunuldu. Katılımcıların okumasını sağlamak ve gerçekten okuyup okumadıklarını anlamak için %30 oranında okuduğunu anlama sorusu soruldu.

3.3.2 Katılımcılar

Deney, toplam 44 katılımcıyla yürütüldü (yaş aralığı 21-24).

3.3.3 Deney İşlemi

Eyelinik 1000-2K göz izleme cihazı kullanılmıştır. Sağ göz izlenmiştir. Deneye başlamadan katılımcıları deneye alıştırmak için 8 deneme metni katılımcılara sunulmuştur. Her deney metnini almak için katılımcılardan ekrandaki siyah kare kutucuğa bakmaları istenmiştir. Böylece katılımcının herbir deney metnini okumadan önce göz kalibrasyonu yapılmıştır. Her metni okuduktan sonra kontrol butonundaki X düğmesine basarak soruları ekranda görmüşlerdir. Eğer doğru cevap ekranın sağında ise sağ tuşa, solunda ise sol tuşa basmışlardır. Bu deney işlemi anadili İngilizce olan katılımcılarla aynıdır. Deneyde kullanılan kelimelerin katılımcılar tarafından bilinip bilinmediği deneydeki tüm kelimelerin listesi yapılarak katılımcılara sunuldu ve katılımcıların deneyde kullanılan kelimeleri bildiği gözlemlendi.

4.0 TÜRKÇE ve İNGİLİZCE DENEYLERİN ÇEVİRİLEBİLİRLİĞİ SORUNU VE ÇÖZÜM

Bu projenin bir başka amacı, Türkçe metin işaret adlarıyla İngilizce metin işaret adlarının işlemlenmesini karşılaştırmaktır. Ancak bu karşılaştırmayı deneysel psikodilbilimsel yöntemlerle uyumlu olarak iki dilde tümüyle koşturmak bazı nedenlerle mümkün olmamıştır. Anadili İngilizce olan katılımcılarla yapılan deneylerde kullanılan cümleler Türkçeye çevrildiğinde *that* ve *this*'in Türkçeye *bu* olarak çevrildiği görüldü (bkz. aşağıdaki örnek cümleler). Oysa aynı deneyleri yapabilmek için 2 farklı değişikliğe ihtiyaç bulunmaktadır.

Koşul 1: *John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he filled up the car with petrol. This took 5 hours and afterwards he was happy to have time to go to his hotel to take a rest.*

Koşul 2: *John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he filled up the car with petrol. This took 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee.*

Koşul 3: *John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he filled up the car with petrol. This took 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee.*

Koşul 4: *John drove from Edinburgh to Birmingham, listening to his favourite jazz CDs. When he arrived in Birmingham, he filled up the car with petrol. That took 5 minutes, and afterwards he was happy to have enough time for coffee.*

Koşul 1 ve 2: John, en sevdiği caz CD'sini dinleyerek arabayla Edinburg'dan Birmingham'a gidiyordu. Birmingham'a ulaştığı zaman depoya benzin doldurdu. Bu, tam 5 saat sürdü ve sonra otele dinlenmeye gidecek.

Koşul 3 ve 4: John, en sevdiği caz CD'sini dinleyerek arabayla Edinburg'dan Birmingham'a gidiyordu. Birmingham'a ulaştığı zaman depoya benzin doldurdu. Bu, 5 dakika sürdü ve sonra kahve içecek zamanı kalmasına sevindi.

Doğal dil kullanımına bakmak için, daha sonra *ODTÜ Türkçe Derlem* (Say ve diğ. 2002) ve internet sayfalarındaki kullanımlar küçük çaplı tarandı. İnternette de bazı örnekler bulundu (Metinlerdeki yazım hataları düzeltilmemiştir.):

1. Bak o olur işte!
2. O olmaz!
3. Ama milletin itimadını, milletin güvenini, milletin sevgisini kaybettin mi bir daha kazanamazsın. O çok zor. Millet bir adamı defterden sildi mi bir daha kolay kolay o deftere yazmaz" şeklinde konuştu.
4. Oyuncululuğa geçiş yaparken, baleyi bırakmak zor oldu mu?
O çok zor oldu, çünkü daha epey dans edebiliyordum. Çok erken bıraktım. Ama çok doğru bir karar vermişim, çok memnunum. Yani şu anda artık dans bitmiş olacaktı ve ne yapardım bilmiyorum. Yani muhakkak yeni başka bir şeye başladım ama zaman kazanmış oldum.
5. hastalık zincirini benim ufaklık baslattı..CİCEK acti yani su cicegi cikardi.bir hafta kadar o sürdü...onun cicekleri soldu büyük oğlum kulak iltihabi oldu ates,agri sizi bir haftaya yakin da o sürdü...sonra o tam iyilesmeden küçük oğlum kulak iltihabi oldu ...bir haftada o sürdü ama küçük oldugu icin daha cok ates li ve halsizdi....sonra o iyilesti bu sefer büyük CİCEK acti...
6. Bu, beş saat sürdü. Babam ve amcam çığıllıklarımı duyuyormuş. Amcam savcıya gitmiş. Beş saat sonra savcı geldi, hastaneye götürüldüm. ...

Derlemeden alınan örneklerde 'o'nun belirgin olmayan bir olaya gönderimde bulunduğunu 'bu'nun ise ilk kez gerçekleşen ve belirgin bir olaya gönderimde bulunduğu izlenimine varıldı. Türkçeye uygun çeviri olabilmesi için mutlaka 'zıt' bir eylem olması gerektiği görüldü.

Bütün bu tartışmaların ışığında, Türkçe çevirilerde sadece *bu'nun* kullanılabileceği yönünde bir karara varıldı. Onun dışındaki metin işaretlerinin yani *o* veya *şu'nun* bu bağlamda kullanılmayacağı görüldü. Bu nedenle, Deney 1, 2 ve 3 Türkçeye çeviremiyoruz. Bunun yerine, Türkçe ve İngilizce deneylerde koşutluk sağlayan ad öbeğine gönderim deneyleri tasarlanmıştır, ancak söz konusu deneyler halen hazırlanma aşamasında olduğundan bu raporda ele alınmamıştır. Aşağıda söz konusu deneyden bir örnek verilmiştir:

Esra şarap bardağını şişenin yanına koydu. Yıkamadan önce bunun/onun sapından/ayağından tuttu.

5.0 ANADİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA *IT* VE *THIS* ÜZERİNE YAPILAN DENEYLER

Bu bölümde *it* ve *this*'in öncül seçimlerinin karşılaştırıldığı çevrimiçi okuma ve üretim deneyleri yapılmıştır. Bu deneyleri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

Deney 1 (Çevrimiçi okuma): Artgönderim değişkeni iki kademededen oluşmaktadır (*it* ve *this*) ve *öncül* değişkeni ise yine iki kademelidir (*önerme* ve *ad öbeği*).

Deney 2 (Çevrimiçi okuma): Deney 1'de kullanılan aynı desen kullanılmıştır. Deney 1'den farklı olarak deney metinlerindeki bağlamsal bilgi küçültülmüştür (İng. smallizing).

Deney 3 (Üretim) : Deney 2'de kullanılan aynı metinler kullanılmıştır. Deney 2'den farklı olarak *it* ve *this*'den sonraki metin bölümleri silindi ve katılımcılardan verilen boşlukları doldurmaları istendi.

Deney 4 (Çevrimiçi okuma): Artgönderim değişkeni iki kademededen oluşmaktadır (*it* ve *this*) ve *öncül* değişkeni ise yine iki kademelidir (*özne konumundaki ad öbeği* ve *nesne konumundaki ad öbeği*).

Deney 5 (Çevrimiçi okuma): Deney 4'deki deney deseni kullanıldı, fakat deney cümleleri ve ad öbeklerinin deney cümlesindeki yerleri tamamıyla farklıdır. Artgönderim değişkeni iki kademededen oluşmaktadır (*it* ve *this*) ve *öncül* değişkeni ise yine iki kademelidir (*ad öbeği uzak* ve *ad öbeği yakın*).

Deney 6 (Üretim) : Deney 4'de kullanılan aynı metinler kullanıldı. Deney 4'den farklı olarak *it* ve *this*'den sonraki metin bölümleri silindi ve katılımcılardan verilen boşlukları doldurmaları istendi.

Deney 7 (Üretim) : Deney 5'de kullanılan aynı metinler kullanıldı. Deney 5 'den farklı olarak *it* ve *this*'den sonraki metin bölümleri silindi ve katılımcılardan verilen boşlukları doldurmaları istendi.

Yukarıda sıralanan *it* ve *this* üzerine deneyler aşağıdaki bölümlerde anlatılırken şu sıralama takip edilecektir: (1) *It* ve *this*'in önerme ve ad öbeğini öncül almasını inceleyen metin anlama ve üretim deneyleri. (2) *It* ve *this*'in özne ve nesne konumundaki ad öbeğine gönderimde tercih edip etmediğinin araştırıldığı okuma ve üretim deneyleri. (3) *It* ve *this*'in nesne konumundaki iki ad öbeğini öncül olarak seçmesini araştıran metin okuma ve üretim deneyleri.⁴

5.1 Deney 1: *It* ve *This*'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

Bu çalışmada İngilizcedeki *it* ve *this*'in işlemlenmesinin araştırılması ayrı bir önem taşımaktadır. ÇOKAL ve RUHİ (2006) Türkçe-İngilizce iki dilli Türk konuşucuların *this* ve *it*'i yazılı söylemde yanlış kullandıklarını gözlemlemişler ve bu yanlış kullanımın İngilizcedeki ve Türkçedeki metin işareti yapısının farklı olmasından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. İngilizcedeki *it* ile karşılaştırıldığında, Türkçedeki *bu* daha dikkat merkezlidir (İng. focus-based). Bu bakımdan bu bölümde ele alınacak deney bulguları, Türkçe ve İngilizcenin karşılaştırmasında temel girdi olarak kullanılabilecektir.

⁴ Göz izleme cihazıyla yapılan metin okuma deneylerden hemen sonra konuyla ilgili üretim deneyini sunuyoruz; çünkü okuma deneylerindeki bulgular üretim deneyi sonuçlarıyla netleşmektedir. Ayrıca, artgönderim işlemlenmesinin metnin bir bölgesinde net bir şekilde görmek çok zordur (P. Sturt, sözlü ifade). Bu sebepten dolayı kesin bir bulguyu üretim deneyleriyle desteklemek gerekmiştir.

It ve *this* üzerine yapılan kuramsal çalışmalara baktığımızda üç temel çalışma ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki WEBBER'in (1988) küçük ölçekli derlem çalışmasıdır. Bu çalışmanın verileri gazete yazılarından toplanmıştır. *It* ve *this* için 177 metin seçerek bu metinlerde *it* ve *this*'in öncül seçimlerini belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak Webber *this*'in genelde bir önermeye, *it*'in ise bir ad öbeğine gönderimde bulunduğunu ileri sürmüştür.

İkinci çalışma PASSONEAU (1993) tarafından yapılan yine bir derlem çalışmasıdır. Webber'den farklı olarak sözlü derlemdeki *it*, *this* ve *that*'in öncül seçimlerin incelemiştir. 700 konuşma örneği seçmiştir. Bu konuşma örneklerinden %8'inde *this* kullanılmıştır. Bu yüzden çalışmasında *this* kullanımlarını içermemiştir. Fakat *it* bulguları bizim için önem teşkil etmektedir. PASSONEAU *it*'in ad öbeğini öncül seçtiği gibi bir önermeyi de öncül olarak seçmekte olduğunu vurgulamıştır. Diğer taraftan *that*'in *it* gibi olmadığını, tamamıyla önermeye gönderimde bulunduğunu belirtmiştir.

Üçüncü çalışma McCARTHY (1995) tarafından yapılmıştır. *It*'in söylemin devam ettiğini işaret ederek bir ad öbeğine gönderimde bulunduğunu, *this*'in ise söyleme yeni giren bir ad öbeğini öncül olarak seçtiğini belirtmiştir. Bütün bu çalışma bulgularını göz önünde bulundurarak Deney 1'de *it* ve *this*'in öncül tercihlerini araştırdık. Literatürdeki çalışmalar göz önünde bulundurularak Deney 1'deki hipotezlerimiz şunlardı:

- 1- Gönderim ifadesi (İng. referential expression) bir önceki cümledeki ad öbeğine gönderimde bulunduğunda, *it* ad öbeğini öncül olarak seçer.
- 2- Gönderim ifadesi bir önceki cümledeki önermeye gönderimde bulunduğunda, *this* önermeyi öncül olarak seçer.

Bu hipotezleri sınamak için 2×2 deney deseni tasarlanmıştır: ilk değişken artgönderim ifadeleri (*it*×*this*) ve öncül türleri (önerme × ad öbeği). Deney 1'deki deney koşulları şu şekildedir:

Koşul 1: *it* - önermeye gönderim

John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing to the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South London. It was an expensive journey but he was happy to arrive on time.

Koşul 2: *this* - önermeye gönderim

John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing to the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South London. This was an expensive journey but he was happy to arrive on time.

Koşul 3: *it* - ad öbeğine gönderim

John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing to the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South London. It was an expensive vehicle but he was happy to arrive on time.

Koşul 4: *this* - ad öbeğine gönderim

John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing to the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South London. This was an expensive vehicle but he was happy to arrive on time.

5.1.2 Desen

It ve *this* işlevsel ve çok sık kullanılan kelimelerdir ve bu ifadeler okunmadan geçilir diye *it* ve *this*'i takip eden sıfatlar (ing. expensive, splendid, wonderful) kullanılmıştır. Sıfatlardaki harf sayısı 7 ile 9 arasındadır. *It* ve *this*'in gönderim belirsizliği sıfatların hemen arkasından gelen gönderim ifadeleriyle (örn. *journey* veya *vehicle*) kontrol altında tutulmuştur (örn. *it*/*this* was an expensive *journey/vehicle*, ya *'he drove the black Citroen from Glasgow to South London'* ya da *'the black Citroen'* gönderimde bulunuyordu). Gönderim ifadelerini belirlerken kullanım sıklıklarını göz önünde bulundurduk. Gönderim ifadelerinin koşullar içerisindeki kelime sayısı birbirine yakın tutuldu. Deney cümleleri uygun bağlam içerisinde verildi (örn. *Alice had long, difficult meetings with prickly types from personnel and sales, so afterwards she pruned....*).

Yukarıda belirtilen koşulların herbiri için kırk deneysel cümle oluşturuldu. Dört dosya oluşturuldu ve katılımcılar her koşulu bir kez gördü. Her koşul eşit sayıda dosyalara dağıtıldı. Altmış dolgu cümlesi kullanıldı. Bu cümlelerde karakterlerin başından geçen, neden sonuç içeren olaylar kullanıldı. Tüm deney metinleri üç veya dört satırdır. Her satırdaki harf sayısı 68 ve 77 arasında değişmektedir.

5.1.3 Katılımcılar

Yaşları 21-24 arasında değişen ve anadili İngilizce olan 40 kişiden toplanmıştır. Katılımcılar deneyin amacını bilmiyorlardı.

5.1.4 Deney işlemi

110 metin rastgele sıra ile katılımcılara sunulmuştur. Her dosyaya 10 denek atanmıştır. Katılımcıları deney işleyişine alıştırmak için deneye 8 dolgu cümlesiyle başlanmıştır. Eyelink 1000/2K göz izleme cihazı masa modunda ve çenelik ile kullanılmıştır.

5.1.5 Veri Analizi

80 ms ve 1200 ms göz sabitlemeleri analize katılmadı. Analiz için metinler 5 bölgeye ayrıldı:

Bölge 1 (bağlam & öncül): |John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing\nto the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South\nLondon./

Bölge 2 (artgönderim ifadeleri): It/This was/

Bölge 3 (belirsizlik çözümlemesi): an expensive journey/vehicle

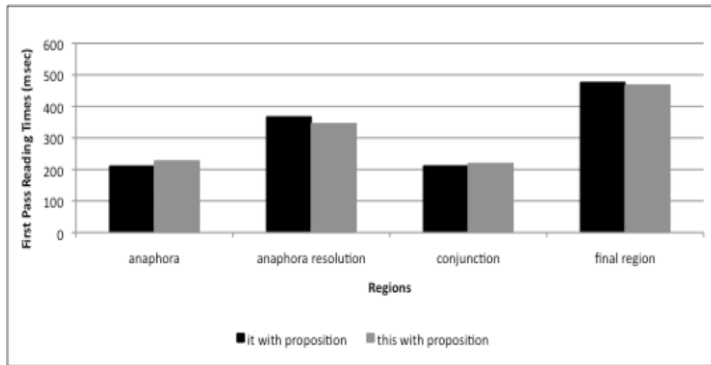
Bölge 4 (bağlayıcı): but he/

Bölge 5 (son bölge): was happy to arrive on time./

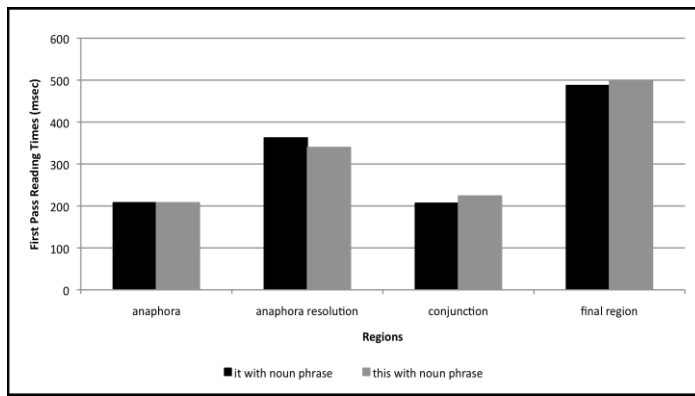
5.1.6 Deney sonuçları

Her bölgedeki ortalama tekrarlanan ölçümler ANOVA kullanarak artgönderim ve öncül çeşitlerini katılımcı (F1) ve madde (F2) analizine göre yapıldı. Aşağıda bölgelerdeki *ilk okuma*, *ikinci okuma*, *dışarıya çıkış* (İng. regression-out) ve *geri dönüşlü* okuma sonuçları verilecektir.

İlk okuma ölçüm sonuçları bölgelere göre gönderge türleri sonuçları için Şekil 11a ve Şekil 11b'ye bakınız.

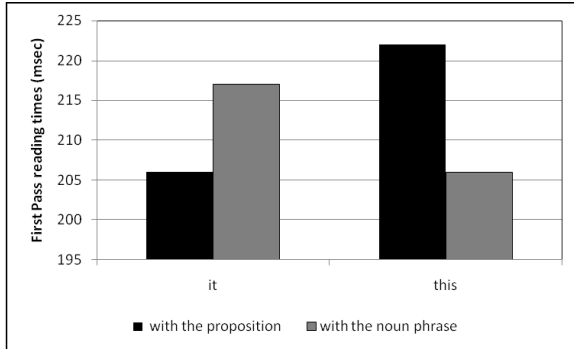

Şekil 11a. Bölgelerde ilk okuma süreleri: önermeye gönderim

Şekil 11b. Bölgelerde ilk okuma süreleri: ad öbeğine gönderim

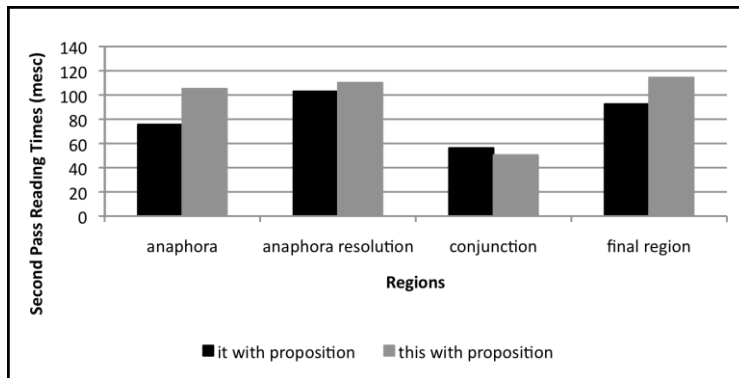
İlk okuma ölçümlerinde belirsizlik çözümü bölgesinde artgönderim etkisi bulunmaktadır ($F(1,39) = 4.878, p < .05; F(2,39) = 7.294, p < .05; it = 365 ms SE = 12.602, this = 342 ms SE = 9.323$), fakat gönderge ifadesi veya faktörler arasında etkileşim görülmedi (Tüm F'ler < 1). Kritik bölgeden hemen sonra gelen bağlayıcı bölgesinde artgönderim veya gönderim ifadesi etkisi görülmedi (tüm F'ler < 1). Aynı bölgede iki faktör arasında etkileşim madde (F2) analizinde görülürken katılımcı analizinde gözlenmedi (bkz. Şekil 1 ($F(1,39) = .700, p > .05; F(2,39) = 3.123, p < .05; it$ önermeye gönderimde = 206 ms, SE = 8.612; *this* önermeye gönderimde = 223 ms SE = 11.782 ; *it* ad öbeğine gönderimde = 217 ms, SE = 8.240; *this* ad öbeğine gönderimde = 206 ms SE = 10.087). *It* ad öbeğine gönderimde bulunurken göz sabitlenmesi *this*'in ad öbeğine gönderimde bulunduğu koşula göre daha uzundur. *This*'in öncüle gönderimde bulunduğu koşullarda göz sabitlenmesi *it*'in öncüle gönderimde bulunduğu koşullara göre daha uzundur.

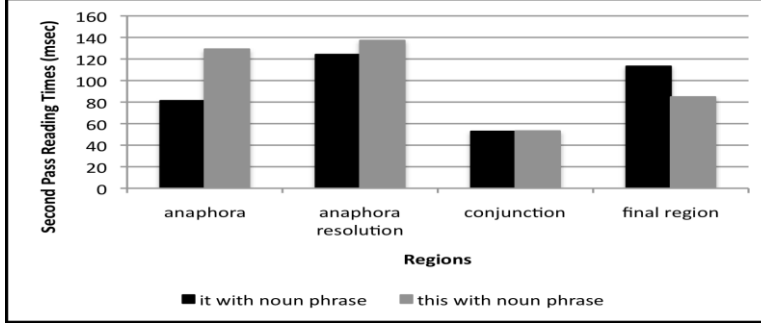
Şekil 12. Bağlayıcı bölgesinde ortalama ilk okuma sonuçları

Son bölgede gönderge etkisi bulunmaktadır. Göz sabitlenmeleri önermeye gönderimde bulunan koşullarda ad öbeği koşullarına göre daha uzundur ($F(1,39) = 3.079, p < .05; F(2,39) = .081, p < .05; önerme = 472 ms SE = 18.193, ad öbeği = 493 ms SE = 18.037$).

İkinci-okuma ölçümleri için Şekil 13a ve 13b'ye bakınız.

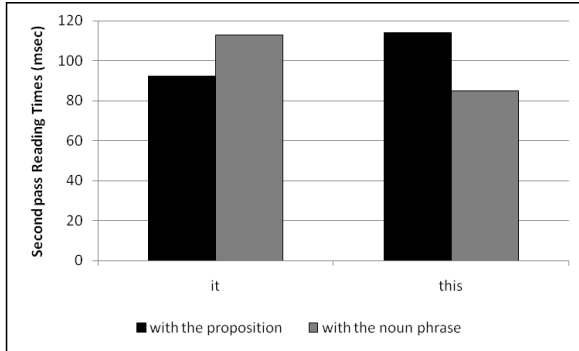
Şekil 13a. Bölgelerde ikinci okuma süreleri (ms): önermeye gönderim

Şekil13b. Bölgelede ikinci okuma süreleri (ms): ad öbeğine gönderim

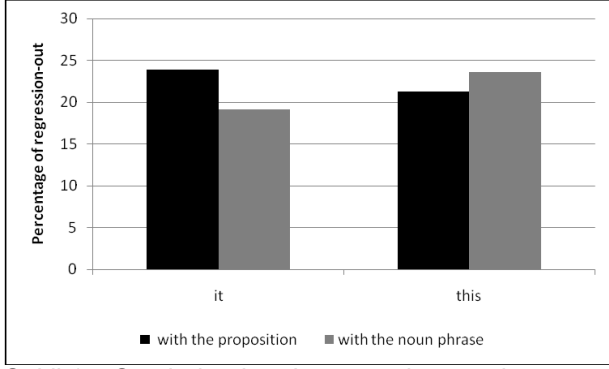
İkinci okuma ölçümlerinde artgönderim bölgesinde artgönderim etkisi bulundu. *This* koşullunda daha uzun göz sabitlemesi görüldü ($F(1,39) = 15.06, p < .05; F(2,39) = 3.342, p < .05; it = 78.438 ms SE = 12.844, this = 117.150 ms SE = 15.995$). Aynı bölgede gönderge ifade etkisi görüldü. Önermeye gönderimde bulunan koşullarda göz sabitlemesi ad öbeği koşullarına göre daha uzundur ($F(1,39) = 15.006, p < .05; F(2,39) = 1.566, p > .05; önerme = 90.363 ms SE = 12.836, ad öbeği = 105.225 ms SE = 15.108$) fakat iki faktör arasında etkileşim görülmedi (Her iki $F < 1$). Aynı bölgede gönderge ifadesi etkisi katılımcı analizinde görülürken madde analizinde görülmedi ($F(1,39) = 3.794, p < .05; F(2,39) = 1.426, p > .05; önerme = 107 ms SE = 19.537, ad öbeği = 131 ms SE = 19.955$). Bağlaç bölgesinde faktör etkisi ve iki faktör arasında etkileşim görülmedi (tüm F 'ler $> .05$).

Son bölgede ikinci okuma ölçümünde iki faktör arasında önemli bir etkileşim görüldü (bkz. Şekil 14) ($F(1,39) = 6.754, p < .05; F(2,39) = 4.716, p > .05$). Göz sabitlemeleri *this*'in önermeye gönderimde bulunduğu koşulda *it*'in önermeye gönderimde bulunduğu koşulla göre daha uzundur. Göz sabitlemeleri *it*'in ad öbeğine gönderimde bulunduğu koşulda *this*'in ad öbeğine gönderimde bulunduğu koşulla göre daha uzundur (*it* önermeye gönderimde = $93 ms, SE = 12.635; this$ önermeye gönderimde = $114 ms SE = 15.730; it$ ad öbeğine gönderimde = $114 ms SE = 17.192; this$ ad öbeğine gönderimde = $85 ms SE = 13.167$).

Şekil 14. Son bölgede ortalama ikinci okuma sonuçları

Son bölgede dışarıya çıkış analizi yapıldı ve iki faktör arasında etkileşim eğilimi madde analizinde görülürken katılımcı analizinde görülmedi (bkz. Şekil 15) ($F(1,39) = 1.963, p > .05; F(2,39) = 3.442, p = .075$). Bu etkileşim eğilimi ikinci okumada görülen etkileşim motifinin tam tersi yödedir (bkz. Şekil 14) (*it* önermeye gönderimde = $23.925%; this$ önermeye gönderimde = $21.250%; it$ ad öbeğine gönderimde = $19.100%; this$ ad öbeğine gönderimde = $23.575%$). Bu bölgede toplam okuma süresi etkileşim ve faktör etkisi görülmedi (tüm F 'ler $> .05$).

Şekil 15. Son bölgeden dışarıya çıkış oranları

Geri dönüşlü okuma ölçümlerinde tüm bölgelerde önemli bir faktör etkisi görülmedi (Tüm p'ler>.05).

Deney 1'deki sonuçları özetlersek, ad öbeğine gönderim koşullarında önerme koşullarına göre daha uzun göz sabitlenmesi mevcuttur. Muhtemelen, katılımcılar metni bir öbek olarak işlemekte ve detayları dikkat etmemektedir. Bir başka deyişle, metinde ana olayları kısa bellekte tutmakta fakat olaylarla ilgili detayları dikkat etmemektedirler.

İlk okuma ve ikinci okuma ölçümleri faktörler arasında etkileşim sunmuştur. *It*'in önermeye gönderimi *this*'in önermeye gönderimine göre daha kolay işlenmektedir. Ayrıca, *this*'in ada gönderimi *it*'in isme gönderimine göre daha kolaydır. Fakat bu gözlenen etkileşim alanyazındaki *it* ve *this* öncül varsayımlarıyla örtüşmemektedir. Alanyazına göre *this* önermeyi öncül olarak seçerken *it* ad öbeğini öncül olarak seçmektedir (McCHARTY, 1995; LINDE,1977; WEBBER, 1988). Toplam okuma ölçümlerinde ve geri dönüşlü okumada önemli etkileşim görülmedi. Bu da bize görülen etkileşimin göz ardı edilebilir bir etkileşim olduğunu göstermektedir. Eğer gerçekten bir etkileşim olsaydı toplam okuma ve geri dönüşlü ölçümlerde de aynı etkileşimi görmemiz gerekirdi. Deney metinlerindeki verilen bağlamsal bilgide birden fazla alternatif öncül olması katılımcıların artgönderim işlemlerini etkilediği sonucuna varıldı (örn. John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing to the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South London.). Bağlamsal bölgede birden fazla ad öbeği bulunmaktadır ve bu ad öbekleri artgönderimin öncülü olmak için birbirleriyle rekabet halindedir. Bu katılımcıların metni ana fikri olarak okuduklarını, yani detaylara dikkat etmediklerini göstermektedir. Bu sebeplerden dolayı Deney 1'deki bağlamsal bilgi daraltılarak Deney 2 metinleri tasarlanmıştır.

Verilen örnek cümlede öncül alternatifleri: volcanic ash, london vs.

5.2. Deney 2: *It* ve *This*'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin Daraltılmış Bağlamda İncelenmesi

Deney 2'nin amacı *it* ve *this*'in öncül seçimlerini Deney 1'deki bağlamsal bölüm daraltılarak incelemektir. Bu nedenle Deney 1'deki aynı desen kullanılmıştır. Aşağıdaki dört deney koşulu oluşturuldu:

Koşul 1: *it* - önermeye gönderim

Charlotte wrote a book. It was a difficult job but the sales were spectacular.

Koşul 2: *this* - önermeye gönderim

Charlotte wrote a book. This was a difficult job but the sales were spectacular.

Koşul 3: *it* - ad öbeğine gönderim

Charlotte wrote a book. It was a difficult read but the sales were spectacular.

Koşul 4: *this* - ad öbeğine gönderim

Charlotte wrote a book. This was a difficult read but the sales were spectacular.

5.2.1 Deney cümleleri ve deseni

Deney 1'in aksine bağlamsal bölgede bulunan başka bir ad öbeğinin *it* ve *this*'in öncülleri olmasını diye deney metinlerindeki bağlamsal bilgi daraltıldı. Örneğin aşağıdaki Metin 1, Deney 1'de kullanılmıştır. Bu metne baktığımızda *it* ve *this*'in öncülleri 'driving from Glasgow to South London' veya 'the black Citroen' olabileceği gibi şu ifadelerin 'volcanic ash', 'to be in London by 3 pm' veya 'all airports were closed' öncülü de olabilir. Metin 2 yapılan daraltmayı göstermektedir.

Metin 1:

John had to be in London by 3 pm, and all the airports were closed owing\nto the volcanic ash, so he drove the black Citroen from Glasgow to South London./ It/This was....

Metin 2:

Charlotte wrote a book. It was a difficult job but the sales were spectacular.

Yukarıda belirtilen koşulların herbiri için kırk deneysel cümlesi oluşturuldu. Dört dosya oluşturuldu ve katılımcılar her koşulu bir kez gördü. Her koşul eşit sayıda dosyalara dağıtıldı. Altmış dolgu cümlesi kullanıldı. Bu cümlelerde karakterlerin başından geçen neden sonuç içeren olaylar kullanıldı. Tüm deney metinleri üç veya dört satırdır. Her satırdaki harf sayısı 68 ve 77 arasında değişmektedir.

5.2.2 Denekler

Yaşları 21-24 arasında değişen ve anadili İngilizce olan kişilerden toplanmıştır. Katılımcılar deneyin amacını bilmiyorlardı.

5.2.3 Deney işlemi

110 metin rastgele sıra ile katılımcılara sunulmuştur. Her dosyaya 10 denek atanmıştır. Katılımcıları deney işleyişine alıştırmak için deneye 8 dolgu cümlesiyle başlanmıştır. Eyelink 1000/2K göz izleme cihazı masa modunda ve çenelik ile kullanılmıştır.

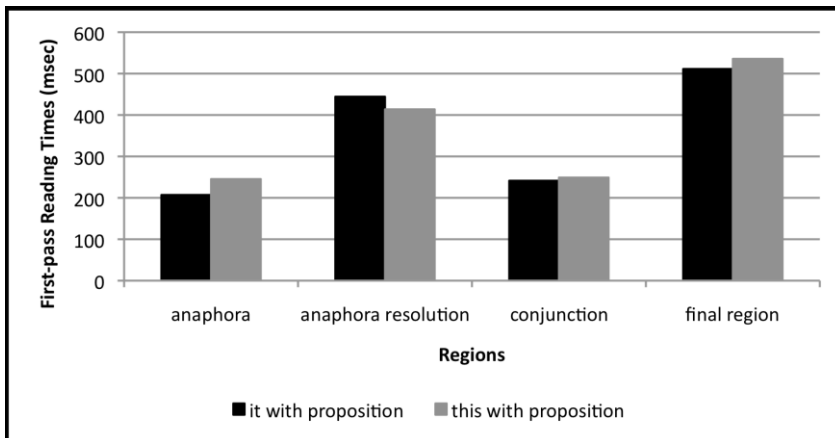
5.2.4 Veri Analizi

80 ms ve 1200 ms göz sabitlemeleri analize katılmadı. Analiz için metinler Deney 1'deki bölgelere ayrıldı:

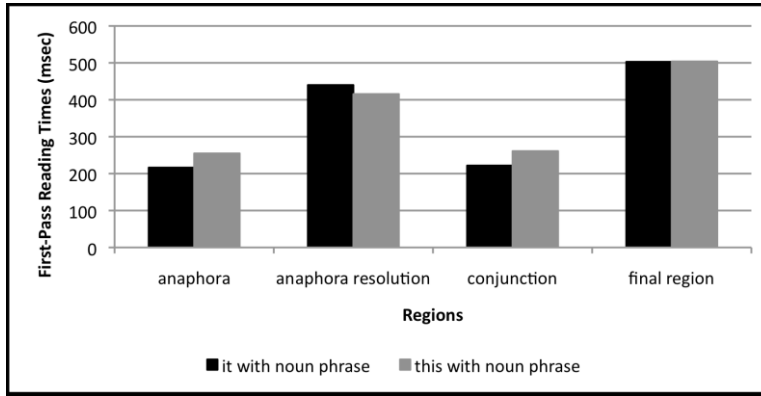
- 1- bağlam & öncül: Charlotte wrote a book./
- 2- artgönderim ifadeleri: It/This was./
- 3- belirsizlik çözümlenmesi: a difficult job/read
- 4- bağlayıcı: but the
- 5- son bölge: sales were spectacular.

5.2.5. Sonuçlar

Deney 1'de (bkz. 5.1) olduğu gibi ANOVA analizi tekrarlama ölçümleri kullanılarak art gönderim (*it-this*) ve öncül çeşitleri (önerme - ad öbeği) değişken olarak ele alınmıştır. Önce ilk okuma sonuçları aşağıda sunulmuştur (bkz. Şekil 16a ve 16).

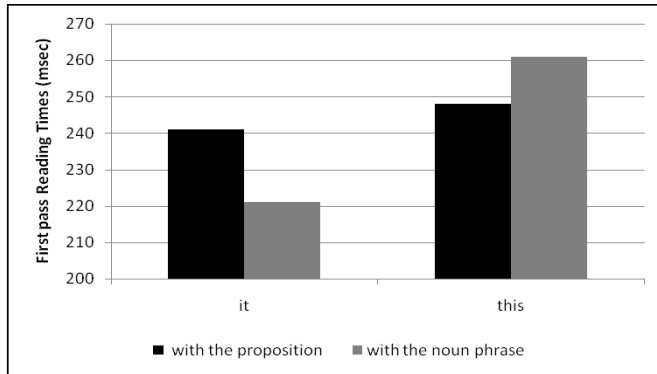

Şekil 16a. Bölgelerde ilk okuma süreleri: önermeye gönderim

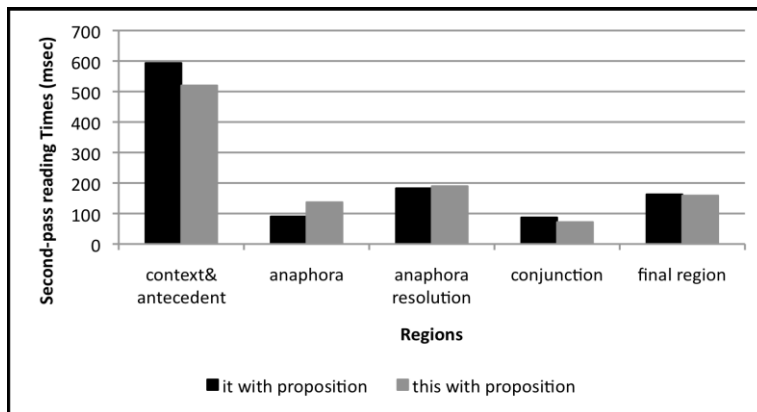
Şekil 16b. Bölgelerde ilk okuma süreleri: ad öbeğine gönderim

Deney 1’de (bkz. 5.1) görüldüğü gibi ilk okuma ölçümleri son bölgede artgönderim etkisi görüldü. *This* koşullunun okuma süresi *it* koşulluna göre daha uzundur ($F(1,39) = 3.926 p = .015$; $F(1,39) = .717 p = .234$ $it = 232 ms$ $this = 255 ms$). Katılımcı analizinde iki faktör arasında etkileşim eğilimi gözlenirken madde analizinde bu etkileşim görülmedi (bkz. Şekil 17) ($F(1,39) = 3.926 p = .055$; $F(1,39) = .717 p < .05$, *it* önermeye gönderimde = 241 ms SE = 10.152, *it* ad öbeğine gönderimde = 221 ms SE = 8.731, *this* ad öbeğine gönderimde = 249 ms SE = 13.144, *this* ad öbeğine gönderimde = 261 ms SE = 13.376). Bu bölgede görülen etkileşim eğilimi Deney 1’de (bkz. 5.1) ilk okuma analizinin bağlaç bölgesinde görülen etkileşim eğiliminin tam aksi yönündedir (bkz. Şekil 14). Deney 2’de görülen eğilime göre *it*’in önermeye gönderim yaptığı koşullarda katılımcıların işleme yapması daha uzun sürdü. Aynı şekilde, *this*’in ada gönderim yaptığı koşullarda *it*’e göre daha uzun göz sabitlenmesi görüldü.

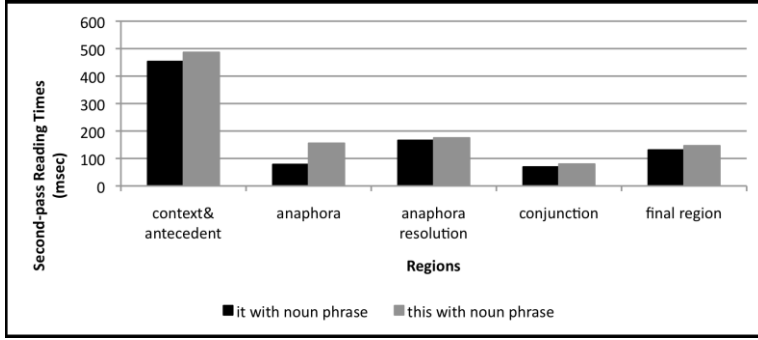
Şekil 17. Son bölgede ortalama ilk okuma sonuçları

İkinci okuma sonuçları tüm bölgeler ve koşullarda Şekil 18a ve 18b’de verilmiştir.

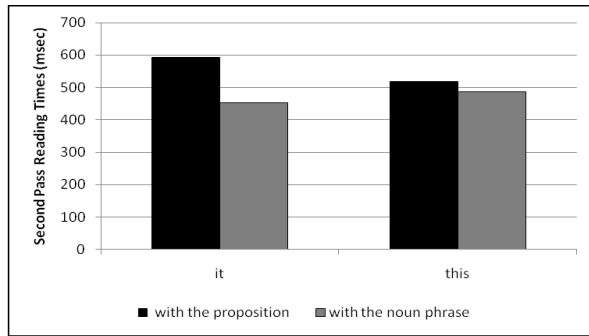
Şekil 18a. Bölgelerde ikinci okuma süreleri: önermeye gönderim

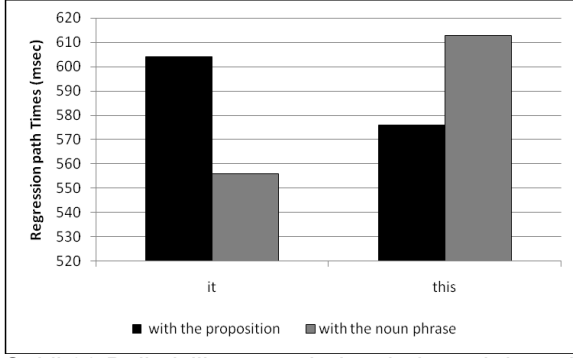
Şekil 18b. Bölgelerde ikinci okuma süreleri: ad öbeğine gönderim

Birinci okuma sonuçlarında görülen iki faktör arasındaki etkileşim eğilimi ikinci okuma sonucunda belirsizlik çözümleme bölgesinde görüldü. Bu eğilim katılımcı analizinde görülürken madde analizinde görülmedi (bkz. Şekil 19) ($F1(1,39)= 2.916 p=.096$; $F2(1,39) = 1.232 p< .05$: *it* önermeye gönderimde= 593 ms SE= 78.570, *it* ad öbeğine gönderimde= 453 SE= 56.856, *it* önermeye gönderimde = 519 ms SE= 59.333, *this* ad öbeğine gönderimde = 486 ms SE= 71.456). Bu eğilime göre *it*'in önermeye gönderimde bulunduğu koşullarda *this*'in önermeye gönderimde bulunduğu koşullara göre daha uzun göz sabitlenmesi yapıldı. Göz sabitlenmeleri *this*'in ad öbeğine gönderimde bulunduğu koşullarda *it*'in ad öbeği koşuluna göre daha uzundu.

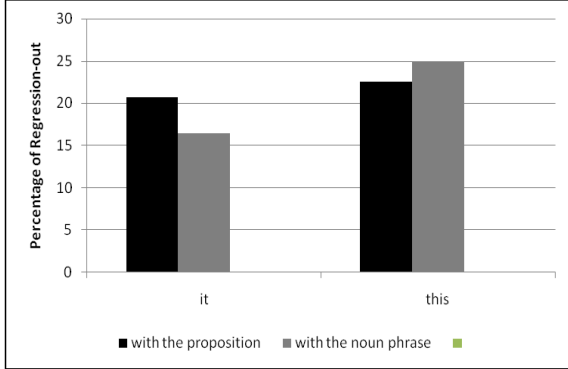

Şekil 19. Son bölgede ikinci okuma sonuçları

Geri dönüşlü okuma artgönderim bölgesinde artgönderim etkisi sundu. Bu etkinin yönü *this* koşulunun *it* koşuluna göre daha uzun okunması yönündedir ($F1(1,39)= 7.101 p<.05$; $F2(1,39) = .057 p>.05$ *it*= 247ms SE= 15.224 *this*= 282 ms SE= 17.434s). Belirsizlik çözümlemesi bölgesinde artgönderim ve öncül etkileri görülmedi (Tüm $p>.05$). Fakat bu bölgede iki faktör arasında etkileşim katılımcı analizinde görülürken madde analizinde eğilim olarak görüldü (bkz.Şekil 20) ($F1(1,39)= 6.434 p=.015$; $F2 (1,39) = 2.897 p= .096$; *it* önermeye gönderimde= 604 ms SE= 31.221, *it* ad öbeğine gönderimde = 556 ms SE= 29.035, *this* önermeye gönderimde= 576 ms SE= 32.095, *this* ad öbeğine gönderimde = 613 ms SE= 34.880). Aynı etkileşim dışarıya çıkış oran analizinde de bulunmaktadır. Katılımcı analizinde bu etki görülürken madde analizinde görülmedi (bkz. Sekil 21) ($F1(1,39)= 4.860 p=.033$; $F2 (1,39) =2.031 p< .05$; *it* önermeye gönderimde = %20.750 SE= 3.442, *it* ad öbeğine gönderimde = %16.500 SE= 3.134, *this* önermeye gönderimde = %22.500 SE= 3.177, *this* ad öbeğine gönderimde = %24.825 SE= 3.374). Ayrıca dışarıya-çıkış oran analizi bu bölgede artgönderim etkisi ortaya koymuştur ($F1(1,39)= 9.687 p=.003$; $F2 (1,39) = 6.3731 p=.016$). Bu etkinin yönü *this* koşullarının *it* koşullarına göre daha uzun okunması yönündedir (*it*= 18.625 SE= 3.116, *this*= 23.688 SE= 3.105).

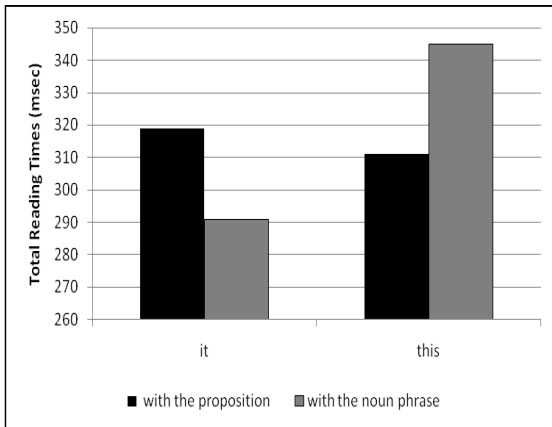

Şekil 20 Belirsizlik çözüm bölgesinde geri dönüşlü okuma sonuçları

Şekil 21. Son bölgeden dışarıya çıkış oranları

Toplam okuma ölçümleri (İng. total reading times) artgönderim bölgesinde artgönderim etkisi sundu. Bu etkinin yönü *this* koşullunun *it* koşulluna göre daha uzun göz sabitlenmesidir ($F1(1,39) = 28.848$ $p=.000$; $F2(1,39) = 22.146$ $p=000$, $it = 290$ ms $SE = 14.962$ $this = 372.612$ $SE = 19.628$). Toplam okuma ölçümü bağlayıcı bölgesinde iki faktör arasında etkileşim gösterdi (bkz. Şekil 22). Bu etkileşim hem katılımcı hem de madde analizinde görüldü ($F1(1,39) = 7.313$ $p=.010$ $F2(1,39) = 4.321$ $p=044$). İsim koşullarında *it*'in işlemlenmesi *this*'e göre daha kolay olduğu görüldü. Önerme koşullarında *it*'in işlemlenmesi *this*'e göre daha uzundur (*it* önermeye gönderimde = 319 ms $SE = 16.726$, *it* ad öbeğine gönderimde = 291 ms $SE = 14.456$, *this* önermeye gönderimde = 311 ms $SE = 16.944$, *this* ad öbeğine gönderimde = 345 ms $SE = 16.093$). Bu etkileşim ikinci okumada bağlam ve öncül bölgesinde, geri dönüşlü okumada belirsizlik çözümlemesi bölgesinde ve ilk okumada son bölgede görülen etkileşim motifleriyle aynıdır.

Şekil 22. Bağlayıcı bölgesinde toplam okuma sonuçları

Özetle, bu deneyde ilk okuma ölçümünün son bölgesinde, ikinci okuma ölçümünün bağlamsal bölgesinde, geri dönüşlü okumanın belirsizlik çözüm bölgesinde ve toplam okuma ölçümünün bağlaç bölgesinde iki faktör arasında etkileşim görüldü. Bu etkileşim Webber'in *this* ve *it* hipoteziyle örtüşmektedir. *This*'in önermeye gönderim koşulları *it*'in önerme koşullarına göre daha kısa göz

sabitlenmelerine yol açmıştır. *It*'in ad öbeğine gönderim koşulları *this*'in ad öbeğine göre daha kısa göz sabitlenmelerine yol açmıştır. Bir sonraki aşamada üretim deneyi yapmaya karar verdik. Böylece katılımcıların *this* ve *it* için hangi öncül türünü tercih ettiklerini üretim deneyi ile de bir kez daha araştırmış olacağız. Deney 1 (bkz. 5.1) ve Deney 2 (bkz. 5.2) de görülen etkileşim motifinin geçerli olup olmadığını gözlemleyeceğiz.

5.3 Deney 3: Çevrimdışı *it* ve *this*'li cümlelerin üretimini inceleme

Anadili İngilizce olan katılımcılarla yapılan üçüncü deney üretim deneyidir. Bu üretim deneyi katılımcıların bir önceki cümlede *this* ve *it*'in göndergesi olarak önermeyi mi yoksa ad öbeğini mi tercih ettiklerini araştırmayı hedeflemiştir. Deney 2 (bkz. 5.2) sonuçlarına ve alanyazındaki (HEIM, 1982; KAMPS, 1984; McCHARTY, 1995; WEBBER, 1988) hipotezlere dayanarak bu deneydeki hipotezimiz şuydu:

- 1- Katılımcılar *this*'in göndergesini önerme olarak seçerken *it*'in göndergesini ad öbeği olarak seçerler.

Bu hipotezi sınamak için Deney 2'de kullanılan deney metinleri kullanıldı. Deney 2'deki cümlelerde farklı *this* ve *it*'ten sonraki cümleler silindi. Bu deneyde metinler şu şekildedir:

- 1- Alice pruned the bonsai tree. *It*/*this*.....
- 2- The Duchess auctioned a piece of her lingerie. *It*/*this*.....

5.3.1 Katılımcılar

Bu deneyin verileri 21-24 yaşlarında 16 anadili İngilizce olan katılımcıdan toplandı. Katılımcılar Deney1 ve Deney 2'ye katılmamışlardır.

5.3.2 Deney Deseni

Katılımcılar toplam 110 cümle tamamladılar: 40 cümle deney metni 60 dolgu cümle. İki dosya oluşturuldu ve her koşul bir kez dosyalarda verildi.

5.3.3. Deney Süreci

Katılımcılar 2 oturumda deneye alındı. Her oturuma sekiz katılımcı katıldı. Toplam deney süresi 60 dakika olarak verildi.

5.3.4 Veri Analizi

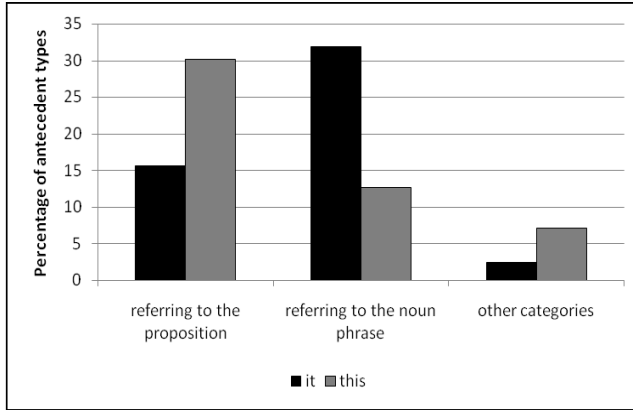
Metin tamamlama kategorileri Deney 1 ve Deney 2'deki öncül çeşitlerine göre belirlendi (bkz. aşağıda *Kategori Kodlamaları*). Göndergeleri belirgin olmayan ve cümle yapısı doğru olmayan kullanımlar 'diğerleri' kategorisi altında ele alındı. Göndergeleri belirgin olmayan ve okunaksız olan cümleler anadil okuyucusuna gösterildi. Anadil okuyucusu ile yapılan görüş alışverişi sonucunda bazı cümleler diğerleri kategorisi altında ele alındı.

It ve this'in Göndergelerinin Kategori Kodlamaları

1. *It* ve *this* göndergesi önerme ise, önerme diye kodlandı.
  - *Daniel climbed Mount Ventoux. It didn't take him as long as he expected.*
  - *Bernadette hurled her computer. This caused a few people to stare at her in the office.*
2. *It* ve *this* göndergesi ad öbeği ise, ad öbeği diye kodlandı..
  - *Alice rented an allotment. It was a place where she could gather her thoughts.*
  - *Bernadette hurled her computer. This was the second one she had smashed against the wall in her frustration.*
3. Diğerleri
  - *It* ve *this* göndergesi net değilse, söylemde yeni bir konuya gönderimde bulunuyorsa, *this* bir addan önce kullanıldıysa veya *it* ve *this* metnin daha sonraki bölümüne gönderimde bulunduysa, bütün bu kullanımlar diğerleri kategorisi altında alındı.

5.3.5 Sonuçlar

It ve *this*'in önermeye (rn. 'writing a book') veya ad öbeğine (rn. a book) gönderim oranlarını modellemek için log-linear analizi kullanıldı. Modellemede nerme ve ad öbeğine cevaplar değişken olarak ele alındı. Yani bu analiz 2x2'dir: (cevaplar: Önerme x ad öbeği) x (artgönderim ifadeleri: it xthis). Etkiler 'Likelihood Ratio Chi-Square (LRCS)'e göre verildi. Log-linear analizi cevaplar etkisi ortaya koydu: (LRCS= 129.045, df= 46, p<.001). Ayrıca cevaplar ile artgönderim ifadeleri arasında etkileşim görüldü (LRCS= 83.347, df= 1, p<.001). Log-linear analizi koşul etkisi ortaya koydu (LRCS= 137.472, df= 63, p<.001). Şekil 23 retim deneyindeki *this* ve *it*'in öncül dağılımlarını göstermektedir.

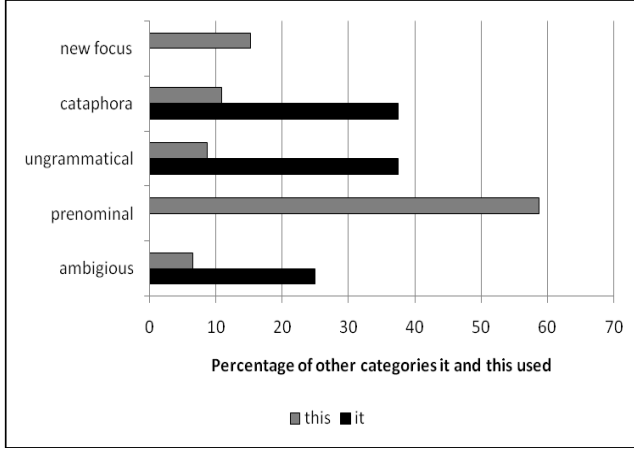

Şekil 23. *It* ve *this*'in öncül oranları

Analize göre *this*'in önerme gönderimi *it*'e göre daha yüksek iken ($Z = -9.679$, $p < .05$; $it = \%15.63$, $this = \%30.10$), *it*'in ad öbeğine gönderimi *this*'e göre daha yüksektir ($it = \%31.88$; $this = \%12.66$.) Burada gördüğümüz etkileşim motifi Deney 2'de tüm göz ölüm analizlerinde ve Deney 1'de sadece dışarıya çıkış oran analizinde gördüğümüz etkileşim motifi ile örtüşmektedir. Bu sonuçlar ışığında katılımcılar *this*'i önerme koşullarına *it*'i ad öbeğine gönderme yapmak için kullandılar. Bu bulgumuz literatürdeki *this* ve *it*'in öncül secmedeki farklılıklarıyla ilgili hipotezlerle ortusmaktadır (bkz. WEBBER 1998, McCHARTY 1995). Bağlamın çok uzun verildiği Deney 1 (bkz. 5.1)'de literatürle uyuoşmayan bir etkileşim bulmustuk ve bu etkileşim yapısını diğer göz hareketlerinde görülmemiŐti. Ayrıca bu deneyde birbirine ters farklı etkileşim yapıları elde etmiştik. Bu sebeplerden dolayı, görülen etkileşimin gerçekçi olmadığını yani TYPE 1 veya TYPE 2 error oldukları kararı verildi. Bağlam kısaltılarak yapılan Deney 2 (bkz. 5.2) ile evrimci üretim deneyinde elde ettiğimiz bulgular örtüşmektedir. Deney 2 ve üretim deneyi sonuğu Deney 1'de gördüğümüz ve literatürün aksine çıkan etkileşimin doğru olmadığını bize bir kez daha göstermiştir. Böylece hem üretim hem de metin anlama deneyleri ile, *this*'in önerme koşulunu *it*'in ise ad begi koşulunu tercih ettiğini söyleyebiliriz. Bu bulgu psikodilbilimdeki işaret adıları ve adıl ifadelerinin birbirlerinin farklı yönde (İng. a symmetry between demonstrative and pronoun in antecedent preferences) ncl tercih ettikleri bulgusunu desteklemektedir (BROWN-SCHMIDT, BYRON ve TANENHAUS, 2005; BOSH, KATZ ve UMBACH, 2007; KAISER ve TRUESWELL, 2008).

5.3.5.1 Diğer kategorisi

Deneyde *it* ve *this*'in farklı göndermeleri ve kullanımları vardı. Bu kullanımlar diğerleri kategori altında verilmiştir (bkz. Şekil 24).

Şekil 24. Diğer kategori dağılımı

Gönderimi net olmayan *it* kullanımı *this* kullanımına göre daha yüksektir (*it*= %25, *this*=6.52). *This*'in ad öncesi kullanımı % 58.2'dir (örn. *this book*). *It* kullanımının %37.50'sinde cümle yapısı doğru değildir. *It* kullanımlarının %37.5'i öngönderim olarak kullanılırken *this* kullanımı öngönderimde %10.87'dir. %15.22 *this* kullanımı metinde daha önce belirtilmemiş konuya gönderim yaparken *it*'in bu kullanımı görülmedi.

Kısaca sonucu özetlersek, Deney 2 (bkz. 5.2) ve üretim deneyinde katılımcılar *this*'in önermeye gönderim yapmasını kabul ederlerken *it*'in bu koşulda kullanımını kabul etmedi. Aynı şekilde, *it*'in ad öbeğine gönderim yapmasını beğenirken *this*'i bu koşulda kabul etmediler.

5.4. Deney 4: Özne konumundaki *it* ve *this*'in iki ad öbeğine gönderiminin incelenmesi

Deney 4'ün amacı *this* ve *it*'in göndergesi olarak ad öbeği durumunu incelemek. *It* ve *this*'i karşılaştırmak için 2 × 2 (bağımsız değişken 1 × bağımsız değişken 2) deneyini tasarladık. Yine bu deneyde artgönderim için iki değişken (*it* and *this*) ve ad öbeği için iki değişken (uzak olan ve özne durumunda ad öbeği ve daha yakın nesne konumundaki ad öbeği). *It* ve *this*'in öncülleri uyumlu/uyumsuz gönderim ifadeleriyle özne ve nesne konumunda kontrol atında tutuldu. İki öncül kullanıldı: özne konumundaki ad öbeğine gönderim (örn. *The room was small and had a large jug in the centre. It/this had a large window and looked stylish*) ve nesne konumundaki ad öbeğine gönderim (*The room was small and had a large jug in the centre. It/this had a large handle and looked very stylish.*) Literatürdeki (LINDE 1979, GUNDEL, HEDBERG ve ZACKARSKI, 1993; McCHARTY, 1994) varsayımlara dayanarak şu hipotezler test edildi:

- 1- Öncül ifadesiyle özne konumundaki ad aynı nesnel özelliğe sahip olduğunda, *it* özne konumunda bulunan uzaktaki ismi öncül olarak seçer
- 2- Öncül ifadesiyle nesne konumundaki ad aynı nesnel özelliğe sahip olduğunda, *this* nesne konumunda bulunan uzaktaki ismi öncül olarak seçer

Bu hipotezleri test etmek için aşağıdaki koşullar oluşturdu:

Koşul 1: *it* uzaktaki özne konumundaki ad öbeğine göndergede bulunurken

The bedroom was small and had a large bed. It had a walnut wardrobe and looked very posh.

Koşul 2: *this* uzaktaki özne konumundaki ad öbeğine göndergede bulunurken

The bedroom was small and had a large bed. This had a walnut wardrobe and looked very posh.

Koşul 3: *it* yakındaki nesne konumundaki ad öbeğine göndergede bulunurken

The bedroom was small and had a large bed. It had a walnut headboard and looked very posh.

Koşul 4: *this* yakındaki nesne konumundaki ad öbeğine göndergede bulunurken

The bedroom was small and had a large bed. This had a walnut headboard and looked very posh.

This'in uzaktaki özne konumundaki ad öbeğini seçtiği koşulda ve *it* yakındaki nesne konumundaki ad öbeğine gönderimde bulunduğu koşulda göz sabitlenmelerinin daha uzun olacağı varsayıldı. Eğer bu koşullarda uzun göz sabitlenmeleri oluşursa GUNDEL ve diğ. (1993) ve McCARTHY (1995) hipotezlerini doğrulanmış olur. GUNDEL ve diğ. (1993) ve McCARTHY (1995) göre *this* aktif fakat söylemde konusal olmayan ad öbeğini öncül olarak seçerken, *it* söylemdeki konu konumundaki ad öbeğinin devam ettiğini belirtir.

5.4.1 Katılımcılar

Anadili İngilizce olan 21-24 yaşlarındaki üniversite öğrencileridir.

5.4.2 Deney deseni

It ve *this*'in okunmadan geçilmesi durumuna karşı *this* ve *it*'den sonra sürekli sıfat kullanıldı (örn. *a large jug*, *a parked Ferrari* ve *a small cupboard*). *It* ve *this*'in göndermeleri semantik bütünlük ile ölçüldü ve uyumlu/uyumsuz nesnel özellikler kullanıldı (örn. *It/this had a walnut wardrobe/headboard* göndermelerinde *The bedroom was small* ya da *had a large bed*). Bu ifadelerin arkasından bir cumlecik devam ettirildi. Özne durumdaki bazı adlar *the bedroom*, *the hotel*, *the night club*, *the castle*, and *the fair* iken nesne durumundaki adlar her zaman özne durumundaki adla ilintili seçildi.

40 deney cümlesi ve 4 deney dosyası oluşturuldu. 60 dolgu cümlesi kullanıldı. Her deney satırı 85 ve 95 kelime arasında değişti. *It* ve *this* her zaman ekranın ortasında katılımcılara sunuldu.

5.4.2 Deney süreci

110 cümle sabit gelişigüzel dağıtım yöntemiyle katılımcılara sunuldu. Eylül 1000 göz izleme cihazı kullanıldı. Sağ gözün ölçümlerini yapıldı. 60cm uzaklıkta deney cümleleri katılımcılara sunuldu.

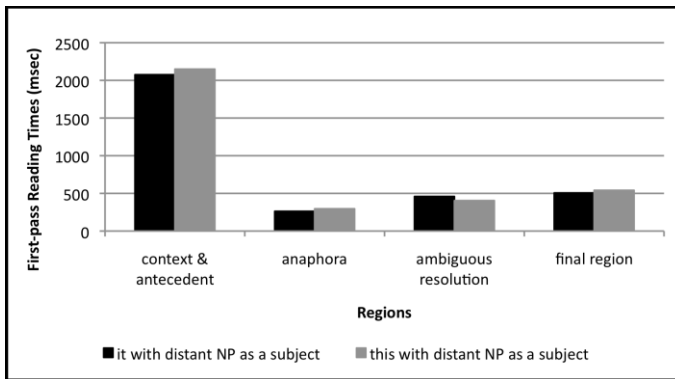
5.4.3 Veri Analizi

80 ve 1200ms değerindeki göz sabitlemeleri deneyden çıkarıldı. Deney metinleri aşağıdaki bölgelere bölüdü:

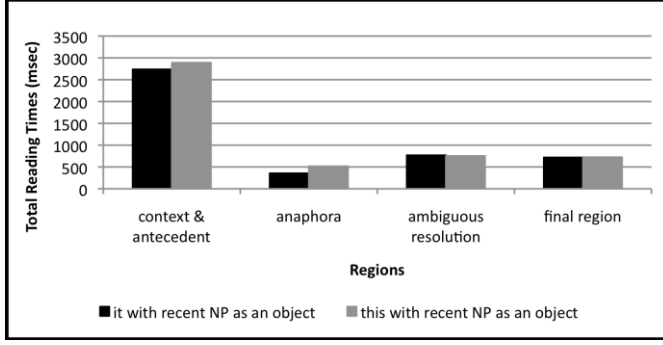
- 1- bağlam ve öncül: *The room was small and had a large jug in the centre./*
- 2- artgönderim: *It/This had/*
- 3- belirsizlik çözümü: *a large window/handle*
- 4- son bölge: */and looked stylish.*

5.4.4 Sonuç

Daha önceki deneylerde olduğu gibi ANOVA analizi yapıldı. Bu bölümde ilk okuma ölçümleri ve geri dönüşlü okuma ölçüm sonuçları üzerinde durulacaktır. Tüm bölge ve koşullar için Şekil 25a ve 25b'ye bakınız.

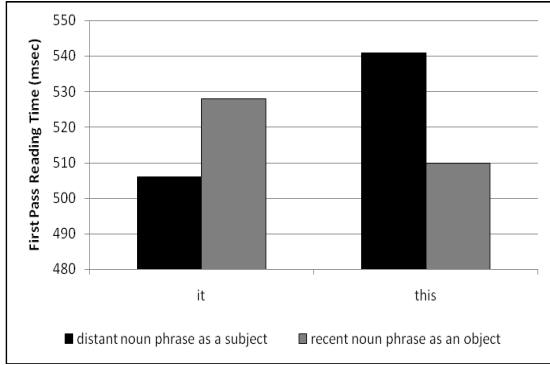

Şekil 25a. Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms): uzak özne olarak ad öbeği

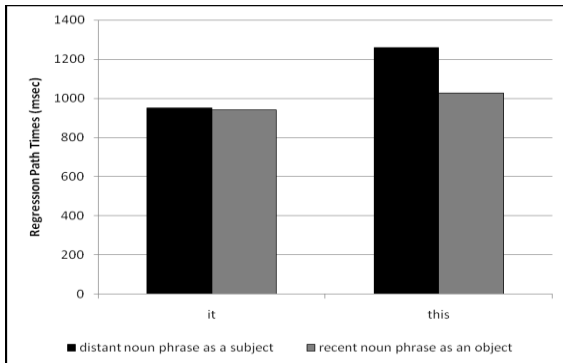
Şekil 25 b. Bölgelerde ilk okuma süreleri (ms): nesne olarak yakın ad öbeği

İlk okuma ölçümlerinin son bölgesinde, artgönderim ve ad öbeği etkisi görülmedi, (tüm $F_s < 1$). Aynı bölgede iki faktör arasında katılımcı analizinde (F1) etkileşim görülürken deney cümlesi (F2) analizinde görülmedi, (bkz. Şekil. 26; $F_1(1,39) = 4.906 p < .05$; $F_2(1,39) = 2.665 p > .05$; *it* uzaktaki ad öbeğine gönderimde = 506 ms SE = 20.477, *it* yakındaki ad öbeğine gönderimde = 528 ms SE = 23.879, *this* uzaktaki ad öbeğine gönderimde = 541 ms SE = 25.658, *this* yakındaki ad öbeğine gönderimde = 510 ms SE = 20.238). *It*'in yakındaki ad öbeğine gönderimde bulunması ve *this*'in uzaktaki ad öbeğine gönderimde bulunması uzun göz sabitlenmelerine neden olmuştur.

Şekil 26. Son bölgede ortalama ilk okuma süreleri

Geri dönüşlü okuma ölçümü son bölgede iki faktör arasında etkileşim ortaya koydu, (bkz. Şekil 27), ($F_1(1,39) = 5.565 p < .05$; $F_2(1,39) = 2.478 p > .05$; *it* uzaktaki ad öbeğine gönderimde = 951ms SE = 64.921, *it* yakındaki ad öbeğine gönderimde = 942ms SE = 60.367, *this* uzaktaki ad öbeğine gönderimde = 1260ms SE = 80.490, *this* yakındaki ad öbeğine gönderimde = 1028ms SE = 76.434).

Şekil 27. Son bölgede geri dönüşlü okuma süreleri

Bu deneyde *this*'in ad öbeği öncül seçiminde bir tercihi olduğu sonucuna varılmıştır. *This* yakın ad öbeğini öncül olarak seçmektedir. *It*'in ise ad öbeği seçiminde her iki adı tercih edebileceğini gözlenmiştir. Bu bulgunun ışığında bir üretim deneyi yapılmıştır ve katılımcılardan kendilerine

verilen boşlukları doldurmaları istendiğinde aynı ad öbeği terçinde bulunup bulunmayacağı araştırılmıştır.

5.5. Deney 5: Çevrimdışı *it* ve *this*'li cümlelerin üretimini inceleme

GUNDEL, HEDBERG ve ZACKARSKI (1993), GUNDEL, HEGART ve BORTHEN (2003) ile McCHARTHY'nin (1994) çalışmalarına baktığımızda *it* ve *this*'in farklı ad öbeğini seçtiğini görüyoruz. *It*'in konusal bir devamlık sağlayacağı için ilk adı, *this*'in ise söyleme yeni girmiş bir adı odağa getireceği için ikinci adı tercih etmesi beklenir. Bu açıdan düşündüğümüzde CENTERING THEORY (GROSZ, JOSHI, ve WEINSTEIN (1995) konusal devamlılığın özne konumunda tercih edildiğini ileri sürmüştü. Önemli bir psikodilbilim çalışması olan BROWN-SCHMIDT, BYRON ve TANENHAUS (2005)'da ise, sözlü söylemdeki işaret adılı *that* ve adıl durumundaki *it*'in birbirlerinin tersi yönünde öncül tercih ettikleri bulunmuştur. Bu araştırmalara ve Deney 4 (bkz. 5.4) sonuçlarına dayanarak bu üretim deneyindeki hipotez şuydu:

1. Yakın ad öbeği *this*'in öncülü olarak tercih edilecek
2. *It*'in uzaktaki ad öbeğine gönderimi *this*'e göre daha yüksek olacak

Bu hipotezleri sınamak için Deney 4'teki deney metinleri kullanıldı. Deney 4'ten farklı olarak *this* ve *it*'den sonraki cümleler silindi. Bu deneyde metinler şu şekildedir:

- 1- The bedroom was small and had a large bed. It/This.....
- 2- The kitchen was large but had only a small cupboard. It/This.....

5.5.1 Katılımcılar

Bu deneyin verileri 21-24 yaşlarında 16 anadili İngilizce olan katılımcıdan toplandı. Katılımcılar Deney1 ve Deney 2'ye katılmamışlardır.

5.5.2 Deney deseni

Katılımcılar toplam 110 cümle tamamladılar: 40 cümle deney metni, 60 dolgu cümle. İki dosya oluşturuldu ve her koşul bir kez dosyalarda verildi.

5.5.3. Deney süreci

Katımcılar 2 oturumda deneye alındı. Her oturuma sekiz katılımcı katıldı. Toplam deney süresi 60 dak. olarak verildi.

5.5.4. Veri analizi

Metin tamamlama kategorileri Deney 4'teki öncül çeşitlerine göre belirlendi (bkz. aşağıda Kategori Kodlamaları). Göndergeleri belirgin olmayan ve cümle yapısı doğru olmayan kullanımlar 'diğer' kategorisi altında ele alındı. Göndergeleri belirgin olmayan ve okunaksız olan cümleler anadil okuyucusuna gösterildi. Anadil okuyucusu ile yapılan görüş alışverişi sonucunda bazı cümleler diğer kategorisi altında ele alındı.

It ve this'in Göndergelerinin Kategori Kodlamaları

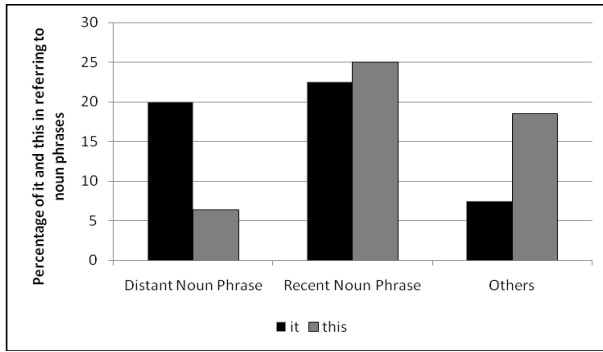
1. *This* veya *it* uzaktaki özne durumundaki öncüle gönderimde bulunuyorsa, göndergesi özne pozisyonu olarak kodlandı
  - *The hat was elegant and had a beautiful flower. It would be a beautiful accessory for Gwan to wear at the wedding.*
  - *The pram was very large and had a small doll inside. This was pushed along by a small girl who had to stretch up to reach the handle.*
2. *This* veya *it* yakındaki nesne durumundaki ad öbeğine gönderimde bulunuyorsa, göndergesi nesne diye kodlandı
  - *The night club was dark and had a small locked. It was where all of the money was stored.*
  - *The castle was dark and had its own frightening ghost. This was a famous ghost. It was Sir Allan.*
3. Aşağıdaki durumlar ise 'diğer kategorisi' başlığı altında ele alındı:

This veya *it*'in göndergesi belirgin değilse (örn. *The house was old and had a big garden. It was a little creepy by night but beautiful during the night*); yeni bir söylem odağı ileri sunulmuşsa (örn. *The castle was dark and had its own frightening ghost. It was very stormy outside, which added to the spooky appearance*); *this* belirleyici olarak addan önce kullanılmışsa (örn. *The room was small and had a large jug in the centre. This jug contained one litre of orange juice.*); daha sonra gelen metin bölümüne gönderimde bulunmak istendiye (örn. *The bed was very small but had a large duvet. It was clearly a cold house at night*); cümleler birbirleriyle bağlantılı değilse (örn. *This ship was unprotected but the monks treasured alterpiece. This was a one off experience*); *This* veya *it* tüm cümleye gönderimde bulunuyorsa (örn. *The TV Tower was 368 metres high and had a wonderful cafe. This was Emily's favourite place in all of London*); bir önermeye gönderimde bulunuyorlarsa (örn. *The rose was growing quickly and was getting too big for the garden. This meant it was time to cut it back.*)

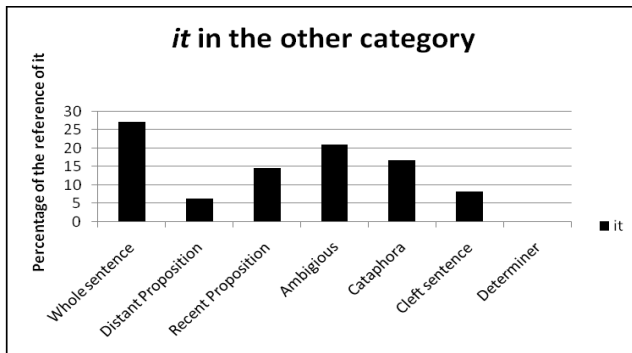
5.5.5 Sonuçlar

It ve *this*'in önerme tercihleri Logistic Regression analizi yapılarak belirlendi. Model, uzak ve yakın durumdaki ad öbeklerini cevap değişkeni olarak aldı. Bu analiz 2x2'dir: (cevaplar: ad özne durumunda x ad nesne durumunda) x (artgönderim ifadeleri: *it* x *this*). Logistlik Regression analizinde cevaplar ile artgönderim ifadeleri arasında etkileşim görüldü ($z = 2.316$, $p < .05$). Şekil 28 üretim deneyindeki *this* ve *it*'in öncül dağılımlarını göstermektedir.

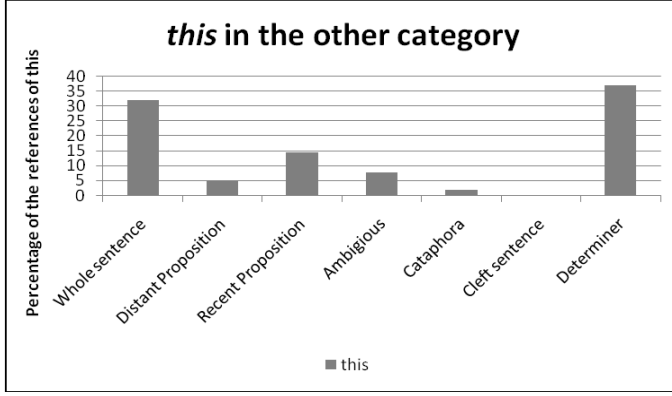

Şekil 28 . *this* ve *it*'in öncül dağılımları

%25 ile *this* en yakın ad öbeğini öncül olarak tercih ederken, bu tercih %22.5 ile *it* kullanımında görülmüştür. *It* kullanımında uzaktaki ad öbeği %20 ile öncül olarak seçilirken, bu durum *this* kullanımında %6.41'tir. %7.5 *it* verisi ve %18.5 *this* verisi 'diğer' başlığı altında alındı. Bu üretim deneyindeki öncül seçimi beklentilerimiz doğrultusundadır. Deney 4'deki dağılım burada da görülmüştür. *It*'in dağılımı hem yakın hem de uzak ad öbeği dağılımında görülürken, *this*'in yakın ad öbeğini öncül olarak alması daha yüksektir. Bu da *it*'in *this*'e göre daha esnek bir artgönderim ifadesi olduğunu göstermektedir. Şekil 29a ve 29b'de 'diğer kategorisi' tercihleri görülebilir.

Şekil 29a. 'Diğer' kategorisinde *it*'in gönderge dağılımı

Şekil 29b. 'Diğer' kategorisinde *this*'in gönderge dağılımı

Sonuçların %27.08'inde *it* tüm cümleye gönderimde bulunurken, bu durum *this* için %31.94'tür. Uzaktaki ilk önermenin gönderge olarak seçilmesi oranı *this*'e göre *it*'te daha yüksektir (*it* - %6.25; *this*- %5.04). %14.58 *it* ve %14.29 *this* yakın önermeyi öncül almıştır. %20.83 *it* ve %7.56 *this* kullanımında öncüller belirgin değildir. %36.57 *this* ise belirleyici olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak, üretim deneyinde *this*'in yakın öbeği odak olarak tercihi *it*'e göre daha yüksektir. Bu durum iki ad öbeği olmasından – yani göndergeyi bulanık olmaktan çıkarmak için yapılıyor olabilir. *This* ise sağlam bir konu devamlılığı olmayınca konuyu belirginleştirmek için kullanılıyor olabilir. *It*'in uzak ad öbeğini öncül olarak seçme yüzdeliği *this*'e göre daha yüksektir. Bir sonraki deneyde iki ad öbeği aynı nesne konumunda verildiğinde *it* ve *this*'in öncül tercihini araştırılmıştır.

5.6 Deney 6: Nesne Durumundaki *It* ve *This*'in Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

Yukarıda açıklandığı gibi, Deney 6'nın amacı *it* ve *this*'in ad öbeği tercihi nesne durumunda araştırmaktır. Deney desenimiz 2 × 2 (bağımsız değişken 1 × bağımsız değişken 2). Deneydeki faktörler: artgönderim ifadeleri (*it* and *this*) ve ad öbeği seviyesi (İng. status) (birinci öbek ve ikinci öbek). Yine bu deneyde artgönderim ifadeleri ve onların öncüllerini kontrol etmek için uyumlu/uyumsuz ifadeler kullandık (örn. *Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped it by its stem and put it on the sideboard.*). İkinci ad öbeğine gönderim için şu cümleyi örnek verebiliriz: *Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped it by its cork and put it on the sideboard.*

Deney 6'da aşağıdaki hipotezler sınıandı:

- 1- *It*: artgönderim ve öncül arasında uyumlu özellik olduğu koşulda, *it* birinci adı öncül olarak seçer
- 2- *This*: artgönderim ve öncül arasında uyumlu özellik olduğu koşulda, *this* ikinci adı öncül olarak seçer

Bu hipotezleri test etmek için aşağıdaki koşullar oluşturuldu:

Koşul 1: *it* ilk ada gönderimde

Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped it by its stem and put it on the sideboard.

Koşul 2: *this* ilk ada gönderimde

Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped this by its stem and put it on the sideboard.

Koşul 3: *it* ikinci ada gönderimde

Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped it by its cork and put it on the sideboard.

Koşul 4: *this* ikinci ada gönderimde

Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped this by its cork and put it on the sideboard.

5.6.1 Katılımcılar

Deney, anadili İngilizce olan 21-24 yaşlarında 40 katılımcıyla yapıldı.

5.6.2 Deney deseni

Yakınlık faktörünü kontrol altında tutmak için ad öbeği öncülünden önce zarf tümceğiği kullanıldı. *It* ve *this* her zaman nesne konumunda verildi (örn. *grasped this/it*). *It* ve *this* ve onların göndermeleri arasındaki anlamsal ilişki 'by' yapısıyla sağlandı (örn. *by its belt/collar*). *It* ve *this* öncülleri uyumlu/uyumsuz anlamsal ve nesne özelliklerle ölçüldü. Örneğin, '*Before packing, she held it/this by its belt/collar*' cümlesinde *it/this*, *the skirt* veya *the shirt*'e gönderimde bulunuyor.

Deneyde 40 deney cümlesi ve 60 dolgu cümle kullanıldı.

5.6.3 Süreç

Bu deney süreci daha önceki okuma deneleriyle aynıdır. Katılımcılar 110 deney cümlesi okudu ve Eyelink 1000 göz izleme cihazı kullanıldı.

5.6.4 Veri Analizi

80ms ve 1200ms altındaki göz sabitlemeleri analizde kullanılmadı. Analizde kullanılan bölgeler şunlardır:

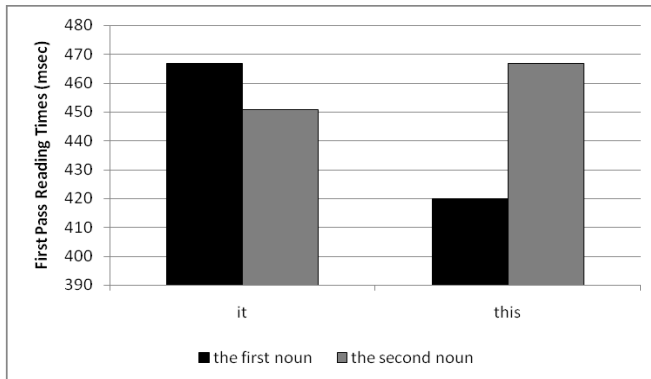
- 1 bağlam ve öncül : Cynthia put the skirt next to the shirt. Before packing, /
- 2 artgönderim: she held this/it/
- 3 belirsizlik çözümü: by its belt/collar and/
- 4 son bölge: ironed it.

5.6.5 Sonuçlar

Analiz için ANOVA kullanılmıştır. Önce ilk okuma sürelerine bakılacaktır.

İlk okuma ölçümünün belirsizlik çözümleme bölgesinde faktörler arasında önemli bir etkileşim hem katılımcı hem de deney cümlesi analiz sonuçlarında görülmektedir (bkz. Şekil 30), ($F(1,39)=6.051 p<.05$; $F(1,39)=4.007 p=.052$; *it* ilk isme gönderimde = 468ms SE= 23.129 *this* ikinci isme gönderimde = 420ms SE= 17.942 *it* ikinci isme gönderimde = 452ms SE= 24.661 *this* ikinci isme gönderimde = 467ms SE=22.947).

Buradaki sonuçlar Deney 4'ün ters yönündedir. Burada *this* ikinci ada gönderimde göz sabitlemeleri uzun olurken, *it* birinci isme gönderimde göz sabitlemeri uzundur. İlk okuma son bölge ölçümlerinde etkileşim görülmemiştir, (tüm F'ler <1).

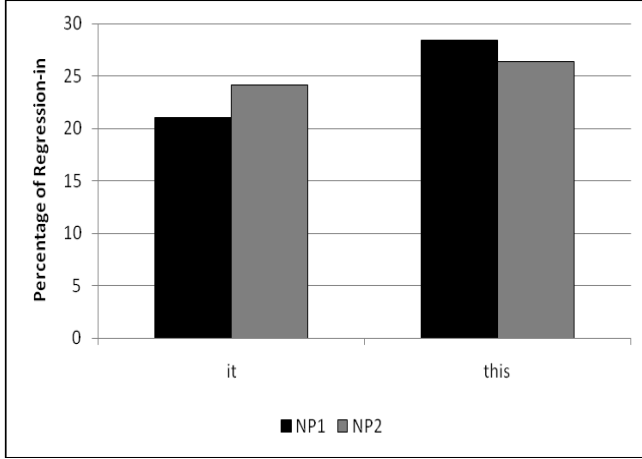

Şekil 30. Belirsizlik çözümleme bölgesinde ilk okuma süreleri ortalaması

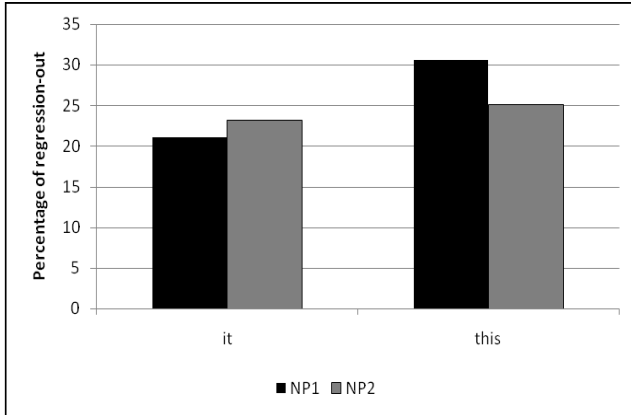
İlk okuma ölçümü sonuçlarının güvenilir olmadığını bilinmektedir (bkz. STURT, 2007). Bu nedenle, aynı yönde etkileşim olup olmadığını içeri geri dönüşleri (Ing. Regression-in) belirsizlik ve artgönderim bölgelerinde inceledik.⁵ Artgönderim bölgesindeki içeri geri dönüş okumaları ölçümünde belirsizlik çözümleme bölgesindeki ilk okuma ölçümünün tersine bir etkileşim gözlemlendi

⁵ İçeri geri dönüş okumaları sağa doğru yapılan göz hareketlerinin yüzdesidir.

($z = -1.971$, $p=0.01$) (bkz. Şekil 31). *This* söz konusu olduğunda, *it*'e göre ilk ada gönderim koşulunda daha çok içeri geri dönüş yapılmıştır (*this* ilk ada gönderimde=28.41%; *it* ilk ada gönderimde=21.01%). Ayrıca, *this*'e göre, içeri geri dönüşlü okuma *it* ikinci ada gönderimde bulunduğu koşulda daha çok yapılmıştır (*this* ikinci ada gönderimde=26.42%; *it* ikinci ada gönderimde= 24.15%). İçeri geri dönüşlü (İng. Regression-in) okumadaki etkileşim bu analizde yine görüldü (bkz. Şekil 32; $z = 2.316$, $p=0.01$). *This*'in ilk ada gönderim koşulunda, *it*'e göre daha çok geri dönüş olmuştur (*this* ilk ada gönderimde=30.63%; *it* ilk ada gönderimde=21.03%; *this* ikinci ada gönderimde= 25.069%; *it* ikinci ada gönderimde= 23.25%).

Şekil 31. Artgönderim bölgesinde içeri dönüşlü okuma yüzdeleri

Şekil 32. Artgönderim bölgesinde dışarı çıkışlı okuma yüzdeleri

Bu deneyde içeri ve dışarı dönüşlü okuma sonuçlarının faktörler arasındaki etkileşimi gösterdiğine karar verildi.

Deneyin sonuçlarını özetlersek, *it*'in ikinci ada ve *this*'in birinci ada gönderimde bulunduğu koşullarda katılımcıların göz sabitlenmeleri uzun sürmüştür. Bir sonraki deneyin konusu, anadili İngilizce olan katılımcılardan cümleleri doldurmaları istendiğinde, *it* ve *this*'in öncülleri olarak hangi ad öbeğini tercih edecekleridir.

5.7 Deney 7: Çevrimdışı *It* ve *This*'li cümlelerin üretiminin İncelenmesi

Bu üretim deneyi katılımcıların bir önceki cümlede nesne konumundaki *it* ve *this*'in göndergesi olarak birinci mi yoksa ikinci ad öbeğini mi gönderge olarak tercih ettiklerini araştırmayı hedeflemiştir. Deney 6 sonuçlarına ve literatürdeki hipotezlere dayanarak (GUNDEL, HEDBERG ve ZACKARSKI 1993; GUNDEL, HEGART ve BORTHEN 2003; McCHARTHY, 1995) bu deneydeki hipotezler şuydu:

1. İkinci ad öbeği *this*'in öncülü olarak seçilir
2. Birinci ad öbeği *it*'in öncülü olarak seçilir

Bu hipotezleri sınamak için Deney 6'daki deney metinleri kullanılmıştır. Deney 4'ten farklı olarak *this* ve *it*'den sonraki cümleler silindi. Deney metinlerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

- 1- *Joseph put the wine glass next to the bottle. Before washing up, he grasped it/this by.....*
- 2- *Patricia put the lipstick next to the make-up bag. Before making up, she opened it /this by.....*

5.7.1 Katılımcılar

Bu deneyin verileri 21-24 yaşlarında 16 anadili İngilizce olan katılımcıdan toplandı. Katılımcılar Deney1 ve Deney 2'ye katılmamışlardır.

5.7.2 Deney deseni

Katılımcılar toplam 110 cümle tamamladılar: 40 cümle deney metni 60 dolgu cümle. İki dosya oluşturuldu ve her koşul bir kez dosyalarda verildi.

5.7.3 Deney Süreci

Katılımcılar 2 seans'da deneye alındı. Her seans'a sekiz katılımcı katıldı. Toplam deney süresi 60 dakika olarak verildi.

5.7.4 Veri Analizi

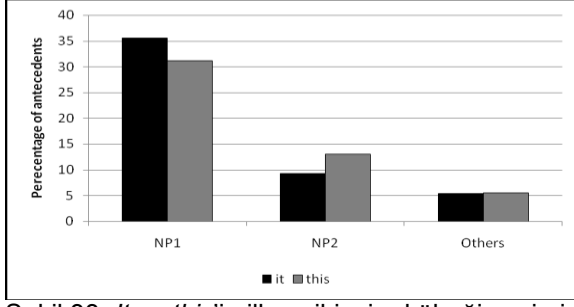
Metin tamamlama kategorileri Deney 6'daki öncül çeşitlerine göre belirlendi (bkz. aşağıdaki Kategori Kodlamaları). Göndergeleri belirgin olmayan ve cümle yapısı doğru olmayan kullanımlar 'diğer kategorisi' altında ele alındı. Göndergeleri belirgin olmayan ve okunaksız olan cümleler anadil okuyucusuna gösterildi. Anadil okuyucusu ile yapılan görüş alışverişi sonucunda bazı cümleler diğerleri kategorisi altında ele alındı.

It ve this'in Göndergelerinin Kategori Kodlamaları

1. *It* veya *this* ilk ad öbeğine gönderimde bulunuyorsa öncülleri ilk ad olarak kodlandı
  - *Cynthia put the skirt next to the shirt. Before packing, she held it by the waist, brushed it off and folded it neatly.*
  - *Madeleine put the chocolate box next to her safe. Before starting to work, she opened this by untying the ribbon and lifting the lid to reveal the chocolates inside.*
2. *It* veya *this* ikinci ad öbeğine gönderimde bulunuyorsa öncülleri ikinci ad olarak kodlandı
  - *Mary put the saucepan next to the wine bottle. Before pouring, she held it by its neck and then poured a liberal amount onto the chicken she was frying.*
  - *Dorian put the bike next to the pump. Before riding, he took this by the base and pumped up his tires.*
3. Diğer kategorisi:
  - *It* veya *this*'in öncülü belirgin değilse (örn. *Joanna put the picture next to the bunch of lavender. Before leaving, she hung it by the hook on the back right next to the window*); verilen metin ile ilintili değilse (örn. *Janice noticed her shoe next to her stereo. Before leaving, she moved it by so that it lay adjacent to her other shoe which was at the foot of her bed*).

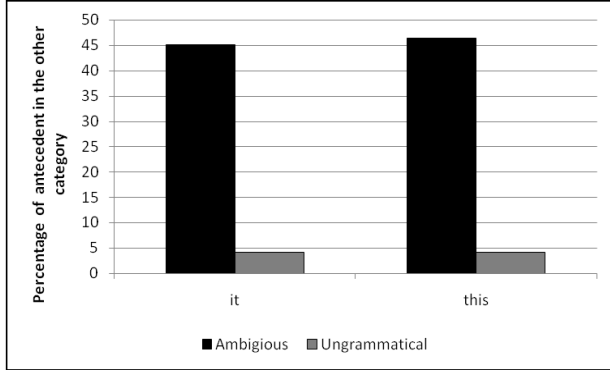
5.7.5 Sonuçlar

Logistic Regression analizi kullanıldı ve *this* ve *it*'in öncüllerin yüzdelik oranına göre bir model oluşturuldu (örn. *Joseph put the wine glass (NP1) next to the bottle (NP2)*). İlk ve ikinci ada cevap bağımsız değişken olarak ele alındı. Artgönderim ve cevap tercihi arasında etkileşim gözlemlendi (z value 2.584, p<.001; bkz. Şekil 33).

Şekil 33. *It* ve *this*'in ilk ve ikinci ad öbeği seçimi yüzdeleri

This'lerin %31.25'i ilk ada gönderimde bulunurken, *it*'te %35.6 ile ilk ada gönderim görüldü. %9.38 *it*, ikinci adı seçerken *this*'in bu koşuldaki kullanımı %13.13'tür. %5.47 *it* ve %5.63 *this* ise 'diğer kategori'nde toplanmıştır (bkz. Şekil 34).

Şekil 34. Üretim deneyinde 'diğer ktaegoris'i' yüzdeleri

Diğer kategorisinde hem *this*'in hem de *it*'in öncülü belirgin değildi (sırasıyla 46.48% ve % 45.07). %4.22 *it* ve %4.23 *this* doğru kullanılmamıştır.

Özetlersek, *this* ikinci ad öbeğine *it* ise birinci ad öbeği için seçilmiştir. Bu sonuç beklentiler doğrultusundadır.

5.8 *It* ve *This* Üzerine Genel Tartışma

It ve *this* üzerine yapılan deneylerde *it* ve *this*'in birbirinden farklı öncüllere gönderimde bulunması beklenmekteydi. Deney 1 (bkz. 5.1), Deney 2 (bkz. 5.2) ve Deney (bkz. 5.3) ile *this* ve *it*'in önerme ve ad öbeğini öncül aldıklarını araştırdık. *This*'in bir önermeyi tercih edeceği, *it*'in ise bir ad öbeğini seçmesi hipotezimizdi. Deney 1'de (bkz 5.1) iki faktör arasındaki etkileşim ilk okumada bağlaç ve ikinci okumada son bölgelerde gerçekleşmiştir. Önermeyi öncül alan *this* koşulunda göz sabitlemeleri *it*'e göre daha uzundur. Ad öbeğine gönderimde bulunan *it* koşulunda göz sabitlemeleri *this*'e göre daha uzundur. Bu beklentimizin tersi yönünde bir bulgudur. Diğer bir göz izleme ölçümü olan dışa geri dönüşlü okuma analizinde ise beklentilerimizin doğrultusunda fakat ilk okuma ve ikinci okumadaki sonucunun tam tersi yönünde bir bulgu bulduk. Yani katılımcılar *this*'i önermeye *it*'i ise ad öbeğine gönderimde bulunduğu koşulunda tercih ediyorlardı. Deney 1'deki deney metinleri sadeleştirilerek Deney 2 yapıldı.

Deney 1'de gözlenen dışa geri dönüşlü okuma analizindeki etkileşim deseni Deney 2'deki (bkz. 5.2) son bölgedeki ilk okuma, belirsizlik çözümlene bölgesindeki geri dönüşlü okuma ve bağlaç bölgesindeki toplam okuma ölçümlerindeki etkileşim deseniyle aynı olduğu saptandı. Bu etkileşime göre *this* önermeyi öncül alırken *it* ad öbeğini tercih eder. Deney 1'deki dışa dönüşlü okuma ve Deney 2'deki tüm göz hareketleri bu sonucu desteklemektedir. Bu bulgudan bir kez daha emin olmak için üretim deneyi tasarlandı. Deney 3 (bkz. 5.3) üretim deneyinde ise katılımcıların *this* ve *it* için aynı öncül tercihi gözlenmiştir. Bu bulgu WEBBER'in ve McCARTHY'nin (1995) *this*'in önermeyi, *it*'in ise ad öbeğini tercih ettiği görüşlerini desteklemektedir. SAG ve HANKAMER (1994)'in 'deep' ve 'surface anaphora' tanımlamaları ile karşılaştırdığımız *this*'in 'deep anaphora' *it*'in 'surface anaphora' olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle, *this* söylemde ortaya çıkan önermeyi öncül olarak 'deep anaphora', *it* ad öbeğini öncül olarak 'surface anaphora'dır.

Deney 4 (bkz. 5.4) ve Deney 6'da (bkz. 5.6) *it* ve *this* öncül tercihi ve farklılıklarını ad öbeği koşulunda inceledi. Böylece *it* ve *this* farklılıklarını bütünsel olarak ele alamamızı sağladı. Sözü edilen deneylerde, *it*'in ilk ad öbeğini ve *this*'in ise ikinci ad öbeğini öncül alması beklenmekteydi. Beklentilerimizin doğrultusunda, Deney 4'te ilk okuma ve geri dönüşlü okuma ölçümlerinde etkileşim görüldü. Bu etkileşime göre *this*'in ilk adı öncül aldığı koşulda göz sabitlenmesi *it*'e göre uzundu. *This*'e göre *it*'in okunması ilk ad öbeğine gönderimde daha kolaydı. Yani *it this*'e göre ad öbeği koşulunda daha kolay işlemlendi. Deney 5 (bkz. 5.5) ve Deney 7 (bkz. 5.7) üretim deneyleri bu bulguyu daha da destekledi ve bu artgönderim ifadelerinin öncül seçimlerini daha açık bir şekilde sundu. Deney 4 (bkz. 5.4), Deney 5 (bkz. 5.5), Deney 6 (bkz. 5.6) ve Deney 7 (bkz. 5.7)'deki bulguları bu artgönderim ifadelerinin öncül tercihlerinde katı bir belirginlik açıklamasının (İng. saliency account) yeterli olmayacağı yönündedir. Psikodilbilim çalışmalarında, katı belirginlik açıklamasına göre özne odak oluşturmakta baskındır ve artgönderim ifadelerinin öncüllerinin seçilmesinde öncelik ve tercih edilen faktör özne durumundaki ad öbeğidir (bkz. CRAWLEY, STEVENSON ve KLEINMANN, 1990; HUDSON-D'ZMURA ve TANENHAUS 1998; JARVIKIVI ve diğ., 2005). Bu çalışmadaki bulgular, hem öznenin hem de nesnenin kullanılan artgönderim ifadesine göre bir sonraki cümlede konusal olabileceğini göstermektedir. Bu da CLIFTON ve FERREIRA'nın (1987) hipoteziyle örtüşmektedir: Özne ve nesne odak oluşturabilir. Ayrıca, *it* ve *this* üzerine bu çalışmadaki bulgumuz SCHMIDT ve diğ. (2005) ve KAISER ve TRUESWELL (2008)'deki düşünceyle de örtüşmektedir. Söz konusu çalışmalarda, artgönderim çözümlemesinde sadece 'saliency account'a bakılmaması gerektiği, yeterli bağlamsal bilgiye ulaşmadan çözümlemenin yapılamayacağıdır. Bizim deneylerimiz de bu savı desteklemektedir. Katılımcılar çözümülemeyi belirsizliğin ortadan kaldırıldığı bölümde hemen yapmaktadırlar.

It ve *this* üzerine anadil konuşucularıyla yaptığımız metin anlama deney bulguları artgönderim bilişsel işlemlenmesinin belirginlik ile değil anlambilimsel faktör yani artgönderim ve öncülü arasındaki anlam ilişkisi ile gerçekleştiğini göstermektedir. Bu işleme çoğunlukla belirsizliğin çözümlendiği bölgede gerçekleşmiştir. Bu da anadili İngilizce olan katılımcıların artgönderim ifadelerinin öncüllerini hemen kesinleştirmek istediklerini göstermektedir.

6.0 ANADİLİ TÜRKÇE, YABANCI DİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA YAPILAN *IT* VE *THIS* ÜZERİNE DENEYLER

Yukarıda Bölüm 5'de sunulan *it* ve *this* üzerine deneylerin aynısı (bkz 5.1- 5.7), anadili Türkçe, yabancı dili İngilizce olan üniversite öğrencileriyle yapılmıştır. Söz konusu deneylerin analizleri halen devam etmektedir. Bu nedenle aşağıda sadece uygulamadaki farklılıklar bakımından betimlenmiştir.

6.1. Deney 1: *It* ve *This*'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

Bu deneyin koşulları 5.1'deki Deney 1 ile aynıdır. Yalnız cümlelerdeki deney cümelerindeki özel adlar Türkçe adlar ile değiştirilmiştir.

6.1.1 Yöntem

It ve *this* üzerine yapılan deneylerin hepsinde anadili Türkçe, yabancı dili İngilizce olan katılımcıların bilmedikleri kelimeler mevcuttu. Bilinmeyen kelimelerin etkisini deneylerden azaltmak için katılımcılara deneyde her deneyden önce deneyde geçen kelime listesi gönderildi ve katılımcılardan bu kelimelerin anlamlarını çalışmalarını istendi. Deneye geldiklerinde ise kelimelerin anlamlarını bilip bilmedikleri tekrar kontrol edildi. Eğer bilmiyorlarsa onlarla o gün deney yapılmadı. Katılımcıların gönüllülükleri esas alınarak yeni bir güne randevu verildi.

6.1.2 Katılımcılar

Gazi Üniversitesi İngiliz Dili Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden oluşan katılımcıların dil seviyelerini sabit tutmak için 3. ve 4. sınıf öğrencilerden veri topladı. Bu öğrencilerle deneylere başlamadan önce ayrı bir günde ODTÜ Hazırlık Okulu İngilizce seviye tesbit sınavı uygulandı. Bu sınavdan 75 ve üzeri alan olan öğrenciler deney kabul edilmedi. Katılımcı sayısı 40'tır.

6.2 Deney 2: *It* ve *This*'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin Daraltılmış Bağlamda İncelenmesi

Bu deneyin koşulları 5.2'deki Deney 2 ile aynıdır. Deney cümlelerinde yukarıda anılan değişiklikler yapılmıştır.

6.2.1 Yöntem

Bu deneyde Bölüm 6.1.2'de betimlenen uygulama yapılmıştır.

6.2.2. Katılımcılar

Deneye Gazi Üniversitesi 3. ve 4. sınıf öğrencileri katılmış ve dil yeterlilikleri Bölüm 6.1.2'de anıldığı gibi ölçülmüştür. Katılımcı sayısı 40'dır.

6.3 Deney 3: Çevrimdışı *It* ve *This*'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi

Bu deneyde katılımcılara Deney 3'te (bkz. 5.3) kullanılan metinler verilmiştir. Deneyden örnek cümleler şöyledir:

- 1- The Emperor built a huge castle. *It/ This*.....
- 2- Nilay pruned the bonsai tree. *It/this*.....

6.3.1 Yöntem

Bu deneyde Bölüm 6.1.2'de betimlenen uygulama yapılmıştır.

6.3.2. Katılımcılar

Deneye Gazi Üniversitesi 3. ve 4. sınıf öğrencileri katılmış ve dil yeterlilikleri Bölüm 6.1.2'de anıldığı gibi ölçülmüştür. Katılımcı sayısı 16'dır.

6.4. Deney 4: Özne Konumundaki *It* ve *This*'in İki Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

Bu deneydeki koşullar, Bölüm 5.4, Deney 4'teki ile aynıdır.

6.4.1 Yöntem

Deneyde Bölüm 6.1.2'de betimlenen uygulama yapılmıştır.

6.4.2 Katılımcılar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinin katıldığı bu deneyde, dil seviyelerini sabit tutmak için 3. ve 4. sınıf öğrencilerden veri topladı. Hazırlık geçme sınavı 80 ve üstü öğrencilerin verileri deneye katıldı. Katılımcı sayısı 40'tır.

6.5. Deney 5: Çevrimdışı *It* ve *This*'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi

Bu deney Bölüm 5.5, Deney 5'teki ile aynı amacı taşımaktadır.

6.5.1 Yöntem

Deneyde Bölüm 6.1.2'de betimlenen uygulama yapılmıştır.

6.5.2. Katılımcılar

Deneye Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden 16, 3. ve 4. Sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin dil seviyelerini tespit etmek için Bölüm 6.4.2'deki uygulama izlenmiştir.

6.6 Deney 6: Nesne Durumundaki *It* ve *This*'in Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

Bu deneyin koşulları Bölüm 5.6, Deney 6 ile aynıdır.

6.6.1 Yöntem

Deneyde Bölüm 6.1.2'de betimlenen uygulama yapılmıştır.

6.6.2 Katılımcılar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi 3. ve 4. öğrencilerinden 40 katılımcı ile deney yapılmıştır. Öğrencilerin dil seviyelerini tespit etmek için Bölüm 6.4.2'deki uygulama izlenmiştir.

6.7 Deney 7: Çevrimdışı *It* ve *This*'li Cümlelerin Üretimini İncelenmesi

Deney 7, Bölüm 5.7'deki deney ile aynıdır.

6.7.1 Yöntem

Deneyde Bölüm 6.1.2'de betimlenen uygulama yapılmıştır.

6.7.2. Katılımcılar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi 3. ve 4. öğrencilerinden 16 katılımcıdan veri toplanmıştır. Öğrencilerin dil seviyelerini tespit etmek için Bölüm 6.4.2'deki uygulama izlenmiştir.

7.0 ANADİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA *IT* VE *THAT* ÜZERİNE YAPILAN DENEYLER

Mevcut alanyazındaki *that*'in *this* gibi farklı öncülleri tercih ettiği ileri sürülmüştür (bkz. McCHARTHY, 1995; WEBBER, 1988; BROWN-SCHMIDT, BYRON ve TANENHAUS, 2005). Bu çalışmalara baktığımızda *that* de *this* gibi *it*'den öncül ve ad öbeği tercihinde ayrılmaktadır. Bu çalışmalara göre *it* bir ad önermesini seçerken *that* önermeyi öncül olarak seçmektedir. McCHARTHY'nin çalışmasında ayrıca *that*, *this* gibi odakta olmayan ad öbeğini tercih etmektedir. McCHARTHY'nin *that* örneğini düşündüğümüzde *that* ikinci ismi değil birinci ismi tercih eder (örn. *You entered into a tiny little hallway and the kitchen was off that* (s. 273)). Ad öbeğiyle ilgili deneylerde, acaba *that* için odak ilk ad öbeği mi yoksa ikinci ad öbeğini sorusu da incelendi. Bütün bunların araştırılması için *it* ve *this* deneylerinde anadili İngilizce olan katılımcılarla kullanılan aynı deney metinleri ve deney sürecini gerçekleştirildi.

7.1 Deney 1: *It* ve *That*'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

It'in ad öbeğini *that*'in ise önermeyi öncül seçtiği hipotezini sınamak için 2x2 deney deseni tasarlanmıştır: (artgönderim ifadeleri: *it*x*that*) ve (öncül türleri: önerme x ad öbeği). Deney 1'deki deney koşulları Bölüm 5.1'deki Deney 1 ile koştuttur.

7.1.1 Katılımcılar

Deney verileri yaşları 21-24 arasında değişen ve anadili İngilizce olan 40 kişiden toplanmıştır. Katılımcılar deneyin amacını bilmiyorlardı.

7.2. Deney 2: *It* ve *That*'in Önermeye veya Ad Öbeğine Gönderiminin Daraltılmış Bağlamda İncelenmesi

It'in ad öbeğine *that*'in ise önermeyi öncül seçtiği hipotezini sınamak için bağlamsal bilgiler kısaltılarak 2x2 deney deseni tasarlanmıştır: (artgönderim ifadeleri: *it*x*that*) ve (öncül türleri: önerme x ad öbeği). Deney 2'deki deney koşulları Bölüm 5.2'deki Deney 2 ile koştuttur.

7.2.1 Katılımcılar

Yaşları 21-24 arasında değişen ve anadili İngilizce olan 40 kişiden toplanmıştır. Katılımcılar deneyin amacını bilmiyorlardı.

7.2.2 Deney işlemleri

Deney işlemleri Bölüm 5.2, Deney 2 ile aynı tutulmuştur.

7.3 Deney 3: Çevrimdışı *It* ve *That*'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi

It ve *that*'in öncül tercihleri üretim deneyinde de farklılaşacağı hipotezini sınamak için Deney 2'de kullanılan deney metinleri kullanıldı. Deney 2'deki metinler ve koşullar *it* ve *that* içermeleri dışında Bölüm 5.3, Deney 3 ile koşuttur.

7.3.1 Katılımcılar

Bu deneyin verileri 21-24 yaşlarında 16 anadili İngilizce olan katılımcıdan toplandı. Katılımcılar Deney1 ve Deney 2'ye katılmamışlardır.

7.4. Deney 4: Özne Konumundaki *It* ve *That*'in İki Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

Bu deneyde *it*'in ikinci ad öbeğine, *that*'in ise ilk ad öbeğine gönderimde bulunacağı hipotezimizdir. Deneyde, metinlerin *it* ve *that* içermeleri dışında koşullar Bölüm 5.4, Deney 4 ile koşuttur.

7.4.1 Katılımcılar

Anadili İngilizce olan 21-24 yaşlarındaki üniversite öğrencileri deneye katılmışlardır.

7.5. Deney 5: Çevrimdışı *It* ve *That*'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi

Bu Deneyde Bölüm 5.5, Deney 5'teki metinler *this that* ile değiştirilerek kullanılmıştır.

7.5.1 Katılımcılar

Anadili İngilizce olan 21-24 yaşlarındaki üniversite öğrencileri deneye katılmışlardır.

7.6 Deney 6: Nesne Durumundaki *It* ve *That*'in Ad Öbeğine Gönderiminin İncelenmesi

It'in ikinci ad öbeğine *that*'in ise ilk ad öbeğine gönderimde bulunacağı hipotezini test etmek için Bölüm 5.6, Deney 6'daki koşullar uygulandı.

7.6.1 Katılımcılar

Anadili İngilizce olan 21-24 yaşlarındaki üniversite öğrencileri deneye katılmışlardır.

7.7 Deney 7: Çevrimdışı *It* ve *this*'li Cümlelerin Üretiminin İncelenmesi

It'in ikinci ad öbeğine *that*'in ise ilk ad öbeğine gönderimde bulunacağı hipotezini üretim deneyinde de sınamak için Deney 6'daki metinleri kullanılmıştır. Koşullar Bölüm 5.7, Deney 7 ile koşuttur.

8.0 ANADİLİ TÜRKÇE, YABANCI DİLİ İNGİLİZCE OLAN KATILIMCILARLA YAPILAN VE ANALİZİ DEVAM EDEN *IT* VE *THAT* ÜZERİNE DENEYLER

Yukarıda Bölüm 7'de sunulan *it* ve *that* üzerine deneylerin aynısı (bkz Bölüm 7.1-7.7), anadili Türkçe, yabancı dili İngilizce olan öğrencilerle yapılmıştır. Herbir deney 40 öğrenciyle yapılmıştır. Katılımcılar Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İngilizce Öğretmenliği lisans programı öğrencileridir.

Bölüm 6.0'da verilen deney metinlerinin aynısı kullanılmıştır. 6.0'daki deney metinlerinden farklı olarak *this* yerine *that* kullanılmıştır.

9.0 GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bu proje kapsamında yapılan deneylerin kısaca bir kez daha sonucunu özetlemek istersek, *this* ve *that* üzerine yapılan Deney 1 (bkz. 2.1) ve Deney 3 (bkz. 2.4) bu işaret adlarının sağ sınırdaki olay yapısına ulaşabildiklerini, sol sınırdaki olay yapısına gönderimde bulunan koşullarda ise katılımcıların göz hareketlerinde sabitlemeler uzamıştır. Bu da bu adlara sol sınırdaki olay yapısının kapalı olduğunu göstermektedir. Üretim deneyi (bkz. 2.3), eğer sol sınıra işaret adıyla gönderimde bulunmak istenirse seçilen işaret adının *that* değil *this* olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bulgu *that*'in odak merkezli *this*'in ise niyet odaklı, yani yazarın niyetine göre metin bölgelerine ulaşılabilirliğinin değişebileceğini göstermiştir. Ama yine üretim deneyinde de görülen her iki metin işaret adının sağ sınırı seçmesidir.

It ve *this* üzerine yapılan deneylerde ise bu ifadelerin farklı öncülleri tercih ettiğidir ve bu bulgu üretim deneyleriyle desteklenmiştir. Deney 1 (bkz. 5.1), Deney 2 (bkz. 5.2) ve Deney 3 (bkz. 5.3) *it* ve *this*'in önerme ve ad öbeği öncül tercihini inceleyerek, *this*'in önermeye *it*'in ise ad öbeğine gönderimde bulunmasının katılımcılar tarafından tercih edildiğini göstermiştir. Deney 4 (bkz. 5.4), Deney 5 (bkz. 5.6), Deney 6 (bkz. 5.7) ve Deney 7 (bkz. 5.8) *it* ve *this*'in öncül tercihlerindeki farklılıkların ad öbeği koşullarında da ortaya çıktığını gösterdi. Bu deney sonuçlarında her zaman ilk ad öbeğini *it*'in, ikinci ad öbeğini *this* öncül olarak seçtiğini gözlemlendi. *This*'in öncül seçimlerinin *it*'e göre daha net farklılık gösterdiği de gözlemlenmiştir.

This ve *that* ile yapılan deneylerin bulgularının kuramsal katkıları şöyle sıralayabiliriz: (1) Sağ sınırın işaret adlarına her zaman açık olduğu ve WEBBER 1988'in sağ sınır kuramının desteklediği görülmüştür. Bu LASCARIDES ve ASHER (2008)'in sol sınıra ulaşılabilirlik kuramını çürütmektedir. (2) *That* ve *this*'in metin işlemlerindeki fonksiyonlarının sözlü söylemdeki işlevlerinden ayrıştırılması gerektiği gösterilmiştir. Sözlü söylemde uzak bir nesneye gönderimde bulunan *that* aynı işlemi yazılı söylemdeki sol sınıra yapmadığı gözlemlendi. Bu da McCHARTHY (1995) ve PETCTH-TYSON (1996)'nın *that*'in odakta olmayan uzak bir öbeği odağa getirir düşüncesini sorgulamamız gerektiğini göstermektedir. (3) Artgönderim ifadelerinin işlevlerinin tanımlanmasında kısa belleğin okumadaki görevinin dikkate alınması gerektiğini gösteriyor.

Diğer taraftan, *it* ve *this* üzerine yapılan deneylerin alandaki çalışmalara katkısını şöyledir: (1) Araştırma, alanyazında metin işaret ve adıl konumundaki *it*'in yazılı söylemde farklı öncüller seçtiği hipotezini doğrulayarak (WEBBER, 1991) bu ifadelerin işleme sürelerinin birbirinden farklı olduğunu gösterdi. Bu da ARIEL (2004)'in ifadelerin aynı öncüle gönderimde bulunduğu ve bilişsel işlemlerinin aynı olduğu hipotezini çürütmüştür. (2) Öznenin belirgin olduğu ve söylem konusunda öznenin tercih edileceği fikrini çürütmüştür. Bu da Centering Theory'de öznenin her zaman öncül olarak tercih edildiği savının sorgulanması gerektiği ve artgönderim ifadelerinin türüne göre odak belirlenebileceği ve değişebileceğini göstermiştir. (3) Bulgular, artgönderim ifadelerinde morfo-sentaktik olmayan bir özelliğin kodlu olabileceği ve ona göre öncül belirlendiği ve bu öncül belirleme işleminde üç faktörün rol aldığı görülmüştür: (a) artgönderim ifadesinin türü (*this* veya *it*) (b) öncülün özelliği (önerme veya ad öbeği); (3) öncül ile artgönderim arasındaki anlamsal bağlantı.

Proje çalışmalarında halen analiz aşamasında olan deneyler bulunmaktadır. Bu deney gruplarından bir tanesi anadili Türkçe yabancı dili İngilizce olan katılımcılarla yapılan *this* ve *that* deneyleridir. Bu deneylerde beklentimiz, yabancı dil konuşucularının anadil konuşucularından farklı bir bilişsel işleme kullanmasıdır. Eğer farklı bir işleme gözlemlersek bu bulgu FELSER ve ROBERTS (2007, 2006) ve MARINIS (2003)'ün çalışmalarındaki anadil kullanıcısıyla ikinci dil kullanıcısı arasında işlemede farklılıklar vardır ve ikinci dil kullanıcısı anadil konuşucusu seviyesine ulaşamamaktadır hipotezlerini destekleyecektir. Deneylerde bir diğer beklenti, yabancı dil kullanıcılarının sol sınırdaki olay yapısını işlemede zorluk çekmeyecekleridir. Bunun nedeni betimsel ve kuralcı dilbilgisi arasındaki fark olabilir. Diğer bir deyişle, işaret adlarından bir tanesi her zaman uzağı işaret eder kurallarının metin işaret adlarına da uygulanmasını görebiliriz.

Anadili Türkçe yabancı dili İngilizce olan katılımcılarla yapılan diğer deneyler, *it* ve *this*'in (bkz. Bölüm 6) ve *it* ve *that* (bkz. Bölüm 7) öncül tercihlerinin karşılaştırılmasıdır. Yine bu deneyler sonucunda söz konusu katılımcıların anadil konuşucularından farklı öncül tercihi ve bilişsel

işleme stratejileri olacağını düşünmekteyiz. Bu farkın özellikle *this* ve *that* koşullarının işlenmesinde ortaya çıkacağı beklenmektedir.

Anadili İngilizce olan katılımcılarla *it* ve *that* deneylerinin (bkz. Bölüm 7) analizi sürmektedir ve bu deneylerde anadil konuşucularının *it* ve *that* için asimetric bir öncül tercihleri izleyeceklerini bekliyoruz. Yani birbirinden farklı öncülleri tercih edeceklerini düşünüyoruz.

Proje çalışması, metin işaret adları araştırmalarının yöntemleriyle ilgili bazı noktaları ortaya çıkarmıştır. Alanyazındaki bulgular ve hipotezlerin yanısıra araştırmacıların deneylerden önce kendi derlem analizlerini yapmaları önemlidir. Böylece araştırılan konuyu hipotezlerden bağımsız olarak düşünebilecekler ve kullanım çeşitliliklerine göre deney metinlerini ve faktörleri belirleyebilirler. Öte yandan, herhangi bir şekilde derlemden faktörler kontrol altına alınmadan deney metinleri kullanılmamalıdır. Deney değişkenleri 2x2'nin üzerine çıkmamalıdır ve sadece çevrimiçi okuma deney sonuçları yeterli değildir. Bu sonuçların çevrimdışı ve derlem analizleriyle desteklenmesi gerekmektedir.

Bu raporda sözü edilen çalışmaların devamı olarak, ileride hem Türkçe hem İngilizce söylem bağlaçlarının işlenmesi incelenecektir. Söylem bağlaçlarını içeren deney cümleleri üretilecek ve göz izleme cihazıyla bu deneyler yapılacaktır. Daha sonra metin işaret adları ile söylem bağlaçlarının işlenmesini karşılaştıran okuma deneyleri yapılarak çözümleme farklılıkları irdelenecektir. Böyle bir çalışmaya başlamadan seçilen metinlerin mutlaka birden fazla anadil konuşucusuna gösterilmesi gerekmektedir. Araştırma yöntemi bakımından da bu konuda şunları vurgulamak isteriz: diller arası karşılaştırmada, metinlerin iki dilde tutarlı ve uyumlu olması gerektiğine özen gösterilmelidir. Eger tutarlı metinler oluşturulamıyorsa diller kendi içerisinde incelenmelidir.

Bu çalışma çerçevesinde *this* ve *that*'in önerme ve ad öbeğini öncül seçimi irdelenmiştir. Adıl konumundaki metin işaret adlarının yanısıra aynı biçimbirimler belirleyici konumundaki özellikleri sözlü, yazılı ve görsel söylemde göz izleme cihazı kullanarak öncül seçimleri incelenmelidir. Bu tür bir incelemede ton ve mimiklerin rolü irdelenmelidir.

Son olarak, bu çalışmada Türkçe ve İngilizcede karşılaştırmalı olarak metin işaret adları ile tümcebilgisi ilişkisi üzerinde durulmamıştır. Bu bakımdan tümcebilgisi ve bağlama kuramlarının sınırdığı metin işaret adlarıyla ilgili yeni araştırmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Anderson, A., Garrod, S.C., Sanford, A. J. (1983). The accessibility of pronominal antecedents as a function of episode shifts in narrative text. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 3, 427-440.
- Ariel, M.(1988) Referring and accessibility. *Journal of Linguistics*, 24, 65-87.
- Ariel, M. (1996) Referring expressions and the +/- coreference distinction. In: Fretheim, T., Gundel, J.K (Eds.), *Accessing Contexts with Intonation*. Philadelphia: John Benjamins, 13-25.
- Ariel, M. (2004) Accessibility marking: Discourse functions, discourse profiles, and processing cues. *Discourse Processes*, 37(2), 91-116
- Ashby, J., Treiman, R., Kessler, B., Rayner, K. (2006) Vowel processing during silent reading: Evidence from eye movements. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory & Cognition*, 32, 416-424.
- Asher, N. (1987) A typology for attitude verbs and their anaphoric properties. *Linguistics and Philosophy*, 10, 125-197.
- Asher, N. (1993) *Reference to Abstract Objects in Discourse*. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Asher, N., Lascarides, A. (2003) *Logics of Conversation*. Cambridge University Press.
- Belanger, S. (2004). Processing of deep and surface anaphors. A replication and extension of Tanenhaus, Carlson & Seidenberg (1985). *Toronto Working Papers in Linguistics* 22: 140
- Bosh, P., Katz, G., Umbach, C. (2007) The non-subject bias of German demonstrative pronouns. In: Schwartz-Friesel, M., Consten, M. and Kneess, M. (Eds.), *Anaphors in Text: Cognitive, formal, Applied Approaches to Anaphoric Reference*. Philadelphia: John Benjamins, 21-36.
- Bonfiglioli, C., Finocchiaro, C., Gesierich, B., Rositani, F., Vescovi, M. (2009) A kimeratic approach to the conceptual representations of *this* and *that*. *Cognition*, 112 (2), 270-274.
- Brown-Schmidt, S., Byron, D., Tanenhaus, M.K. (2005) Beyond salience: interpretation of personal and demonstrative pronouns. *Journal of Memory and Language*, 53, 292-313.
- Britton, B. K., Glynn, S. M., Mayer, B. J. F., Penland, M. J. (1982) Effects of text structure on use of cognitive capacity during reading. *Journal of Educational Psychology*, 74, 51-61.
- Chace K. H., Rayner K., & Well, A.D. (2005) Eye movements and phonological parafoveal preview: Effects of reading skill. *Canadian Journal of Experimental Psychology*, 59, 209-217.
- Chafe, Wallace L. (1994) *Discourse, Consciousness, and Time: The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*. Chicago: University of Chicago Press.
- Conte, M. E. (1992) Deixis textuelle et Deixis am Phantasma. In: Anshüttz, S.R. (Ed.), *Texte, Satze, Worter und Moneme. Festschrift für Klaus Heger zum 65. Geburtstag*, Heidelberger Orientverlag, 153-61.
- Cornish, F. (2007) Indirect anaphora in English and French: Marginal rarity, or unmarked norm? Some psycholinguistic evidence. In: Schwartz-Friesel, M., Consten, M., Kneess, M. (Eds.), *Anaphors in Text: Cognitive, Formal, Applied Approaches to Anaphoric Reference*. Philadelphia: John Benjamins, 21-36.
- Çokal, D. (2005) *A Contrastive Analysis of the Pronominal Usages of this and that in Academic Written Discourse*, (Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Çokal, D., Ruhi, Ş. (2006) Discourse deixis in L2 English writing: Implications for researching interlanguage demonstrative systems. Paper presented at the 16th Annual Conference of the European Second Language Association, Antalya, Turkey, September 13-16, 2006.
- Cornish, J. (1999) *Anaphora, Discourse and Understanding. Evidence from English and French*. Clarendon Press. Oxford.
- Crawley, R. A., & Stevenson, R. J. (1990) Reference in single sentences and in texts. *Journal of Psycholinguistic Research*, 19, 191-210.
- Crawley, R. A., Stevenson, R. J., Kleinman, D. (1990) The use of heuristic strategies in the interpretation of pronouns, *Journal of Psycholinguistic Research*, 19, 245-264.
- Clark H & Sengul, C.J (1979). In search of referents for nouns and pronouns. *Memory and Cognition*, 7, 35-41.
- Clifton, C. and Ferreira, F. (1987). Discourse structure and anaphora: Some experimental results. In: Coltheart, M. (Ed.), *Attention and Performance, xii. The Psychology of Reading*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Diessel, H. (2002) *Demonstratives, Form, Function and Grammaticalization*. Amsterdam: Benjamins.
- Diessel, H. (2006) Demonstratives, joint attention, and the emergence of grammar. *Cognitive Linguistics*, 17, 4, 463-489.
- Ehlich, K. (1982) Anaphora & deixis: Same, similar or different? In: Jarvella, R.J. & Klein, W. (Eds.), *Speech, Place and Action*. New York: John Wiley, 315-338.

- Ferreira, F., Clifton, C. (1986) The independence of syntactic processing. *Journal of Memory and Language*, 25, 348-368.
- Felser, C., L., Roberts. (2007). Processing wh-dependencies in a second language: cross-modal priming study. *Second Language Research*, 23, 9-36.
- Fillmore, C.J. (1997) *Lectures on Deixis*. Stanford: CSL publications.
- Fossard, M., Rigalleau, P. (2005) Referential accessibility and anaphora resolution: The case of French hybrid demonstrative pronoun celui-ci/ celle-ci. In: Antonio, B., McEnery, T., Ruslan, M. (Eds), *Anaphora Processing. Linguistic, Cognitive and Computational Modelling*. Philadelphia: John Benjamins, 283-303.
- Fossard, M. (2003) *Cognitive Aspects at Issue in the Processing of Demonstrative Expressions Used Anaphorically*. http://cordis.europa.eu/data/PROJ_FP5.
- Fox, B. (1987) *Discourse Structure and Anaphora*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Garrod, S., Sanford, A. (1977) Interpreting anaphoric relations: The integration of semantic information while reading. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 16, 77-90.
- Garrod, S., Freudenthal, D., Boyle, E. (1994) The role of different types of anaphor in the on-line resolution of sentences in a discourse. *Journal of Memory and Language*, 33, 39-68.
- Garrod, S. & Sanford, A.J. (1994) Resolving sentences in a discourse context: How discourse representation affects language understanding. In M. Gernsbacher (Ed.) *Handbook of Psycholinguistics*: New York; Academic Press, 675-698.
- Gernsbacher, M. A., Givón, T. (1995) *Coherence in Spontaneous Text*. Amsterdam: John Benjamins.
- Givón, T. (1983) Topic continuity in spoken English. In: Givón, T. (Ed.), *Topic Continuity in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins, 345-363.
- Givón, T. (1995) *Functionalism and Grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- Golding, J. M., Millis, K. K., Hauselt, J., Sego, S. A. (1995) The effect of connectives and causal relatedness on text comprehension. In: R. F. Lorch, E. J. O'Brien (Eds.), *Sources of Coherence in Reading*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 127-143.
- Graesser, A. C., Millis, K. K., & Zwaan, R. (1997) Discourse comprehension. *Annual Review of Psychology*, 48, 163-189.
- Grosz, J.B., Sidner, L.C. (1986) Attention, intention and the structure of discourse. *Computational Linguistics*, 12, 175-202.
- Grosz, J.B., Joshi, A., Weinstein, S. (1995) Centering: A framework for modelling the local coherence of discourse. *Computational Linguistics*, 21(2), 203-226.
- Grundy, P. (1995) *Doing Pragmatics*. London: Edward Arnold.
- Gundel, J. K., Hedberg, N. & Zacharski, R. (1988). The generation and interpretation of demonstrative expressions. *Proceedings of the XIIth International Conference on Computational Linguistics*. John Von Neumann Society for the Computing Sciences, Budapest, 216-221.
- Gundel, J. K., Hedberg, N., Zacharski, R. (1993) Cognitive status and the form of referring expressions in discourse. *Language*, 69, 274-307.
- Gundel, J. K., Hedberg, N., Zacharski, R. (2004) Demonstrative pronouns in natural discourse. Paper presented at the *Fifth Discourse Anaphora and Anaphora Resolution Colloquium, Sao Miguel, Portugal, Sept. 23-24, 2004*. http://www.sfu.ca/~hedberg/GHZ_DAARC2004Final.pdf.
- Gundel, J., Hegarty, M., Borthen, K. (2003). Cognitive Status, Information Structure, and Pronominal Reference to Clausally Introduced Entities. *Journal of Logic, Language and Information* 12, 281-299.
- Gross, B.A., Joshi, A., Weinstein, S. (1997) Centering, A framework for modeling the local coherence of discourse. *Computational Linguistics*, 21, 203-225.
- Henderson, J.M., Dixon, P., Peterson, A., Twilley, L.C., Ferreira F. (1995) Evidence for the use of phonological representations during transsaccadic word recognition. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 21, 82-97.
- Hidmarch, J. & Heath, C. (2000). Embodied reference: A study of deixis in workplace interaction. *Journal of Pragmatics*, 32, 1855-1878.
- Holler, A., Irmen, L. (2007) What happens beyond the right frontier? – An empirical study. *DAARC, LNAI 4410*, 15-27.
- Hudson-D'Zmura, S.B., Tanenhaus, M.K. (1998). Assigning antecedents to ambiguous pronouns: The role of the center of attention as the default assignment. In: Prince, E., Joshi, A., Walker, M. (Eds.). *Centering in Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Inhoff, A., Radach, R., Eiter, B., Juhasz, B. (2003) Distinct subsystems for the parafoveal processing of spatial and linguistic information during eye fixations in reading. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 56, 803-827.
- Jakobson, R. (1960) Closing statements: Linguistics and Poetics. In: Sebeok, T. A. (Ed.), *Style in Language*. Cambridge Massachusetts: MIT Press.

- Jarvella, R. J., Klein, W. (1982) *Speech, Place and Action: Studies in Deixis and Related Topics*. Chichester: John Wiley.
- Järvikivi, J., Gompel, R. P. van, Hyönä, J., R., Bertram, (2005) Ambiguous pronoun resolution: Contrasting the first-mention and subject-preference accounts. *Psychological Science*, 16(4), 260–264.
- Juhasz, B. , Pollatsek, A., Hyöna, J. Drieghe, D., Rayner, K. (2008) Parafoveal processing within and between words. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 1, 1-21.
- Juhasz, B. J., White, S. J., Liversedge, S. P., Rayner, K. (2008) Eye movements and the use of parafoveal word length information in reading. *Journal of Experimental Psychology Human Perception Performance*, 34, 1560–1579.
- Kaiser, E., J., Trueswell (2003) Dividing up referential labor: Finnish pronouns and demonstratives in on-line processing. *Proceedings of the 9th Annual Conference on Architectures and Mechanisms for Language Processing*, 25–27 August 2003, Glasgow, 68-78.
- Kamalski, J. Sanders, T., Lentz, L. (2008) Coherence marking, prior knowledge, and comprehension of informative and persuasive texts: Sorting things out. *Discourse Processes*, 45, 323–345.
- Kamalski, J. Sanders, T., Lentz, L & Zwaan, R.A. (2008). The forewarning effect of coherence markers in persuasive discourse: evidence from persuasion and processing. *Discourse Processes*, 45, 545–579.
- Lakoff, R. (1974) Remarks on this and that. *Papers from the 10th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*, 10, 345-356.
- Lascarides, A., Asher, N. (2008) Segmented Discourse Representation Theory: Dynamic semantics with discourse structure. *Computer Meaning*, 3, 87-124.
- Levinson, S.C. (1983) *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinson, S. C. (2004) Deixis and pragmatics. In: Horn, L., Ward, G. (Eds.), *The Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell, 97-121.
- Linde, C. (1979). Focus of attention and the choice of pronouns in discourse. *Syntax and Semantics*, Vol. 12. Cambridge: CUP, 337-354.
- Litman, D., Hirschberg, J. (1999) Empirical studies on the disambiguation of cue phrases. <http://citeseer.ist.psu.edu/197247.html>
- Lucas, M., Tanenhaus, M., Carlson, G. (1990). Levels of representation in the interpretation of anaphoric reference and instrument reference. *Memory & Cognition*, 18(6), 611-631
- Lyons, J. (1977) *Semantics Vol. 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mann, W.C., Thompson, S.A. (1988) Rhetorical Structure Theory: Toward a functional theory of text organization. *Text*, 8, 244-277.
- Marcu, D. (2000) *The Theory and Practice of Discourse Parsing and Summarization*. Cambridge: The MIT press.
- Matras, Y. (1995) Deixis in deictic oppositions in discourse evidence from Romani. *Journal of Pragmatics*, 29, 393-428.
- Marinis, T. (2003). Psycholinguistic techniques in second language acquisition research. *Second Language Research* 19(2), 144-161
- Morrow, D. G., Greenspan, S. L., Bower, G.H. (1987) Accessibility and situation models in narrative comprehension. *Journal of Memory and Language*, 26, 165-187.
- McCarthy, M. (1995) It, this and that. In: Coulthard, R.A. (Ed.), *Words in Text*. London: Routledge, 89-105.
- Meyer, B. J. F. (1975) *The Organization of Prose and its Effects on Memory*. Amsterdam: North-Holland.
- Millis, K. K., Just, M. A. (1994) The influence of connectives on sentence comprehension. *Journal of Memory and Language*, 33, 128–147.
- Murray, J. D. (1995). Logical connectives and local coherence. In Lorch, R. F., O'Brien, E. J. (Eds.), *Sources of Coherence in Reading*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 107–125.
- Murphy, T. (2001) The emergence of texture: an analysis of the functions of the nominal demonstratives in an English interlanguage corpus. *Language Learning & Technology*, 5(3), 152-173.
- Nakhimovsky, A. (1988) Aspect, aspectual class and the temporal structure of narrative. *Computational Linguistics*, 14(2), 29-43,
- Niimura, T., Hayashi, B. (1996) Contrastive analysis of English and Japanese demonstratives from the perspective of L1 and L2 acquisition. *Language Sciences*, 18(3-4), 811-834.
- Noordman, L.G.M., Vonk, W. (1997) The different functions of a conjunction in constructing a representation of the discourse. In: Costermans, J., Fayol, M. (Eds.), *Processing Interclausal Relationships. Studies in the Production and Comprehension of Text*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 75-93.

- Passonneau, R.J. (1993) Getting and keeping the center of attention. In: Bates, M., Weischedel, R.M. (Eds.), *Challenges in Natural Language Processing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Petch-Tyson, S. (1996). Demonstrative expressions in argumentative discourse: A computer corpus-based comparison of non-native and native English. In Botley, S., & McEnery, A.M. (Eds), *Corpus-based Computational Approaches to Discourse Anaphora* (pp 43-65). Philadelphia: Benjamins
- Polanyi, L. (1988) A formal model of the structure of discourse. *Journal of Pragmatics*, 12, 601-38.
- Pollatsek, A., Lesch, M., Morris, R. K., Rayner, K. (1992) Phonological codes are used in integrating information across saccades in word identification and reading. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 18, 148-162.
- O'Regan, J. K. (1979) Eye guidance in reading: Evidence for the linguistic control hypothesis. *Perception & Psychophysics*, 25, 501-509.
- Rayner, K. (1978). Eye movements in reading and information processing. *Psychological Bulletin*, 85, 618-660.
- Rayner, K. (1979) Eye guidance in reading: Fixation locations within words. *Perception*, 8, 21-30.
- Rayner, K., McConkie, G. W. (1976) What guides a reader's eye movement vision research. *Vision Research*, 16, 829-857.
- Rayner, K., Pollatsek, A. (1989) *The Psychology of Reading*. Englewood Cliffs, NJ., Prentice Hall.
- Rikards, J. P., Fajen, B. R., Sullivan, J. F., Gillespie, G. (1997). Signaling, notetaking and field-independence – dependence in text comprehension and recall. *Journal of Educational Psychology*, 89, 508-517.
- Ruhi, Ş., Çokal, D. (2006) Discourse deixis in L2 English writing: Implications for researching interlanguage demonstrative systems. *16th Annual Conference of the European Second Language Association*, 13- 16 September 2006, Antalya.
- Sag, I., Hankamer, J. (1984) Toward a theory of anaphoric processing. *Linguistics and Philosophy*, 7, 325-345.
- Sanders, T., Spooren, W. P. M., Noordman, L. G. M. (1992) Toward a taxonomy of coherence relations. *Discourse processes*, 15, 1-35.
- Sanders, T., & Noordman, L. (2000) The role of coherence relations and their linguistic markers in text processing. *Discourse Processes*, 29, 37-60.
- Sanders, T.M.J., Leo, G.M. & Noordman, B. (2000) The role of coherence relations and their linguistic markers in text processing. *Discourse Processes*, 29(1), 37-60
- Sanders, T., & Spooren, W. (2001) Text representation as an interface between language and its users. In: Sanders, T., Schilperoord, J., Spooren, W. (Eds.), *Text Representation: Linguistic and Psycholinguistic Aspects*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1-26.
- Sanders, T., Gernsbacher, J.M. (2004) Accessibility in text and discourse processing. *Discourse Processes*, 37(2), 79-89.
- Sanford, A. J., Garrod, S. C., Lucas, A., Henderson, R. (1983) Pronouns without explicit antecedents. *Journal of Semantics*, 2, 303-318.
- Say, B., Zeyrek, D., Oflazer, K., Özge, U. (2002) Development of a corpus and a treebank for present-day written Turkish. In: İmer, K., Doğan, G. (Eds.), *Current Research in Turkish Linguistics. Proceedings of the 11th International Conference of Turkish Linguistics*, Eastern Mediterranean University, Northern Cyprus, 183-192.
- Schiperoord, J. (1996) *It is About Time*. PhD. Dissertation, Utrecht University.
- Strauss, S. (2002) *This, that and it* in spoken American English: a demonstrative system of gradient focus. *Language Science*, 24, 131-152.
- Sturt, P. (2003) The time-course of the application of binding constraints in reference resolution. *Journal of Memory and Language*, 48, 542-562.
- Sturt, P. (2007). The time-course of the application of binding constraints in reference resolution. *Journal of Memory and Language*, 52, 542-562.
- Sturt P, Pickering, M. J., Scheepers, C., Crocker, M.W. (2002) The preservation of structure in language comprehension: Is reanalysis the last resort? *Journal of Memory and Language*, 45, 283-307.
- Tanenhaus, M., Carlson, G. (1984) Processing deep and surface anaphors. In: *Proceedings of the 14th Annual Meetings of the Northeastern Linguistic Society*. Amherst, Mass: GLSA.
- Tanenhaus, M., G. Carlson (1990) Comprehension of deep and surface verb phrase anaphors. *Language and Cognitive Processes* 5:4, 257-280.
- Traxler, M.J., Pickering, M.J., Clifton, C, Jr. (1998) Adjunct attachment is not a form of lexical ambiguity resolution. *Journal of Memory and Language*, 39, 558-592.
- Turan, U. D. 1997. Metin işaret adilları: *bu, şu ve* metin yapısı. *XI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, 201-212.

- Vonk, W. (1984) Eye movements during the comprehension of pronouns. In: Gale, A. G., Johnson, F. (Eds.), *Theoretical and Applied Aspects of Eye Movement Research*. North-Holland, Amsterdam, 203-212.
- Vonk, W. (1985) The immediacy of inferences in the understanding of pronouns. In: Rickheit, Strohner, G. H. (Eds.), *Inferences in Text Processing*. North-Holland, Amsterdam, 205-18.
- Webber, B. L. (1988) Discourse deixis: reference to discourse segments. *Proceedings of the 26th Annual Meeting on Association for Computational Linguistics*. Buffalo, New York, 113–122.
- Webber, B. L. (1991) Structure and ostension in the interpretation of discourse deixis. *Language and Cognitive Process*, 6, 107-135.
- Zwaan, R. A. (1996) Processing narrative shifts. *Journal of Experimental Psychology, Learning, Memory, Cognition*, 5, 1196-1207.
- Zubin, D. A., Hewitt, L. E. (1995) The deictic Center: A theory of deixis in narrative. In: Duchan, J. F., Bruder, G. A., Hewitt L.E. (Eds.), *Deixis in Narrative: A Cognitive Science Perspective*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 129-55.

TÜBİTAK

PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: 108K405
Proje Başlığı: ANADİL VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ve İNGİLİZCE'DE METİN İŞARET ADILLARI İLE SÖYLEM BAĞLAÇLARININ DENEYSEL PSİKODİLBİLİM YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: Prof. Dr. Şükrüye Ruhi
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi:ODTÜ, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Dumlupınar Blv., Üniversiteler Mah., Çankaya, 06800 Ankara
Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi:
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri: 01.02.2009 – 01.08.2011
Öz (en çok 70 kelime): Proje, göz izleme cihazı ve psikodilbilim deney tasarımları yöntemiyle, Türkçe ve İngilizcede metin işaret adıllarının anadil ve yabancı dil konuşanları tarafından hem öncül yorumu hem metin tamamlama ortamlarındaki kullanımlarını yazılı metinlerde araştırmayı ve bunların söylem bağlaçları ile ilişkisini incelemeyi hedeflemiştir. İngilizceyi anadil ve yabancı dil olarak kullanan kişilerden hem çevrimiçi hem de çevrimdışı koşullarda <i>it</i> , <i>this</i> ve <i>that</i> sözcüklerini nasıl işlemlediklerini izleyebilmek için toplanmış olan veriler betimlenmekte ve tamamlanmış olan analizler tartışılmaktadır. Ayrıca Türkçe metin işaret adılları ile İngilizcedeki öğeleri benzer deney tasarımları ile karşılaştırabilmek için ne tür deneylerin yapılacağı sunulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Türkçe ve İngilizcede metin işaret adılları, göz izleme yöntemi, metin yapısı, çevrimiçi bilişsel bilgi işleme
Fikri Ürün Bildirim Formu Sunuldu mu? Evet ☐ Gerekli Değil ☒
Fikri Ürün Bildirim Formu'nun tesliminden sonra 3 ay içerisinde patent başvurusu yapılmalıdır.
Projeden Yapılan Yayınlar: Çokal, D., Sturt, P., Ruhi, Ş., Ferreira, F. (2011) 'This and that': Deixis in written discourse, <i>AMLAP (Architectures and Mechanisms for Language Processing)</i> 1-3 September 2011, Paris). Çokal, D., Sturt, P., Ruhi, Ş., Ferreira, F. (2010) Anaphora processing: The foci of <i>It</i> and <i>this</i> , <i>AMLAP (Architectures and Mechanisms for Language Processing)</i> , 6-8 September 2010, York, UK.). Çokal-Karadaş, D., Sturt, P., Ruhi, Ş., Ferreira, F. (2010) Anaphora processing in written

discourse: 'it' and 'this'", 24-26 March 2011, CUNY 2011, North California.

Çokal-Karadaş, D., Sturt, P., Ferreira, F, Ruhi, Ş. (2010) Discourse deixis in narrative discourse. *10th Psycholinguistics Conference in Flanders (PIF)*, 24-26 May, 2010, Ghent.

Ekte Bulunan "ARDEB Başarı Öyküsü Formu", "Kazanımlar" Bölümünde Belirtilen Kriterlere Göre Proje Çıktılarınızın Başarı Öyküsü Niteliği Taşdığını Düşünüyorsanız "ARDEB Başarı Öyküsü Formu"nu doldurunuz.